

MAANTIETEEN OPPIKIRJA

KANSAKOULUJA VARTEN.

KIRJOITTI

ARVID TH. GENETZ.

KUVILLA JA KARTOILLA VARUSTETTU.

Neljäs
KOLMAS PAINOS.

PORVOOSSA.
WERNER SÖDERSTRÖM.

Hinta 1 markka.

MAANTIETEEN OPPIKIRJA

KANSAKOULUJA VARTEN.

KIRJOITTI

ARVID TH. GENETZ.

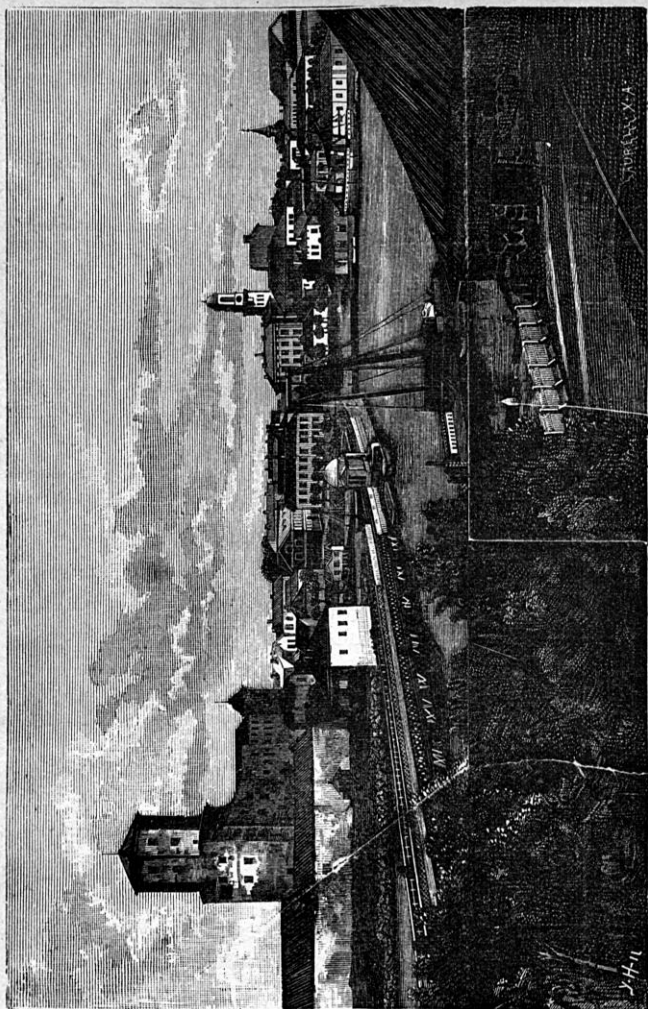
SEMINAARIN LEHTORI.

KUVILLA VARUSTETTU.

NELJÄS KORJATTU PAINOS.

PORVOOSSA,
WERNER SÖDERSTRÖM.

Viipurin kaupunki ja linna.

PORVOOSSA, 1896.
 WERNER SÖDERSTRÖM'IN KIRJAPAINOSSA.

Johdanto.

Maantiede on kertomus maasta, jonka pinnalla me asumme.

Maa on suuri ja ympyriäinen, melkein kuin pallo. Sen pinnalla on sekä maata että vettä. Vähän enempi kuin neljäsosa maan pinnasta on maata. Liki kolme neljäsosaa on vettä.

Suurempia maajaksoja on kolme. Niitä nimitetään *mantereiksi*. Pienempiä maakappaleita nimitetään *saariksi*. Mantereet ovat: *Vanha mantere*, *Uusi mantere* ja *Australian mantere*. Mantereet jaetaan *viiteen maanosaan*. Vanhalla mantereella on kolme maanosaa: *Europa*, *Aasia* ja *Afrika*. Neljäs maanosa on Uusi mantere eli *Amerika*. Viides näistä on *Australia*.

Maan suurimmat vedet ovat kaikki yhteydessä keskenänsä. Ne ympäröivät mantoja joka taholta. Nämä vedet jaetaan *viiteen valtameren*. Ne ovat: *Atlantinmeri*, *Intianmeri*, *Tyvenmeri*, *Pohjois-Jäämeri* ja *Etelä-Jäämeri*.

Ilmansuunnat.

Voidakseen määrätä toisen paikan suuntaa toisesta, tulee tuntea ilmansuunnat. Pää-ilmansuuntia on neljä: *pohjoinen*, *etelä*, *itä* ja *länsi*. Jos puolenpäivän aikaan, kello 12, kun aurinko on korkeimmillaan, asetumme seisomaan selkä aurinkoon päin, niin ovat kasvomme pohjoiseen, etelä on takanamme, itä on oikealla kädellä ja länsi vasemmalla. Pää-ilmansuuntien välillä on neljä väli-ilmansuuntaa. Pohjoisen ja lännen välillä on *luode*, pohjoisen ja idän välillä *koillinen*, etelän ja lännen välillä *lounas* ja etelän ja idän välillä *kaakko*.

Europa.

Europaa ympäröi kolmella puolella meret. Pohjoisessa on *Pohjois-Jäämeri*, lännessä *Atlantinmeri*, etelässä *Välimeri* ja *Mustameri*. Idässä Europa liittyy Aasiaan.

Europan rannikko on merkillinen suuresta paljoudestaan lahtia, niemiä ja saaria. Ei millään muulla maanosalla ole, veraten sen suuruuteen, niin pitkää rannikkoa kuin Europalla. Tärkein merenlahti Europan pohjoisrannalla on *Vienanmeri*, jonka Pohjois-Jäämeri muodostaa. Länsipuolella tekee Atlantinmeri *Pohjanmeren*, joka useiden salmien kautta on yhteydessä *Itämeren* kanssa. Atlantinmeren ja Itämeren välillä on *Skandinavian* niemimaa, Pohjanmeren ja Itämeren välillä *Jyllannin* niemimaa. Lounais-Europan pistäikse *Biscayan* lahti. Suurimmat saaret Atlantinmeressä ovat *Islanti* ja *Brittein saaret*. Atlantinmerestä vie *Gibraltarin* salmi Välimereen; tästä pääsee *Dardanellenin salmen*, *Marmarameren* ja *Bosporin salmen* kautta *Mustaan mereen*. Etelä-Europassa ovat *Pyreneitten*, *Italian* ja *Balkanin* niemimaat. Tärkeimmät saaret Välimeressä ovat *Korsika*, *Sardinia* ja *Sicilia*.

Europan niemimaat ovat ylimalkaan vuorisia. Sitävastoin on enemmän kuin puolet Europan mantereen pinnasta alankoa. Suurin on *Itä-Europan tasanko*, joka lännessä liittyy *Keski-Europan alankoon*. Tämä ulottuu Pohjanmereen ja Biscayanlahteen asti. Etelämpänä on hedelmällinen *Unkarin tasanko*. Europan korkeimmat vuoret ovat *Alpit*, Italian niemimaan ja *Keski-Europan* välillä. Itä-Europan alangon itärajana ovat *Uralinvuoret*. Pyreneitten niemimaan erottavat muusta Europasta *Pyreneit*.

Europassa on ainoastaan muutamia nyt vielä *tulta suitsuttavia vuoria*. Enimmät näistä ovat Etelä-Europassa; sitä paitsi

on niitä Islannissa. *Vesuvius* Italiassa on ainoa tultasuittava vuori Europan mantereella.

Tulivuori on vuori, jonka sisästä aika ajoin purkautuu vesihöyryjä, hehkuvaa tuhkaa ja sulaa, kuumaa ainetta, jota sanotaan laavaksi. Aukko, josta aineet nousevat, on *kraatteri*.

Europassa on runsaasti järviä. Enimmät ovat pohjoisosassa. Järvirikkain maa on Suomi, sen jälkeen Skandinavian niemimaa. Kauneimmat järvet ovat Alppivuorten juurilla.

Europan mantere kallistuu kahtaan päin, luoteeseen ja kaakkoon. Luoteis-Europan joet laskevat Pohjois-Jäämereen ja Atlantinmereen; kaakkoispuolella olevat joet juoksevat Välimeren, Mustaan mereen ja Kaspiin mereen.

Suomi.

Suomenmaan suurin pituus pohjoisesta etelään on 1,150 kilometriä ja suurin leveys lännestä itään 610 kilometriä.

Suomea ympäröi etelässä *Suomenlahti* ja *Itämeri*, lännessä *Pohjanlahti*. Itäpuolella on se yhteydessä Venäjän, luode- ja pohjoispuolella Skandinavian niemimaan kanssa. Rajalla Ruotsia vastaan on *Tornionjoki* ja sen lisäjoki *Muonionjoki*; Norjaa vastaan on rajana *Tenojoki*. Venäjää vastaan on kaakossa rajana *Laa-tokka* ja *Raja-* eli *Siestarjoki*.

Rannikot. Suomen rannikolla on paljon maahan tunkeuvia lahtia ja mereen pistäviä niemiä. Maan eteläisin niemenkärki on *Hankoniemi*. Rannikkojen edustalla on suuri joukko saaria, luotoja ja kallioita, jotka muodostavat saaristoja. Laajin näistä on *Ahvenan saaristo* Pohjanlahden suussa. Suomen rannikoilla harjoitetaan vilkasta meriliikettä. Monessa kohden on kuitenkin laivakulku vaarallinen sen kautta että saaristoissa on paljon salakareja. Sentähden on tärkeimmille paikoille rakennettu majakoita, joista valo pimeällä näkyy kauvas merelle.

Suomenlahden ja Pohjanlahden rannoilla huomataan merkillinen ilmiö että maa näyttää kohoavan. Etelässä on maan

kohoaminen noin 2 jalkaa, mutta pohjoisessa 4, jopa 5 jalkaa sadassa vuodessa.

Pinta. Suomi on epätasaista alankomaata. Melkein kaikkialla tavataan maanselänteitä, yksinäisiä kukkuloita, korpia, soita, metsiä ja järviä. Maamme ei aina ole ollut sen näköinen kuin se nykyään on. Oli aika, jolloin Suomen maanpinta oli suurien jääryhmien peittämä. Se oli *jääkausi*. Silloin musertui ja hävisi vuoria jään ja veden vaikutuksesta. Kun ilma lämpeni, sulii jää vähitellen. Vesi kuljetti mukanaan suuret määrät hiekkaa ja soraa, joka paikoin on levinnyt nummiksi, paikoin kasaan-tunut pitkiksi harjanteiksi. Muistona siltä ajalta ovat meidän lukuisat järvet, joista Suomi on saanut nimen »tuhattjärvien maa».

Suomenmaan korkeimmat kukkulat tavataan pohjoisimmassa osassa, niinkuin *Haldishok*, luoteisimmassa kulmassa Norjan rajalla; se on 1255 metrin korkuinen. *Pallastunturi*, lähellä Muonionjoen mutkaa etelää kohti, 860 metriä korkea. Maanselänteet maan pohjoisosassa ovat noin 300 metrin korkuisia. Ne muodostavat ylänkömaan, joka vähitellen alenee läntistä rantaa kohti. Täällä Pohjanlahden keskirannikolla on Suomen laajin tasanko. Etelärannalle päättyvät selänteet jyrkkinä mereen, muodostaen paljon niemekkeitä sekä suurellaisen saariston.

Suomen tärkein maanselänne saa alkunsa Norjan vuorista. Sieltä kulkee se kaakkoa kohti pitkin Norjan rajaa ja kääntyy sitten suoraan itään päin *Talkkunaoaive* kukkulaan Venäjän rajalla. Tässä kääntyy harjanne, jolla on nimenä *Maanselkä*, etelään ja vihdoin kaakkoonpäin Venäjän puolelle. Maanselästä lähtee muutamia matalampia harjanteita Suomen sisämaahan päin. Niistä ovat merkittävimmät: 1) *Ounasselkä*, joka lähtee pohjoisesta selänteestä etelää kohti. Lähellä Ounasselkää on *Aavasaksan* yksinäinen vuorenkukkula; tämä on eteläisimpiä paikkoja Euroopassa, jossa aurinko Juhannuksen aikana näkyy koko vuorokauden läpi. 2) *Kainunselkä* kulkee lounasta kohti ja yhtyy Suomenselkään. 3) *Suomenselkä* kulkee ensin länteen ja sitten lounaaseen päin Pohjanlahteen. 4) *Salpausselkä* kulkee ensin etelää ja sitten luodetta kohden Joensuun kaupungin tienoille, josta se taaskin kääntyy etelää kohti ja kulkien kaarenmuotoisesti yhtä suuntaa etelärannan kanssa päättyy lähellä Pohjanlahtea.

Suomenselän ja Salpausselän välillä on neljä pohjoisesta etelään kulkevaa harjannetta: *Karjalanselkä*, joka alkaa Suomenselästä ja kulkee kaarenmoisesti kaakkoa kohti, yhtyen Salpausselkään; *Savonselkä*, joka Saimaan eteläpuolella yhtyy Salpausselkään; *Hämeenselkä*, joka kulkee pitkin Päijänteen länsirantaa ja yhdistyy Salpausselkään tämän järven eteläpuolella; *Satakunnanselkä*, joka kulkee läpi Satakunnan.

Salpausselästä lähtee *Lohjanselkä* lounasta kohti Hankoniemeen sekä *Äyräpäänselkä* Saimaan eteläpuolesta kaakkoa kohti Venäjälle.

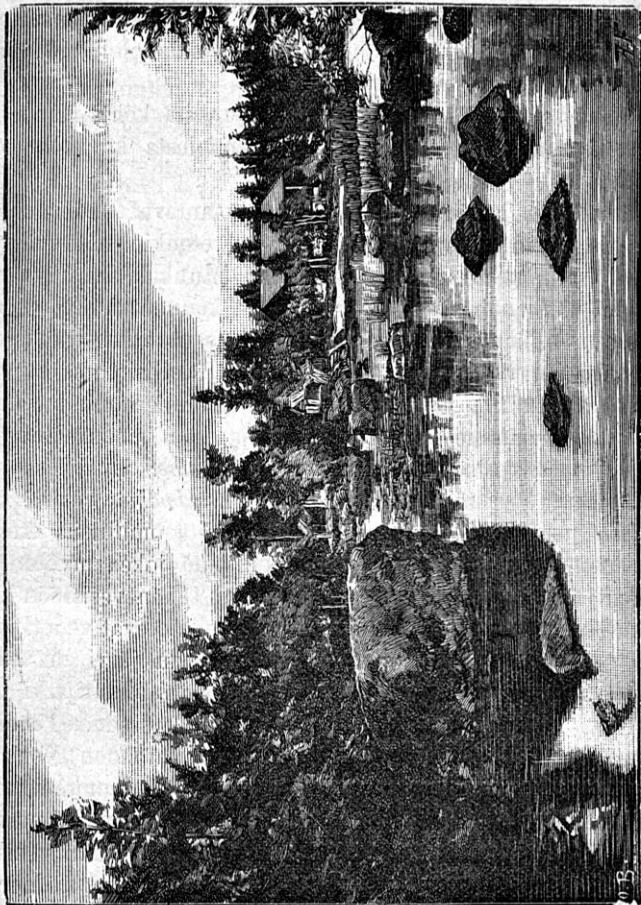
Järviä ja jokia. Lukuisat järvet antavat suomalaiselle maisemalle aivan omituisen viehätyksen, etenkin nähtynä tyyneenä valoisana kesäyönä tahi aamuna. Muukalaiset käyvätkin vuosittain yhä enenevässä määrässä tätä kauneutta ihailemassa. Tämä luonnon ihanuus on suomalaisen kansanluonteeseen tehnyt mitä syvimmän vaikutuksen. Sitä todistaa esi-isiemme runollinen henki, joka ilmestyy Kalevalan ja Kantelettaren lauluissa.

Kaikki maamme järvet ja joet jaetaan maanselänteiden mukaan viiteen vesistöön. Nämä ovat *Pohjoinen* ja *Koillinen* vesistö, *Luoteinen* vesistö, *Lounainen* vesistö, *Keskimäinen* vesistö sekä *Kaakkoinen* vesistö. Sisämaan vedet ovat siitä omituisia, että ne kokoontuvat yhteen laskeakseen mereen yhtä jokea myöten.

Pohjoinen ja koillinen vesistö. Tähän vesistöön kuuluvat kaikki Maanselän pohjois- ja itäpuolella olevat vedet, jotka laskevat Jäämereen ja Vianmereen. Suurin järvi on *Inarijärvi*, johon tulee lounaasta kultarikas *Ivalojoki*. Inarijärvi purkaa vetensä *Paatsjokea* myöten Pohjoiseen Jäämereen. *Tenojoki*, joka on rajana Norjaa vastaan, laskee Tenovuonoon Norjassa. *Kuusamonhaara*, Maanselän itäpuolella, laskee Vianmereen.

Luoteinen vesistö rajoittuu Maanselkään pohjoisessa ja idässä ja Suomenselkään etelässä ja kaakossa. Tämän vesistön tärkeimmät vedet laskevat Pohjanlahden pohjoisosaan. Merkittävimmät ovat: 1) *Muonionjoki*, joka laskee vetensä Ruotsista tulevaan *Tornionjokeen*; molemmat joet ovat rajana Ruotsin ja Suomen välillä; 2) *Kemijoki*, joka alkaa Talkkunaoaivesta, juoksee lounaiseen, kulkee *Kemijärven* läpi ja laskee Pohjanlahteen; sen tärkein lisäjoki on oikealta tuleva *Ounasjoki*; 3) *Oulunjoki*, joka

on Pohjanmaan mahtavin ja tärkein joki; sen kautta Kainunselän itäpuolella olevat vedet purkautuvat Pohjanlahteen. Näiden vesien keskustana on iso *Oulujärvi*, joka saa koillisesta *Hyryn-*

Keisarin kalastustupa Langinkoskella.

salmen haaran sekä idästä *Sotkamon haaran*. Oulunjoki on hyvin koskinen. Suurimmat kosket ovat *Niskakoski* ja *Pyhäkoski*. Kuitenkin on Oulunjoki tärkeänä kauppaticenä, jota myöten kuljetaan sisämaan tuotteita, etenkin tervaa, merenrannalla olevaan

Oulun kaupunkiin. 4) *Lapuanjoki* ja 5) *Kyrönjoki* virtaavat viljavien vainioiden läpi. Kyrönjoki laskee *Merenkurkkuun*.

Lounainen vesistö rajoittuu pohjoisessa Suomenselkään, idässä Hämeenselkään ja kaakossa Lohjanselkään. Tämän vesistön vedet laskevat Pohjanlahden eteläosaan ja Itämereen. Suurin joki on *Kokemäenjoki*, jonka kautta enimmät niistä järvistä, jotka ovat itäpuolella Satakunnanselkää, purkavat vetensä mereen. Näitten vesien keskustana voipi pitää pientä *Pyhäjärveä*, sillä siinä yhtyvät kaikki pohjoisesta ja idästä tulevat vedet.

Pohjoisesta tulee kolme haaraa: 1) *Ätsärinhaara*, jonka tärkeimmät järvet ovat *Ätsärinselkä* ja *Visuvesi*; 2) *Pihlajaveden haara* ja 3) *Keuruun haara*, jonka suurin järvi on *Keuruonselkä*, josta vedet yhdistyttyänsä virtaavat *Ruoveteen* ja sieltä tämän vesistön suurimpaan järveen, *Näsijärveen*. Tämä järvi laskee *Tammerkosken* kautta Pyhäjärveen.

Idästä tulee Pyhäjärveen myöskin kolme haaraa: 1) *Längelmäen haara*, johon kuuluu *Längelmävesi*, 2) *Hauhon haara* ja 3) *Vanajan haara*, jonka suurin järvi on *Vanajanselkä*. Nämä haarat yhdistyvät ja vedet juoksevat useitten järvien kautta Pyhäjärveen.

Pyhäjärvestä laskevat vedet *Nokiavirtaa* myöten *Kuloveteen*, johon tulee pohjoisesta *Kyrösjärvi* *Kyröskosken* kautta. Kulovedestä alkaa *Kokemäenjoki*, joka virtaa lounasta kohti ja laskee Pohjanlahteen.

Tähän vesistöön kuuluu vielä *Pyhäjärvestä* tuleva *Eurajoki*, joka myöskin laskee Pohjanlahteen. Itämereen laskee *Aurajoki*, Turun kaupungin läpi.

Keskimäinen vesistö. Lännessä on rajana Lohjanselkä ja Hämeenselkä, pohjoisessa Suomenselkä sekä idässä Savonselkä, osa Salpausselkää ja Ayräpäänselkä. Vedet laskevat Suomenlahteen. Tämän vesistön keskustana on suuri *Päijänne*, johon tulee vesiä pohjoisesta, idästä, etelästä ja lännessä. Pohjoisesta tulee: 1) *Saarijärven haara*, 2) *Viitasaaren haara*, jonka suurin järvi on *Keitele* sekä koillisesta 3) *Rautalammin haara*.

Idästä tulee *Sysmän haara* *Tainion virtaa* myöten. Suurin järvi tässä haarassa on *Puulavesi*.

Etelästä laskee *Vesijärvi Vääksynjoen* kautta.

Länneestä tulee vettä muutamista pienistä järvistä.

Päijänteen kaakkoisosasta lähtevät vedet *Ruotsalaisen järven*, josta *Kymijoki* alkaa. Tämä saa pohjoisesta lisäksi *Mäntyharjun haaran*, jota myöten Puulavesi myöskin purkaa vetensä. Kymijoki muodostaa monta koskea ja vesiputousta, joista *Anjalankoski* on suurin sekä jakautuu kahteen haaraan, jotka ympäröivät *Pyhtään saaren*; vihdoinkin laskee se viidellä suuhaaralla Suomenlahteen.

Vantaanjoki laskee Suomenlahteen koillispuolella Helsinkiä. *Raja-* eli *Siestarjoki* on rajana Venäjää vastaan.

Kaakkoisen vesistön rajat ovat pohjoisessa Suomenselkä, idässä Venäjä, etelässä Salpausselkä ja Äyräpäänselkä sekä lännessä Savonselkä. Tähän vesistöön kuuluvat Suomenmaan suurimmat järvet, jotka kaikki paitsi muutamia haaroja laskevat *Laatokkaan*. Keskusjärvenä on *Haukivesi*, johon kokoontuu vesiä luoteesta ja koillisesta.

Luoteesta: 1) *Isalmen haara*, jonka vedet kokoontuvat *Kallaveteen*, johon myös tulee 2) *Nilsin haara Jännevirtaa* myöten. Kallavesi laskee Haukiveteen kahta eri tietä kahden puolen Soisalon saarta. Länsipuolisessa juoksussa, joka on tärkeämpi, on *Varkaudenkoski*.

Koillisesta: *Pielisjärven haara*, jonka suurin järvi on *Pielisjärvi*. Siitä juoksevat vedet *Pielisjokea* myöten *Pyhäselkään*, johon tulee pohjoisesta *Höytiäinen*. Pyhäselästä laskevat vedet *Oriveteen*, jonka *Orivirta* yhdistää *Haukiveden* kanssa. Tästä laskevat vedet *Pihlajaveteen*, johon tulee *Puruvesi* kahden puolen Punkaharjua. Pihlajavesi laskee *Puumalan salmen* kautta *Saimaaseen*, joka on Suomen kauneimpia järviä.

Kaikki Saimaaseen kokoutuneet vedet laskevat *Vuoksen virtaa* myöten Laatokkaan. Vuoksi taittaa Salpausselän *Imatran koskessa*, joka on Suomen merkillisin koski. Ennen Laatokkaan laskemista jakautuu Vuoksi kahteen haaraan, joista eteläinen on isompi ja laskee *Suvannon* kautta. Pohjoinen haara jakautuu taas lähellä Käkisalmen kaupunkia kahteen suuhaaraan.

Ilmasto. Maan ilmastolla tarkoitetaan sen ilmasuhteita: sataako siinä paljon tahi vähän; onko ilma lämpöinen vai kylmä; mistäpäin tuulet enimmiten puhaltavat y. m.

Ilmaston laatu riippuu enimmin siitä onko maalla enemmän tai vähemmän pohjoinen asema. Pohjoisessa kohoaa aurinko taivaalla vähemmän korkealle ja lämmittää sentähden vähemmän kuin etelässä. Suomi on Europan pohjoisimpia maita ja sentähden on sen ilmasto kylmimpiä. Suuri erotus on kumminkin maan pohjoisimman ja eteläisimmän osan välillä.

Toinen seikka, joka melkoisesti vaikuttaa ilmaston laatuun, on suurien vesien tahi valtamerien läheisyys; sillä nämä laimentavat kesän kuumuutta ja lauhduttavat talven pakkasta. Sentähden ovat kesät rantamailla viileämmät ja talvet lauhkeammat kuin mannermailla. Senpätähden sanotaankin Suomenmaan ilmastoa mantereiseksi, koska Suomen läheisyydessä ei ole mitään valtameriä. Kuitenkin on meidän maamme ilmasto lauhkeampi kuin useampien muiden maiden, jotka ovat yhtä kaukana pohjoisessa kuin tämä. Syynä siihen on etupäässä *Golfivirta*, eräs lämmin merivirta, joka kulkee Atlantinmeressä ja lämmittää koko luoteisen Europan ilman.

Pohjoisin osa Suomea on *kylmässä vyöhykkeessä*; siellä aurinko Juhannuksen aikana ei laske eikä Joulunaikaan nouse useampaan vuorokauteen. Koko muu osa Suomea on *lauhkeassa vyöhykkeessä*, jossa aurinko nousee sekä laskee joksikin aikaa kunakin vuorokautena. Päivän pituus maan eteläosassa on korkeintaan 18½ tuntia. Talvea kestää pohjoisessa 9 kuukautta ja etelässä 5 tahi 6 kuukautta.

Vaikka kesän lämpimyys Pohjois-Suomessa ei ole suuri, kehittyvät kasvit siellä paljon nopeammin kuin etelässä, sillä pitkät päivät ja valoisat yöt jouduttavat kasvamista. Ohra jouuu leikattavaksi kuusi viikkoa kylvämisen jälkeen.

Vuorilajit ja maanlaatu. Suomen vuoret ovat enimmäkseen *harmaatakiveä* (graniittia), mutta monin paikoin on myöskin muita vuorilajia, niinkuin *kalkkikiveä*. Vuorta lähinnä on kaikkialla järeätä soraa. Alhaisimmilla paikoilla on muita maanlajia kokoutunut kerroksiin soran päälle: savea, hiekkaa tahi mutaa. Sora on sitä vastoin maanpinnalla ilmissä vuorilla ja mäkirinteillä. Senpätähden on sora vallitsevana maanlaatuna ylänkömailla, mutta savi ja muta alangoilla. Sora kasvaa hyvin metsää, mutta huonosti viljaa; savimaa on sitävastoin oivallista

peltomaata. Siitä voimme helposti käsittää, minkätähden vuori-seudut ovat metsäisiä ja tasangot viljelysmaita.

Elinkeinot. Maamme tärkeimmät elinkeinot ovat *maanviljelys*, *karjanhoito*, *metsänhoito* ja *kalastus*, vähemmin tärkeät ovat *metsästy*s, *vuorityöt*, *teollisuus* ja *kaupankäynti*.

Maanviljelys ja *karjanhoito* ovat kieltämättä kansamme pääelinkeinot. Sentähden ovat viljavat rantamaat ja jokienvarret tiheämmin asuttuja. Kumminkin on Suomen alueesta ainoasti kahdeskymmenes osa viljeltyä peltoa ja viljaa ei saada maan tarpeeksi, vaan täytyy sitä useampina vuosina ostaa Venäjältä. Muutamia vuosikymmeniä sitte pidettiin vielä karjanhoitoa välttämättömänä rasituksena maanviljelykselle, mutta kun viljan hinta hyvien kulkuneuvojen kautta on vuosi vuodelta alentunut, on viime aikoina karjanhoidolle annettu yhä suurempi arvo. Niin on myöskin tehtävä, sillä maamme pohjoisen aseman tähden on viljan viljeleminen aina oleva vaaranalainen. Yksi ainoa syyshalla tekee tuhoksi viljelijän kaikki toiveet. Toisin on karjanhoidon laita. Rehukasvit, joita karja tarvitsee ravinnokseen, eivät ole hallan arkoja, eikä niistä varsinaista katovuotta tule milloinkaan. Karjantuotteet ovat sydänmaitten maanviljelijöille melkein yksinomaisina särvinaineina. Sitäpaitsi ovat karja ja sen tuotteet erittäin tärkeitä vientitavaroita. Voita viedään maastamme ulkomaille, etenkin Venäjälle ja Englantiin; karjaa ja hevosia Venäjälle. Hallitus on kaikella tavoin koettanut edistää karjanhoidon kehittymistä perustamalla meijeri- (maitotalo) ja karjakkokouluja sekä myöntämällä edullisia lainoja meijerien perustamista varten.

Kotieläimistä ansaitsevat etenkin hevoset mainitsemista. Vaikka ne ovat pieniä ja vähemmin kauneita kuin monet muut hevosrodut, ovat ne erittäin tyytyväisiä, kestäviä ja nopeakulkuisia. Kotimainen lehmärotu on sitä vastoin huononlainen. Huono hoito ja niukka ravinto vuosisatojen kuluessa ovat ehkäisseet rodun kehittymistä. Sentähden on viime aikoina hallituksen ja yksityisten toimesta tuotettu parempirotuisia nautaeläimiä Englannista ja Hollannista. Suomen lampaat ovat karkeavillaisia ja laihalihaisia, sentähden on niitten parantamista varten tuotettu lampaita Englannista. Samasta maasta on myöskin tuotu

sikoja parantamaan meidän hidaskasvuisia ja huonompilihaisia sikoja. — Lappalaisten melkein ainoa kotieläin on poro. Siitä saavat he kaikki tarpeensa, ruokansa sekä vaatteensa ja sitä käyttävät he myöskin vetämässä kuormiaan.

Karjanhoidon parantaminen vaikuttaa suoranaisesti maanviljelyksen kohottamiseen, sillä samalla kuin karjaa lisätään ja paremmin ruokitaan, saadaan enemmän ja arvokkaampaa lantaa peltoja varten. Mitä voimakkaammin taas pelto lannoitetaan, sitä runsaamman sadon se antaa ja sitä vähemmin halla voi sitä vahingoittaa. Toiselta puolen pakottaa karjan lisääminen ryhtymään heinän viljelemiseen, sillä heinät luonnollisista niityistä eivät riitä suurempaa karjaa ravitsemaan. Näin tulevat

Mustialan maanviljelysopisto.

monet kosteaperäiset niityt ja rämeet raivatuiksi ja ojitetuiksi, joten nämä varsinaiset hallanpesät häviävät ja koko ympäristön ilma lämpimää. Hallitus on monella tavoin koettanut vaurastuttaa ja saattaa maanviljelystä, tätä maamme pääelinkeinoa paremmalle kannalle perustamalla maanviljelysopistoja ja kouluja sekä asettamalla kuhunkin lääniin agronomeja eli maanviljelysneuvoja. Kumminkin on tunnustettava että harvassa maassa Euroopassa maanviljelys on niin alhaisella kannalla kuin Suomessa. Suonviljelystä harjoitetaan enimmäkseen Pohjanmaalla ja sitä tehdäänkin nyt hyvällä menestyksellä, kun on opittu soita parantamaan vetämällä niille savea tahi hiekkaa. Itä-Suomessa on maanlaatu ylipäänsä laihaa kiviperäistä hiekkamaata, joka on vähemmän sopivaa viljellä peltona; senpätähden harjoitetaan siellä laajalti kaskenpolttoa.

Ruis on enimmin viljelty viljalaji ja se onkin pidettävä kansamme tärkeimpänä elatuksena. Maamme pohjoisimmassa osassa ruis ei kylmyyden tähden menesty; sentähden viljellään siellä ohraa, joka tarvitsee aivan lyhyen ajan kasvaaksensa ja täysin kehittyäksensä. Ohra menestyy niinkin pohjoisessa kuin Inarijärven rannoilla. Kauran viljeleminen lisääntyy vuosi vuodelta, sillä se tyytyy raakaan ja vähän muokattuun maahan. Sentähden kylvetään kauraa etenkin uudisviljelyksiin. Itä-Suomessa paistetaan kaurajauhoista leipää, »kaurakokkoa», mutta muualla Suomessa syötetään sitä kotieläimille, etenkin hevosille, sekä myydään ulkomaille.

Vehnää viljellään ainoasti Etelä-Suomessa.

Paitsi yllämainituista viljalajia kasvatetaan Suomessa potaatia eli perunoita, nauriita, tattaria, herneitä ja papuja. Keski-Hämeessä viljellään paljon pellavia; muualla Suomessa viljellään niitä myöskin samoin kuin hampua (liinaa), mutta vähemmässä määrässä.

Kasvitarhaviljelys on maassamme aivan alhaisella kannalla, paitsi etelä- ja lounaisosassa, jossa viljellään hedelmäpuita: omena-, päärynä- ja kirsikkapuita sekä marjapensaita. Itä-Suomessa viljelee maakansa melkoisesti kaalia, lanttuja ja tupakkaa. Muutoin pitää kansa kasvitarhanhoitoa jonkunlaisena hyödyttömänä herraskartanoihin kuuluvana turhamaisuutena. Metsissämme kasvaa sitävastoin paljon ja monenlaisia marjoja, jotka palkitsevat hedelmäpuiden puutetta. Mansikoita, mustikoita, puoloja, karpaloita, mesimarjoja ja suomuuramia kasvaa maassamme runsaasti. Puoloja ja mustikoita on viime vuosina aloitettu kaupata ulkomaille.

Metsänhoito. Puolet Suomen pinta-alasta on metsien peittävä ja kuitenkin on metsänhoito maassamme varsin huonolla kannalla, vaikka metsäntuotteet ovat hyvässä hinnassa ja niiden vienti ulkomaille tuottaa maallemme vuosittain monta miljoonaa markkaa. Valtion metsiä hoidetaan huolellisesti, mutta yksityisten metsänhoitoa voipi suorastaan sanoa metsänhaaskaukseksi. Rantamaista etenkin ovat metsät hävitetyt, niin että asukkaat monessa paikassa saavat vetää rakennus- ja polttopuita pitkien matkojen päästä sisämaasta. Honka- ja kuusimetsät ovat arvok-

kaimmat. Metsäisimmät seudut ovat nykyjään maan koillisessa osassa. Hämeestä, jossa ennen oli suuria metsiä, ovat ne nykyjään suurimmaksi osaksi hakkuutetut ja myydyt.

Synkissä hiljaisissa metsissä on talvella tukinvedonaikaan vilkas elämä. Satoja hevosia ja miehiä on tukkia vetämässä metsistä jokien ja järvien rantamille. Kevään tultua ja jäiden sulattua vieritetään tukit veteen ja uitetaan jokia ja järviä myöten lähellä merenrantaa oleville sahoille, joissa ne ulosvientiä varten sahataan lankuiksi ja laudoiksi.

Oulunjärven ympäristössä harjoitetaan suurta tervanpolttoa.

Paitsi edellämainittuja puulajia, honkia ja kuusia, kasvaa yleisesti Suomessa koivu, leppä, haapa, paju, pihlaja, tuomi, raita ja kataja. Eteläosassa maata kasvaa paikoittain myöskin vaahtera, lehmus ja tammi. Kuusi kasvaa vielä eteläpuolella Inarijärveä, petäjiä ja koivuja vähän pohjoisempana. Kaikkein pohjoisimmassa ei kasva mitään puuta.

Kalastusta harjoitetaan sekä meren rannikoilla että sisävesissä. Merestä pyydetään etenkin haileja, joita Länsi-Suomessa sanotaan silakoiksi, sisämaan järvistä muikkuja, särkiä, kuoreita, lahnoja, siikoja, ahvenia, haukia, kuhia ja mateita. Suurimmista, varsinkin Pohjanmaan joista saadaan paljon lohia. Sitämyöten kuin maa tulee tiheämmin asutuksi, harjoitetaan kalastusta yhä ahkerammin ja sitä niukemmaksi käypi kalansaalis.

Metsästys ynnä *kalastus* olivat muinaisina aikoina asukas-ten melkein ainoana elinkeinona, mutta mitä tiheämmin asutuksi maa tuli, sitä pienemmiksi tulivat metsät ja sitä enemmän väheni metsänriista. Vaikka metsänriista on vähenemään päin, viedään Suomesta paljon lintuja ja metsäeläinten nahkoja ulkomaille, etenkin Venäjälle. Salomaiden asukkailla on oravien ampumisen syksyllä tärkeänä sivutulona. Saaristojen asukkailla on taas hylkeitten pyynti varsin tuottava elinkeino. Petoeläimistä ovat karhu, ilves, susi, ahma, kettu, näätä, saukko eli saarva, mäyrä ja kärppä yleisiä. Kun useat näistä tekevät paljon vahinkoa kotieläimille ja hyödylliselle metsänriistalle, on hallitus sekä yksityiset kunnat määränneet tapporahoja, »hengenrikkojaisia», näiden tappamisesta. Hyödyllisiä metsäeläimiä ovat hirvi, peura,

jänis ja orava sekä seuraavat linnut: metso, teeri, pyy, peltopyy, metsäkana eli riekko, joutsen, hanhi ja monenlaiset sorsalajit. Näitten lisääntymistä koetetaan edistää siten, että ne pesimisaikana ovat rauhoitettut.

Vuoritöitä harjoitetaan yleisesti. Rautaa löytyy melkein kaikkialla; sitä valmistetaan rautamalmista, jota enimmäkseen nostetaan järvistä ja soista; vähin louhitaan sitä myöskin vuorikaivoksista. — Vuorikaivos on aukko maan sisässä, joka on louhittu metallien tai kivihiilen saantia varten. Kaivoksissa on paljon käytäviä eri suuntiin. Aukon suu on kapea, melkein kuin kaivo; siitä mennään kaivokseen tikapuita myöten tai lasketaan ihmisiä korissa alas. Kaivoksessa on aivan pimeä, niin että aina täytyy käyttää lampuja tai tulisoihuja työskennellessä. — Vaikka Suomessa valmistetaan paljon rautaa, tuodaan kumminkin vuosittain rautatavaroita suuressa määrässä ulkomailta. Terästä, joka on muutama rautalaji, on viime aikoihin asti ollut vaikea valmistaa Suomen malmista, sillä tämä sisältää sivuaineita, jotka tekevät teräksen hauraaksi. Suurimmat rauta-tehtaat ovat Fiskars'in tehdas Uudellamaalla ja Värtsilän Karjalassa. Vaskea saadaan Pitkästärännasta Karjalassa sekä vähemmässä määrässä Orijärven kaivoksista Uudellamaalla. Pitkässä-rännassa löytyy myös tinaa ja vähin hopeaa. Kultaa huuhdotaan Lapinmaalla Ivalojoesta, jonka hiekassa on kultajyväsii. Kalkkia löytyy joka maakunnassa; marmorია Ruskealassa, rapakiveä monessa paikassa varsinkin Karjalassa. Yleisin kivilaji on harmaakivi.

Teollisuus. Useimmat luonnontuotteet, niinkuin viljat, rauta ja puutavarat eivät semmoisenaan kelpaa ihmisten käytettäväksi ja sanotaan niitä sentähden raaka-aineiksi. Viljaa täytyy jauhattaa jauhoksi ja leipoa leiväksi, raudasta takoa veitsii ja kirveitä j. n. e. Tätä tointa sanotaan raaka-ainetten jalostuttamiseksi, ja kaikkea mitä tässä tarkoituksessa tehdään **teollisuudeksi**. Teollisuus jakautuu **tehdasliikkeesen** ja **käsiteollisuuteen**. Tehtaissa jalostutetaan raaka-aineet suuressa määrässä koneiden avulla.

Teollisuus ei täytä läheskään maan tarvetta, vaikka se viime aikoina on melkoisesti edistynyt. Useampia tehtaita käytetään vesivoimalla, jonkatähden ne sijaitsevat koskien varsilla.

Sahalaitoksia lankkujen ja lautojen sahaamista varten löytyy paljon. Paperiteollisuus on viime vuosina edistynyt tavattomasti; paperi on nykyään tärkeimpiä vientitavaroitamme ja vetää se hyvyytensä puolesta vertoja parhaimmalle ulkomaalaiselle paperille. Paitsi tavallista paperia on viime vuosina ruvettu valmistamaan paperia puusta puuhiomoissa. Maan suurin tehdaskaupunki on Tampere. Suurimmat konepajat ovat Turussa, Helsingissä ja Varkaudessa. Laivaveistämöjä löytyy myös monta, etenkin Pohjanmaalla ja Etelä-Suomessa. Paitsi näitä on maassamme puuvilla-, verka-, tupakka-, lasi-, porsliini-, sokeri-, kruuti-, nahka- y. m. tehtaita.

Kotiteollisuutta harjoitetaan etenkin Pohjanmaalla ja Turun läänissä. Kansa käyttää enimmäkseen kotona kudotuita vaatteita ja valmistaa itse maanviljelys- ja ajokapineensa. Kotiteollisuutta on sillä suuresti edistetty, että käsityöt ovat määrättyt opetusaineeksi kansakouluissa.

Sisämaan **kauppaa** edistävät hyvät maantiet, rautatiet ja kanavat, mutta se on vähemmän vilkas. Ulkomainen kauppa on tärkeämpi. Maan etevimmät vientitavarat ovat laudat ja lankut, voi, paperi, karja, hevoset ja metsälinnut. Tärkeimmät tuontitavarat ovat viljat, sokeri, kahvi, kankaat, rauta- ja terästavarat, tupakka, suola, puuvilla ja viinit. Kauppalaivastossa on lähes 21,000 alusta, joista noin kymmenes osa on höyrylaivoja.

Suomenmaan kanavista ovat tärkeimmät: **Saimaankanava**, joka välittää liikettä Saimaan ja Suomenlahden välillä ja laskee Viipurin kaupungin läpi; se on lähes 60 kilometrin pituinen. **Pielistenkanava**, joka yhdistää Pielisjärven Pyhäselkään. **Vääksynkanava** Päijänteen ja Vesijärven välillä.

Maan rautatieverkko yhdistää Helsingin, Viipurin, Pietarin, Sortavalan, Joensuun, Hämeenlinnan, Tampereen, Porvoon, Tammissaaren, Hankoniemen, Turun, Porin, Vaasan, Oulun, Kotkan, Mikkelin ja Kuopion kaupungit toisiinsa.

Asukkaat. Suomessa on 2 milj. 400 tuh. asukasta. Näistä on enin osa eli noin 2 miljoonaa suomalaisia. He kuuluvat Suomalais-ugrilaiseen kansakuntaan ja jakautuvat kahteen heimokuntaan, Karjalaisiin ja Hämäläisiin. Karjalaiset asuvat suurimmassa osassa Suomea, sen itäpuolella aina Uuteenmaahan,

Hämeeseen ja Pohjanmaalle asti. He ovat luonteeltaan vilkkaita, ystävällisiä ja taipuvia kaupankäyntiin. Hämäläiset asuvat maamme lounaisessa osassa ja ovat luonteeltaan hitaampia, umpimielisiä, mutta erinomaisen kestäviä työssä ja harjoittavat maanviljelystä pääelinkeinonaan.

Lappalaiset elävät maamme pohjoisimmassa osassa Lapissa, elättäen itseään poronhoidolla ja kalastamisella. Muinaisina aikoina elivät he kaikkialla Suomenniemellä, mutta Suomalaisen muutettua tänne, täytyi Lappalaisten väistyä heidän tieltään aina pohjoisempaan.

Paitsi näitä asuu maassamme muitakin kansoja; niistä ovat lukuissimmat Ruotsalaiset, joita on yhteensä noin 300 tuhatta henkeä. Ruotsalaiset ovat muinaisina aikoina muuttaneet siirtolaisina Suomeen ja asettuneet Ahvenanmaan saaristoon, Uudenmaan ja Etelä-Pohjanmaan rantapitäjiin. Vähäinen joukko Venäläisiä ja Saksalaisia asuu enimmäen kauppiaina kaupungeissa. Mustalaisia kuljeksii kerjäten ympäri, ollen suurena rasituksena maalle.

Suomi on harvaan asuttu maa. Jos asukkaat olisivat tasaisesti jaetut yli koko maan, tulisi 7 henkeä joka neliökilometrille. Mutta maa ei ole yhtä tiheästi asuttua kaikkialla. Tiheimmästi asutut ovat lounaiset ja eteläiset osat; pohjoisosa on harvimmasti asuttu.

Uskonto ja Sivistys. Suomenmaan valtiokirkko on Evankelis-Lutherilainen ja tähän kuuluu enin osa maan asukkaita. Venäläiset ja osa Karjalaisia, lähellä Venäjän rajaa, tunnustavat Kreikkalais-Katolista uskontoa.

Suomenmaan korkein oppilaitos on Keisarikunnan Aleksanterin Yliopisto Helsingissä. Korkeampaa sivistystä varten on useampia suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä lyseoita, tyttökouluja sekä yhteiskouluja.

Kansansivistystä varten on perustettu kuusi kansakoulunopettaja-seminaaria ja vakinaisia kansakouluja alkaa olla useammissa kunnissa, suuremmissa jo useampiakin. Lukutaito on vanhuudestaan ollut yleinen.

Sitäpaitsi on maassamme vielä joukko ammattikouluja ja tieteellisiä seuroja. Edellisistä mainittakoon polyteknillinen opisto Helsingissä.

Hallitusmuoto. Suomi on perustuslaillinen valtio, mutta samalia eroittamaton osa Venäjän Keisarikunnasta, jonka Keisari on Suomen Suuriruhtinas. Säätyjä on neljä: Aatelis-, pappis-, porvaris-, ja talonpoikaissäädyt. Kolmen vuoden kuluttua kokoutuvat säädyt valtiopäiville säätämään lakia ja määräämään veroja, mutta nämät saavat laillisen voiman vasta sitten kuin Suuriruhtinas ne allekirjoituksellaan vahvistaa. Hallintoa hoitaa keisarillinen senaatti, jonka puheenjohtajana on Suuriruhtinaan määräämä Kenraalikuvernööri. Suomen asioita esittelee hallitsijalle Pietariin asetettu Ministerivaltiosihteerin virasto, jonka esimiehenä on Ministerivaltiosihteeri.

Suomi jaetaan: 1) *hallinnon* suhteen kahdeksaan lääniin, jotka ovat Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen, Viipurin, Mikkelin, Kuopion, Vaasan ja Oulun läänit; 2) *lainkäytännön* suhteen: Turun, Viipurin ja Vaasan hovioikeuspiireihin; 3) *kirkollisessa* suhteessa: Turun, Porvoon, Savonlinnan ja Oulun hiipakuntiin; 4) *historiallisessa* suhteessa yhdeksään maakuntaan, jotka ovat Varsinais-Suomi, Ahvenanmaa, Satakunta, Uusmaa, Häme, Karjala, Savo, Pohjanmaa ja Lappi.

Sotaväki. Valtaistuimen ja isänmaan puolustukseksi jokainen miespuolinen Suomalainen on asevelvollinen, kun tulee 21 vuoden ikäiseksi. Arvanheiton kautta kutsutaan tarpeellinen määrä asevelvollisia *Vakinaiseen* väkeen.

Kaikki muut asevelvolliset kuuluvat *Reserviin*. *Nostoväkeen* luetaan kaikki vakinaisessa tahi reservissä aikansa palvelleet asevelvolliset kunnes täyttävät 40 vuotta. Vakinaista sotaväkeä on *henkivartijain tarkka-ampujapataljoona* Helsingissä, *8 tarkka-ampujapataljoonaa*, yksi kunkin läänin pääkaupungissa, sekä *rakunnarykmentti* Lappeenrannassa.

Uudenmaan lääni

on pienin mutta tiheimmin asuttuja läänejä maassamme. Se ulottuu pitkin Suomenlahden rantaa Kymijokeen asti idässä. Tähän kuuluu suurin osa Uttamaata ja vähäinen osa kaakoista Hämettä. *Hankoniemi* ja *Porkkala* pistävät rantamaasta mereen, jossa on suuri ja kaunis saaristo. Laadultaan on maa jokseenkin epätasaista, mutta suurimmaksi osaksi viljavaa savi-

maata, joka on hyvin viljeltyä. Hedelmäpuista viljellään yleisesti omena-, päärynä-, luumu-, kriikuna- ja kirsikkapuita. Merestä pyydetään hailia ja kilohailia; Kymijoesta lohta. Länsiosassa löytyy useampia rautaruukkeja ja kalkkipolttimoja. Asujamety ovat Hämäläisiä ja Ruotsalaisia.

Kaikki kaupungit sijaitsevat Uudenmaan maakunnassa meren rannalla.

Helsinki, maan pääkaupunki, on Suomenmaan väkirikkain ja kaunein kaupunki. Siinä on Kenraalikuvernöörin asunto, Keisarillinen senaatti, kaikki ylimmäiset virkakunnat. Valtio-päivät kokoontuvat myöskin täällä. Aleksanterin yliopisto, useampia oppilaitoksia sekä monta seuraa tieteitä ja taiteita varten. Kaupunki on kauniilla paikalla ja komeasti rakennettu ja sillä on kaksi hyvää satamaa. Tuoptitavarain suhteen on sen kauppa suurin maassamme. Tehtaita löytyy useampia, joista mainittakoon: 2 konepajaa, sokeri-, porsliini- ja useampi tupakkitehdas. 70,000 asukasta. Ulkopuolella kaupunkia on *Kaivopuiston* kylpylaitos, Töölön ja Kaisaniemen ihanat puistot.

Viapori, erittäin vahva linnoitus, on rakennettu seitsemälle saarelle puolen peninkulman päähän Helsingistä merelle päin. Täällä on osa Venäjän sotalaivastoa.

Porvoo, Porvoojoen suussa, on piispan asutopaikka. Runoilija Runebergin koti. Kauppa on hyvänlainen. 4,600 asukasta.

Loviisa. Uudenmaan itäisin kaupunki, on vilkkaanlainen kauppakaupunki; hyvä kylpylaitos.

Merellä sataman suussa on **Svartholman** linnan rauniot.

Tammisaari, Hankoniemen itäpuolella, on tunnettu oivallisista kilohaileistaan. Täällä on ruotsinkielinen kansakouluseminääri naisopettajia varten.

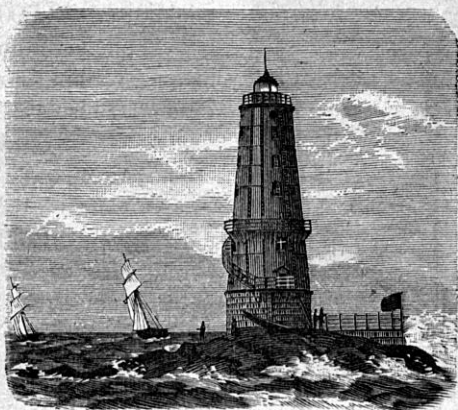
Hankoniemi, maamme eteläisin kaupunki, on vasta perustettu kauppasatama. Kun sen satama pysyy sulana suurimman osan vuotta, useasti koko talven, niin on se ainoa kaupunki, joka talvisaikana välittää höyrylaivaliikettä Suomen ja ulkomaiden välillä. Täällä on myöskin kylpylaitos. 3,500 asukasta.

Fiskars, Pohjan pitäjässä on rauta- ja terästakeiden tehdas. **Mustio**, Suomen vanhin rautatehdas Karjan pitäjässä. Historial-

lisessa suhteessa merkittävä paikka on *Raaseporin* linnan jään-
nökset.

Turun ja Porin lääni

on maamme lounaisin osa ja sisältää Varsinais-Suomen, läntisen Satakunnan ja Ahvenanmaan. Lounaisosassa lääniä on ilma-
leudompi kuin muualla maassamme. Varsinais-Suomen eteläi-
nen ja lounainen osa sekä saaristo ovat ihanimpia ja parhaiten
viljeltyjä seutuja Suomessa. Täällä menestyy vehnän viljelys
ja hedelmäpuiden hoito oivallisesti. Tehdasteollisuutta sekä
kotiteollisuutta harjoitetaan suuressa määrässä.

Bogskärin majakka.

Satakunta on enimmäkseen viljavaa tasankoa, mutta poh-
joisosassa on kankaita ja soita. Reposaareltä saadaan mustaa
marmoria.

Ahvenanmaahan kuuluu yksi suurempi saari, *Ahvenanman-
tere*, noin 80 pienempää asuttua saarta sekä lukemattomia kal-
lioita ja luotoja. Sen rajana lännessä on *Ahvenanmeri* ja idässä
Kihti (Skiftet), joka erottaa Ahvenansaariston Suomen saaristosta.
Maa on epätasaista ja vuorista, mutta osaksi hyvin viljavaa.
Ahvenalaiset ovat rohkeita merimiehiä, jotka elättävät itseään
kalastamisella, hylkeitten pyynnillä ja meriliikkeellä.

Läänin asujamet ovat suurimmaksi osaksi Hämäläisiä, mutta Ahvenanmaalla ja Varsinais-Suomen eteläisessä osassa asuu Ruotsalaisia.

Kaikki kaupungit ovat merenrannalla.

Varsinais-Suomessa:

Turku, Aurajoen varrella, on maamme vanhin kaupunki sekä entinen pääkaupunki. Turussa on hovioikeuden, arkkipiispan ja lääninkuvernöörin asunto. Täällä on Talousseura, Piplia-seura, useampia kouluja sekä monenlaisia tehtaita. Turku on maamme etevimpiä kauppa-kaupunkeja. Kaupungin merkkillisin rakennus on vanha tuomiokirkko. 34,000 asukasta.

Turun tuomiokirkko.

Lähellä kaupunkia on maan vanhin linna, Turun linna. Lähistössä on *Ruissalon* ihana saari täynnä huviloita ja tammipuistoja.

Naantali, Itämeren rannalla on pieni kaupunki, jossa valmistetaan paljon kankaita ja villaneuloksia. Täällä on savikylpylaitos.

Uusikaupunki harjoittaa suurta rahtiliikettä sekä kaupaa puuastioilla. Tästä kulkee

merenalainen sähkölennätinlanka Ruotsiin. 3,900 asukasta.

Salo, kauppala Uskelassa. **Daali**, konepaja Kemiön saarella.

Satakunnassa:

Pori, Kokemäenjoen rannalla, on maamme suurimpia kauppa-kaupunkeja. Laivaliike on suurenlainen; ulkomaille viedään paljon puutavaroita sekä karjantuotteita. Konepaja. Kaupungin ulkosatama on *Reposaari*. 12,700 asukasta.

Rauma, meren rannalla harjoittaa suurenlaista puutavara-kauppaa. Rauman pitsit ovat tunnettuja hyvyystään. 4,100 asukasta.

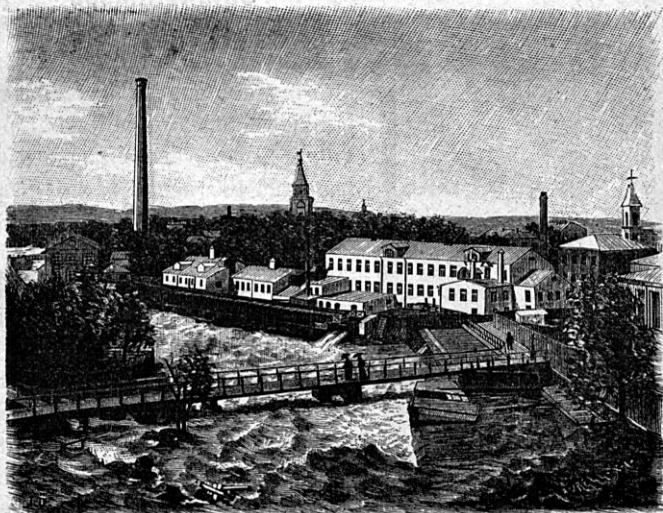
Ikaalisten kauppala Kyrösselän rannalla.

Ahvenanmaalla:

Maarianhamina, pieni mutta vilkas merikauppakaupunki, jonka asukkaat elävät kaupalla ja kalastuksella.

Hämeen lääni.

Lounais-osa Hämettä, itäinen Satakunta ja vähäinen osa luoteista Uttamaata muodostavat Hämeen läänin. Läänin pohjoinen ja itäinen osa ovat täynnä korkeita vuoria; eteläpuoli

Tampereen paperitehdas.

on tasaisempi ja hyvin viljelty. Suuret järvet täynnä tuhansia saaria ja salmia, kirkkaat joet ja korkeat kosket tekevät Hämeen maisemat ihanimmiksi ja viehättävimmiksi maassamme. Tässä tahdomme mainita luonnonihanuuksistaan kuuluisaksi tulleen *Kangasalan harjun*. Maanviljelys on ylipäänsä hyvällä kannalla, etenkin eteläosassa, jossa viljaa kasvaa myytäväksikin. Täällä kasvatetaan runsaasti hyvää pellavaa. Metsät ovat viime aikoina tolkkuttoman myymisen kautta melkoisesti vähenneet. Karjanhoito on paikoittain hyvä. Tehdasteollisuutta harjoitetaan varsin suuressa määrässä. Asujamet ovat Hämäläisiä.

Hämeessä:

Hämeenlinna, Vanajan pitäjässä, Kuvernöörin asunto. Lähellä kaupunkia on kaunis puisto ja vanha linna, joka Turun linnan jälkeen on vanhin maassamme. 5,000 asukasta.

Tammelan pitäjässä: **Mustialan** maanviljelysopisto ja **Forssan** puuvillatehdas. Janakkalassa, **Tervakosken** paperitehdas. Lammien pitäjässä, **Evoisten** metsänhoito-opisto. **Lahden** kauppala Vesijärven eteläpäässä.

Satakunnassa

Tampere, ihanalla paikalla Näsijärven ja Pyhäjärven välillä, on maamme suurin tehdaskaupunki. Tehtaista mainittakoon puuvilla-, liina-, verka- ja paperitehtaat. 25,400 asukasta.

Viipurin lääni

käsittää eteläisen ja kaakkoisen Karjalan, osan eteläistä Savoaa ja vähäisiä osia Hämettä ja Uuttamaata. Maa on epätasaista, laadultaan laihaa, hiekka- ja kiviperäistä, jonkätähden kaskenpolttoa harjoitetaan yleisesti. Kymijoen, Vuoksen ja Laatokan rannikot ovat kumminkin viljavia, paikoittain hyvinkin viljavia ja luonnonihania, niinkuin Laatokan luoteisrannikko

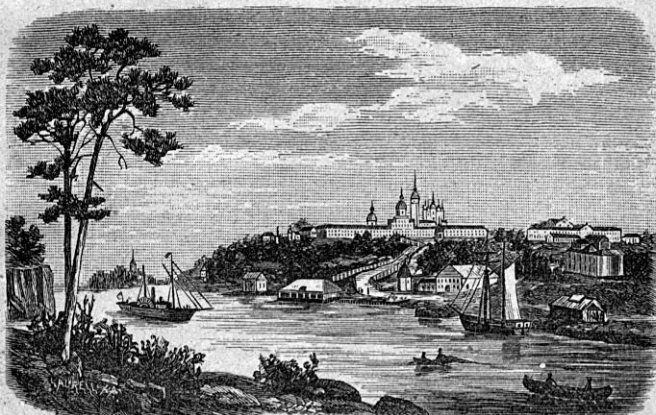
Väinämöisen kuvapatsas Monrepos puistossa.

ja Saimaankanavan seudut. Maanviljelys, karjanhoito ja kotiteollisuus ovat vielä huonolla kannalla. Paljon viljaa ja teollisuustavaroita tuodaan vuosittain Venäjältä. Tehtaita on monta, etenkin sahoja läänin eteläosassa. Vuorista saadaan marmoria, kalkkia ja graniittia. Sortavalan ja Viipurin seudun talonpojat ovat taipuneet rahdintekoon ja harjoittavat tätä elinkeinoa niin suurella hirtaudella, että tuntuvaksi vahingoksi itselleen jättävät maanviljelystyöt tekemättä. Karjalaisella on suuri taipumus ja halu kaikenlaiseen kaupitsemiseen. Kalastus Suomenlahdessa,

Laatokassa, Kymijoessa ja Vuoksessa on suuriarvoinen. Viipurin läänistä viedään paljon rautaa, vaskea, pajunkuoria, hevosia, lehmii sekä voita Venäjälle. Asukkaat ovat Karjalaisia. Lännessä on vähäinen luku ruotsalaisia.

Karjalassa:

Viipuri, Viipurinlahden rannalla Saimaankanavan suussa on maamme suurin kauppakaupunki vientitavarain suhteen. Täältä viedään ulkomaille puutavaraa. Viipuri on hovioikeuden ja lääninhallituksen sijapaikka. Useita kirkkoja ja kouluja sekä tehtaita. Viipurin ringelit ovat kuuluisia. Vanha rappiolle joutu-

Valamon luostari.

nut linna oli ennen aikaan komeimpia Suomessa. 22,000 asukasta. **Uuras**, Viipurin ulkosatama. Lähellä kaupunkia on erinomaisen ihana puisto: **Vanha Viipuri** eli **Monrepos**.

Käkisalmi, Vuoksen pohjoisen suuhaaran varrella, on vanha linnoitus. Harjoittaa parkki-, voi- ja jauhokauppaa Venäjän kanssa.

Sortavala, Laatokan pohjoispäässä, tekee kauppaa Venäjän kanssa.

Kymölässä, kaupungin läheisyydessä, on täydellinen suomenkielinen mies- ja naisseminaari.

Valamo ja **Konevitsa**, Kreikanuskoisia luostareja Laatokan saarilla. Valamo on hyvin viljelty ja ihanimpia paikkoja maassamme. **Pitkäranta**, Impiilahden pitäjässä, on suuri vaski- ja

tinakaivos, jossa myöskin valmistetaan lasiteoksia ja oivallista punamultaa *Ruskeala*, marmorilouhos, samannimisessä pitäjässä. *Kurkijoki*, kauppala ja maanviljelysopisto. *Pyterlahti*, graniittilouhos Virolahdella.

Uudellamaalla:

Hamina, Suomenlahden rannalla. Maamme ainoa kadettikoulu.

Kotka, saarella Kymijoen itäisen suuhaaran edustalla, on äskettäin perustettu kaupunki, jolla on suuri sahaliike. 4,700 asuk.

Punkaharju.

Suursaari, iso saari Suomenlahdessa.

Savossa:

Lappeenranta, Saimaan etelärannalla. Kylpylaitos. Tänne kokoutuu Suomen sotaväki harjoituksia varten ja tänne on sijoitettu Suomen ensimmäinen ratsuväki.

Mikkelin lääni.

Tähän kuuluu keskinen Savo ja itäinen Häme. Se on täynnä lukemattomia järviä, jotka peittävät enemmän kuin neljänneksen osan sen pinta-alasta. Maa on epätasaista sekä laadul-

taan kiviperäistä laihaa hiekkamaata. Peltoviljelyksen rinnalla harjoitetaan kaskenpolttoa ja suonviljelemistä. Tattaria viljellään paljon. Rautaruukkeja on muutamia ja suurta sahaliikettä harjoitetaan. Maanviljelyksen jälkeen ovat karjanhoito ja kalastus tärkeimmät elinkeinot. Hevosia kasvatetaan myyntiä varten. Kotiteollisuus on tyydyttävämällä kannalla kuin useassa muussa läänissä. Asukkaat ovat Karjalaisia.

Savossa:

Mikkeli, Saimaan lahden rannalla, on läänin pääkaupunki.

Savolainen maisema.

Savonlinna on rakennettu Haukiveden ja Pihlajaveden väliselle saarelle. Piispan asunto. Lähellä kaupunkia saarella on vanha *Olavinlinna*.

Punkaharju, pitkä kaitainen harjanne Puruveden ja Pihlajaveden välillä, on tullut maanmainioksi luonnonihanuudestaan.

Hämeessä:

Heinola, Jyrängönkosken varrella, kauniilla paikalla.

Kuopion lääni

sisältää Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Koillis-Hämeen. Siinä on paljon järviä, soita, ja hiekkaharjanteita. Maanlaatu on hiekansekaista mutta ei kuitenkaan varsin laihaa. Paikoin tavataan

myös hyvänlaatuista savimaata. Viljaa saadaan omaksi tarpeeksi. Karjanhoito on sangen hyödyttävä. Täältä viedään Venäjälle paljon hevosia, lehmiä ja voita. Metsät ovat suuret pohjois- ja itäosissa ja sahaliike sentähden vilkas. Kaloja saadaan runsaasti järivistä ja joista. Oravia ja lintuja pyydetään yleisesti. Järvet ovat rikkaita rautamalmista ja sentähden onkin täällä useita rautatehtaita. Asukkaat ovat Karjalaisia.

Savossa:

Kuopio, kauniilla paikalla Kallaveden rannalla, on läänin- ja toistaiseksi hippakunnan hallinnon istuin. Kauppa on vilkas. 9,800 asukasta.

Iisalmi, iso kauppala. **Varkauden** konepaja ja kauppala Lep-
pävirran pitäjässä.

Karjalassa:

Joensuu, Pielisjoen suussa, lähettää ulkomaille etenkin puu-
tavaroita ja voita.

Nurmes, kauppala Pielisjärven pohjoispäässä. **Värtsilä**, suuri
rautatehdas ja konepaja Tohmajärven pitäjässä.

Vaasan lääni

käsittää eteläisen Pohjanmaan, koillisen Satakunnan ja luoteisen Hämeen. Pohjanmaa on maamme avarin tasanko, joka vähitellen alenee merta kohti. Ranta on pitkälti matala ja täynnä saaria, etenkin **Merenkurkussa**. Pohjanmaalla on verrattain vähemmän järviä kuin muualla Suomessa, mutta sitävastoin juoksee sen läpi suuri joukko jokia. Eteläosa on erittäin viljavaa ja hyvin viljeltyä savimaata. Täällä kasvaa etenkin Kyrönjoen laaksossa suuriyväistä ruista (Vaasan ruista), jota riittää ulosvieväväksi. Isonkyrön vainioita kiitetään laajimmiksi maassamme. Pohjoisosassa on laadultaan laihempaa, mutta täälläkin saadaan viljaa yli oman tarpeen. Metsistä on suuri puute. Meren rannikoilla harjoitetaan hailin ja hylkeenpyyntiä. Pohjalaiset ovat tunnetut suuresta kätevyystään. He matkustavat ympäri maata rakentamassa laivoja ja kartanoita, vieläpä usein kaukaisiin maihin, niinkuin Pohjois-Amerikkaan. Asukkaat lähellä merenrantaa puhuvat ruotsin kieltä, mutta muu osa väestöä on Hämäläisiä.

Hämeessä ja Satakunnassa on maa täynnä korkeita harjanteita, joitten välillä on järviä. Sentähden onkin se vähemmän sopiva maanviljelykselle. Ennen olivat metsät laajat, mutta niitä on viime aikoina suuresti haaskattu.

Pohjanmaan kaupungit ovat kaikki merenrannalla.

Nikolainkaupunki eli **Vaasa** on läänin suurin kauppakaupunki sekä hovioikeuden ja lääninhallituksen istuin. Tehtaita on useampia; puuvillatehdas. Useita kouluja. 12,000 asukasta. Ulkosatama on **Brändö**. Lähistössä **Korsholmin** entinen linna.

Uusikaarlepyy eli **Joensuu**, Lapuanjoen suussa. Ruotsinkielinen seminaari kansakoulujen miesopettajien valmistamista varten.

Pietarsaari, Pietarsaaren pitäjässä. Harjoittaa rahtiliikettä.

Kokkola. Hyvä kauppa.

Kaskinen, saarella Närpiön pitäjässä. Oivallinen satama. Harjoittaa hailinpyyntiä.

Kristiina, Lapväärtin pitäjässä. Suuri merikauppa.

Seinäjoki (Östermyyra), kruutitehdas. Pohjanmaan rautatien keskuskohta.

Hämeessä:

Jyväskylä. Jyväsjärven rannalla. Täydellinen seminaari kansakoulujen mies- ja naisopettajien valmistamista varten. Jyväskylä on Keski-Suomen tukkiliikkeen keskustana.

Oulun lääni

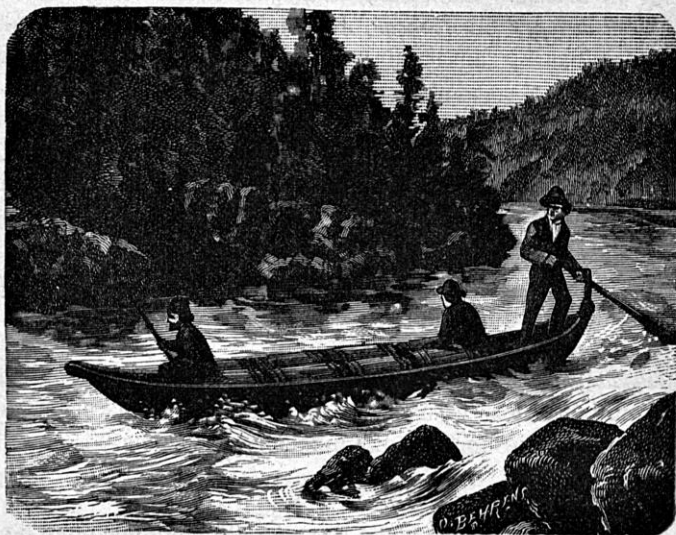
on suurin kaikista lääneistä ja lähes puolet koko maamme pinta-alasta. Tähän kuuluu pohjoinen Pohjanmaa sekä Suomelle kuuluvat osat Lappia ja Länsipohjaa.

Pohjanmaan rannikko on tasaista Pohjanlahtea kohti kaltevaa alankoa, jonka läpi juoksee monta jokea. Tämä osa on hyvin viljavaa ja täällä tavataan maamme laajimmat niittymaat, Limingan niityt, jotka laajuutensa tähden vetävät vertoja Ison-Kyrön pelloille. Sisämaa on täynnä hiekkakankaita sekä ääretömän suuria rämeitä. Maanlaatu on laihanpuoleista ja maanviljelys hyvin epävarma hallojen tähden. Kaskenpolttoa ja suonviljelystä harjoitetaan suuresti. Karjanhoitoa harjoitetaan hyvällä menestyksellä. Läänin sisäosissa on maamme parhaiten

säilyneet metsät; täällä poltetaan paljon tervaa, jota kuljetetaan jokia myöten alas merenrannikolle. Avarissa metsissä on metsästäminen tärkeä. Metsäeläinten nahkoja myydään täältä paljon vuosittain. Rantamaat ovat metsättömiä. Kalastus on varsin tuottava sisämaan suurissa järvissä ja etenkin joissa, joista saadaan paljon lohia.

Länsipohja on pohjanmaan sisäosien kaltainen.

Lapissa ovat Suomen korkeimmat vuoret sekä niiden välillä

Tervavene.

suuria soita, rämeitä ja kankaita. Maanviljelystä harjoitetaan Inarinjärvellä asti, vaikka vähin määrin, sillä harvoina vuosina menestyy se kylmyyden tähden. Ohraa, nauriita ja perunoita viljellään yleisemmin. Metsämarjoja kasvaa runsaasti. Metsät ulottuvat Inarijärvelle asti. Ivalojoesta on viime aikoina huuhdottu kultaa. Alkuasukkaat, Lappalaiset, ovat Suomalaista sukuperää. He eivät harjoita maanviljelystä, vaan elävät kalastamisella ja porojen hoidolla. Kesäksi muuttavat Lappalaiset kotansa ja poronsa tuntureille, mutta kun ilma syksyllä alkaa kylmetä, muuttavat he alas metsäseutuihin, joissa porot hankkivat niukan

elatuksensa kuopimalla etujaloillaan peuranjäkäliä lumen alta. Poroista saavat Lappalaiset vaatteensa ja ravintonsa; niitä he käyttävät muuttomatkoillaan vetäjinä ja kuormansa kantajina. Talvella valjastetaan poro venheenmuotoisen »ahkion» eteen. Ohjaaminen tapahtuu yhdellä ohjaksella, joka sidotaan kiinni sarviin. Suurena rasituksena ihmisille ja eläimille ovat luke-mattomat sääski- eli mäkäräparvet. Lapinmaa jaetaan seitsemään Lappiin.

Pohjanmaalla:

Oulu, Oulujoen suulla, harjoittaa suurinta tervanvientiä kaikista maamme kaupungeista. Suuri nahkatehdas. Täällä on lääninhallituksen istuin. 13,700 asukasta.

Lappalaisia.

Raahe, Saloisten pitäjässä merenrannalla. Kauppakoulu. 3,300 asukasta.

Kemi, Kemijoen suulla, on pieni äskettäin perustettu kaupunki.

Kajaani, Kajaaninjoen varrella. Saarella virrassa Kajaanin linnan rauniot.

Länsipohjassa:

Tornio, lähellä Tornionjoen suuta, harjoittaa kauppaa lohilla ja Lapintuotteilla.

Aavasaksa, vuori Tornionjoen varrella, jossa käypi paljon matkustajia kaukaisiltakin mailta katsomassa Juhannuksen aikana aurinkoa, joka täällä pohjoisessa loistaa sydänyön aikanakin.

Venäjä.

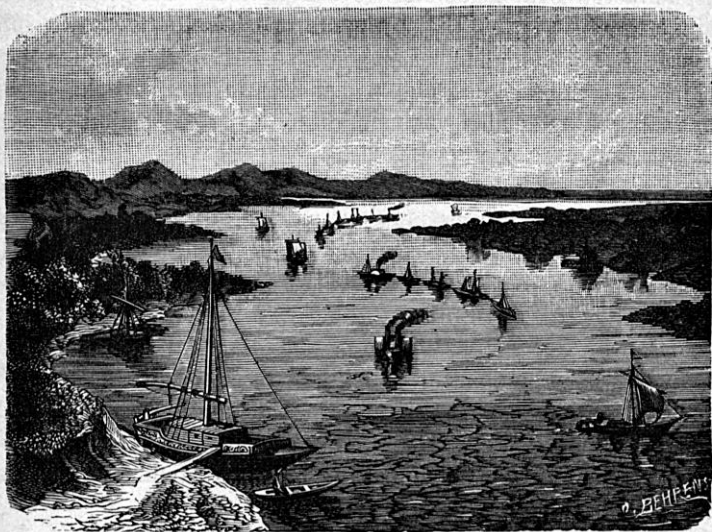
Koko itäosa Europpaa kuuluu Venäjän valtakuntaan. Sitä rajottaa pohjoisessa *Pohjois-Jäämeri*; lännessä *Itämeri*, jonka lahdet ovat *Suomenlahti* ja *Riianlahti*; etelässä *Kaspianmeri*, *Mustameri* ja *Assovanmeri*. Idässä erottavat *Uralivuoret* Europalaisen Venäjän Aasiasta. Pohjois-Jäämeressä on iso autio saari *Novaja Semlja*; Mustaan mereen pistää *Krim'in* niemimaa.

Venäjä käsittää laajan alankomaan, Itä-Europan tasangon, jossa vuoria on ainoastaan ääriellä. Idässä rajalla Aasiaa vastaan ovat *Uralivuoret*; etelässä myöskin Aasian rajalla ovat *Kaukasusvuoret*. Keskiosa tasankoa on korkeampi ja metsäinen, sitä nimitetään *Valdaiksi* eli *Volhonskin metsäksi*.

Järviä ja jokia. Vienenmereen laskee *Viena*; Itämereen *Neva* Europan suurimmasta järvestä *Laatokasta*. Laatokkaan tulee idästä *Syvärijoki* *Äänisjärvestä* ja etelästä *Olhovanjoki Ilmajärvestä*. *Narova* tulee *Peipusjärvestä*. *Neva* ja *Narova* laskevat Suomenlahteen. Riianlahteen juoksee *Väinäjoki*. *Njemi* ja *Weiksel* laskevat Itämereen. Mustaanmereen laskevat *Dniester* ja *Dnieper*; Assovanmereen *Don*; Kaspianmereen *Volga*, joka on Europan suurin virta. Kun maa on tasankoa, on joissa ainoastaan vähän koskia. Ne ovat sentähden laivakululle sopivat. Jokia yhdistävät lukuisat kanavat, joten voi päästä yhtenäistä vesitietä toisesta merestä toiseen.

Ilmasto, kasvi- ja eläinkunta. Venäjällä vallitsee **manner-ilmasto**; talvet ovat pitkät ja kovat, kesät lyhyet ja kuumat. Mustanmeren rannikot, jotka ovat jo hyvinkin kaukana etelässä, ovat pari kuukautta talvenaikana jäässä. Kesät ovat siellä sitävästoin hyvinkin kuumia. Venäjän pohjoisimmat osat ovat kylmässä vyöhykkeessä; siellä aurinko ei kesänaikana laske moneen viikkokauteen ja talvella kestää yötä taas yhtä kauvan aikaa. Pakkanen on siellä niin kova, että aavoilla turverämeillä, joita nimitetään *Tundraksi*, kirsi eli routa ei lähde maasta koko kesänä. Siellä tietysti ei voi mitään puita kasvaa, eikä minikäänlainen maanviljelys menesty. Pohjois-Jäämeressä elää mursuja, hylkeitä ja vesilintuja, rannikoilla tavataan jääkarhuja.

Tundroilla on kesyttömiä peuroja. Kesy peura on siellä ainoa kotieläin. Keski-Venäjän pohjoisosassa on suuria honka- ja kuusimetsiä, joissa on melkein samoja eläimiä kuin Suomessa. Eteläosassa on laajoja viljavainioita. Nämät seudut, joita nimitetään *mustanmullan-vyöhykkeeksi*, ovat niin viljavat, että jo monen miespolven ovat ilman lannoittamista tuottaneet runsaita viljasatoja. Eteläisin osa on aivan metsätöntä, ruohoa kasvavaa *aroa*, jossa hevosia ja lampaista kasvatetaan paljon. Kaspian-

Volga.

meren ympäristö on hedelmätöntä, hiekkaista maata, jossa löytyy suolajärviä. Näillä aroilla elää anttilopeja.

Pääelinkeinot ovat *maanviljelys* ja *karjanhoito*. Vaikka maanviljelystä harjoitetaan huolimattomasti, viedään kumminkin maasta ulos paljon ruista ja vehnää, pellavaa, hamppua ja tupakkia. Valkojuurikkaita kasvatetaan melkoisesti sokerin valmistamista varten. Kurkkuja, arbuseja ja kaikellaisia puuhedelmiä viljellään myöskin paljon. Krimin niemimaalla on niin lämmin, että viinirypäleet ja viikunat menestyvät. Aromaille on karjanhoito tärkein elinkeino. Siellä on enemmän karjaa kuin missään

muussa maassa Europassa. Karja käypi koko talven laitumella. Kun talvella nousee kovia lumipyryjä, kuolee usein koko karjat. Kotieläimet ovat samat kuin meillä. Aroilla on kamelejakin niiden lisäksi. **Kalastusta** harjoitetaan etenkin Volgassa ja Kaspianmeressä, joissa pyydetään sampikaloja. Pohjoisissa metsäseuduissa ammutaan paljon metsälintuja, oravia, näätiä y. m. Uralivuorissa on paljon kultaa, platinaa, vaskea, rautaa ja jalokiviä, ja siellä harjoitetaan melkoista **vuorityötä**. Suolaa saadaan Kaspianmeren pohjoispuolella olevista järvistä. **Teollisuus** täyttää melkein maan tarpeen. Merkkillisimmät tehdastuotteet ovat juhtinabka ja köysiteokset. **Kauppa**, etenkin sisämaassa, on vilkas. Sitä edistää purjehtimiselle soveliaat joet ja kanavat sekä lukuisat rautatiet. Suurille vuosimarkkinoille tulee paljon kansaa kauppaa tekemään.

Venäjän valtakunta on suurin maailmassa. Se käsittää lähes puolet koko Europasta ja enemmän kuin kolmannen osan Aasiasta tahi yhteensä lähes kuudennen osan kaikesta maasta maanpallolla.

Asukkaita on Europan puoleisessa Venäjässä 100 miljoonaa. Suurin osa asukkaista on **Venäläisiä**, jotka kuuluvat Slaavilaiseen heimokuntaan. Tähän kuuluvat myöskin **Puolalaiset** ja **Kasakat**. Pohjois-Venäjässä asuu sitäpaitsi **Suomenheimoisia** kansakuntia, niinkuin: **Suomalaiset**, **Virolaiset**, **Samojedit** ja **Tsheremissit**. Länsiosassa maata on **Juutalaisia**. Mustanmeren ja Kaspianmeren rannikoilla asuu **Tataarilaisia**.

Yleisin **uskonto** on kreikkalais-katolinen. Puolalaiset ovat roomalais-katolisia, Suomalaiset lutherilaisia ja Tataarit muhamettilaisia. Juutalaiset tunnustavat Mooseksen oppia. Venäläiset, jotka ovat pääkansana, ovat ahkeria ja käteviä, luonteeltaan hilpeitä ja vieraanvaraisia sekä hyvin mieltyneitä tanssiin ja lauluun, mutta samalla myöskin epäluotettavia.

Kansanvalistus on alhaisella kannalla; aniharvat taitavat lukea tahi kirjoittaa. Korkcampaa opetusta varten on 8 yliopistoa ja useampia kymnaaseja.

Venäjän **raha** on 1 rupla = 100 kopeekkaa = 4 Suomen markkaa.

Hallitusmuoto on rajaton *Keisarivalta*. Venäjä on Euroopan suurvaltoja ja ylläpitää suuren sotaväen ja laivaston.

Venäjä jaetaan historiallisessa suhteessa seitsemään osaan: *Itämeren maakunnat*, Suomenlahden ja Riianlahden rannoilla; *Iso-Venäjä*, keskimmäinen ja pohjoinen osa; *Vähä-Venäjä*, Dnieperin ympärillä; *Länsi-Venäjä*; *Puola*, läntisin osa; *Etelä-Venäjä* ja *Itä-Venäjä*.

Itämeren maakunnat

ovat *Inkerinmaa*, *Vironmaa*, *Liivinmaa* ja *Kuurinmaa*. Ne rajoittuvat pohjoisessa Laatokkaan, Suomeen, Suomenlahteen ja Itämereen.

Kaupunkeja: *Pietari*, Nevajoen suulla, on nykyinen pääkaupunki ja Keisarin asunto. Se on komeimmin rakennettuja kaupunkeja Europassa ja Venäjän tärkein kauppakaupunki, joka viepi ulos etenkin ruista, pellavaa ja nahkoja. Kauneimmat rakennukset ovat *Iisakinkirkko*, *Talvilinna* ja *Eremitagi*. 1 milj. asukkaita.

Kronstatti, saarella Suomenlahdessa, on Pietarin ulkosatama ja vahvasti linnoitettu sotasatama.

Narva, Suomenlahden rannalla; sotatappelu.

Tartonlinna, yliopisto.

Tallinna, (Rääveli) Suomenlahden rannalla. *Riika*, Väinäjoen varrella. Molemmat harjoittavat vilkasta merikauppaa.

Iso-Venäjä

on Venäjän valtakunnan keskimmäinen ja pohjoinen osa, joka ulottuu Jäämereen pohjoisessa.

Kaupunkeja: *Arkangeli*, Vienenmeren rannalla, harjoittaa vilkasta viljan ja metsätuotteiden kauppaa. *Moskova*, Volgan sivuhaaran varrella, on valtakunnan eniten pääkaupunki, jossa keisarit vielä nykyaikanakin kruunataan. Moskova on Venäjän suurin tehdaskaupunki. Sen keskellä keisarin linna, *Kreml*. 830 tuh. asukasta. *Nishnij-Novgorod*, Volgan varrella, harjoittaa suurta kauppaa. Aasiasta tuodaan kuuluisille Nishnij-Novgorodin markkinoille myytäväksi teetä, turkiksia y. m. *Tuulassa*, Volgan syrjäjoen varrella, on valtakunnan suurin kivääritehdas.

Vähä-Venäjä,

keskimmäisen Dnieper virran varrella, on viljavimpia seutuja Venäjällä. Asujamia sanotaan *Malorosseiksi* eli Vähävenäläisiksi.

Kaupungeista ovat suurimmat: *Kijew*, Dnieperin varrella, muinoin valtakunnan pääkaupunki; täällä on kuuluisa luostari, johon vuosittain vaeltaa toivioletkeläisiä. *Kijew* on Venäläisten pyhä kaupunki. *Poltava*, sotatappelu vuonna 1709.

Länsi-Venäjä,

valtakunnan länsiosa, sisältää *Litvan*, *Valkean-Venäjän*, *Volhynian* ja *Podoolian*.

Suurin *kaupunki* on *Vilna*. Tärkeä kauppakaupunki.

Puola,

entinen kuningaskunta Puola, on Venäjän läntisin maakunta. Aasukkaat ovat Puolalaisia ja kaupungeissa sen lisäksi paljon Juutalaisia.

Kaupungeista mainittakoon *Varsova*, Puolan entinen pääkaupunki, Weikselin varrella, suuri tehdaskaupunki.

Etelä-Venäjä

on Venäjän eteläisin osa, Mustan- ja Assovanmeren rantamaa. Siellä, etenkin Krimin niemimaalla, kasvaa oivallista viiniköynnöstä ja puuomenia.

Kaupunkeja: *Odessa*, Mustanmeren rannalla, harjoittaa suurta viljakauppaa ja on valtakunnan toinen merikaupunki.

Itä-Venäjä

on Venäjän itäisin osa, Volga virran keski- ja alajuoksun ympärillä.

Kaupunkeja: *Astrahan*, Volgan suulla, harjoittaa kauppaa Aasian kanssa. Suuremmoinen kalastus. Tunnettu oivallisista viinirypäleistään.

Skandinavian niemimaa

on Europan suurin niemimaa. Sitä ympäröi meret ja merenlahdet. Pohjoisessa on *Pohjois-Jäämeri*, lännessä *Atlantinmeri* ja *Pohjanmeri*, lounaispuolella *Skagerrak*, *Kattegat* ja *Juutinrauma*, itäpuolella *Itämeri* ja *Pohjanlahti*. Koillisessa on Skandinavian niemimaa yhteydessä mannermaan kanssa ja rajoittuu *Suomeen* ja *Venäjään*.

Pinta-alaltaan on niemimaa noin kaksi kertaa niin suuri kuin Suomenmaa.

Rannikot ovat hyvin vaihtelevia. Pohjoisessa ja lännessä on ranta jylhävuorinen, täynnä lukemattomia saaria ja salmia sekä kapeita ja pitkiä, maan sisään tunkevia lahtia, eli *vuonoja*. Merkillisimmät niistä ovat pohjoisessa *Varanginvuono*, lännessä *Vestfjord* eli *Länsivuono*, *Trondhjemin vuono*, *Sognevuono* ja *Hardangerin vuono*; etelässä on *Kristianian vuono*. Vestfjordin ulkopuolella on *Lofoten saaret*. Eteläinen ranta on matala ja ilman saaria. Sitä vastoin on itäinen rannikko vuorista ja sen edustalla on enemmän saaria. Yksinäisinä Itämeressä on kaksi suurta saarta: *Ölanti* ja *Gotlanti*.

Pinnanmuodostuksen puolesta voi Skandinavian niemimaan jakaa kolmeen pääosaan:

1. **Pohjois Skandinavian ylänkö**, johon kuuluu niemimaan luoteisosa, käsittää enemmän kuin puolet koko maasta. Se on korkeavuorista ylänköä, joka on korkein lännessä, missä se jyrkästi laskeutuu mereen. Itään ja kaakkoon päin se alenee loivasti. Vuoriston pohjoisin osa on saanut nimen *Kölen*, keskimäinen *Dovrefjeld* ja eteläinen *Langfjeldene*. Skandinavian korkein vuorenhuippu on *Galdhöpiggen* (2,500 metriä), Langfjelden pohjoisosassa. Korkeimmat seudut ovat osaksi peitetyt ikuisella jäällä ja lumella. Pohjoispuolella Sognevuonoa on Europan avarin lumiaukio, *Justedalsbräen*. Kaakkois- ja itäosassa ylänköä on matalain vuoriharjanteiden välissä pitkiä laaksoja, joissa on kapeita järviä ja jokia.

2. **Keski-Ruotsin alanko**, on ylänkömaan eteläpuolella Itämeren ja Skagerrakin välillä. Siinä on laajoja tasankoja ja joukko suuria järviä.

3. **Smålannin ylänkö** käsittää sisämaan suurien järvien eteläpuolella. Se on Suomenmaan kaltaista, matalavuorista, täynnä metsiä, soita ja pieniä järviä.

Järviä ja jokia. Skandinavia on Suomen jälkeen järvi-rikkain maa Europassa. Pohjoisella ylängöllä on lukuisia tunturijärviä, joista alkaa joukko suuria jokia. Nämä juoksevat kaakkoon ja etelään, koska maa kallistuu sinnepäin. Useimmat laskevat Pohjanlahteen. Joet ovat hyvin koskisia ja sentähden vähemmän sopivia laivaliikkeelle, mutta ne käyttävät paljon sahoja, myllyjä ja tehtaita. Tärkeimmät joet ovat: *Tornionjoki*, jonka alajuoksu on rajana Suomea vastaan, *Ängermanjoki* ja *Daljoki*, jotka kaikki laskevat Pohjanlahteen. Skagerrakiin juoksee *Glommen*; tähän yhtyy oikealta lisäjoki *Laagen*, joka virtaa *Mjösen järven* läpi. Keski-Ruotsin alangon suurimmat järvet ovat *Vänern*, *Vättern*, *Mälaren* ja *Hjälmaren*. Vänernistä laskee *Göta-joki* Kattegatiin; se tekee *Trollhättanputoukset*. Vättern purkaa vetensä *Motalanvirran* kautta Itämereen.

Ilmasto on Skandinavian niemimaalla hyvin erilainen eri osissa, syystä että maa on pitkä pohjoisesta etelään. Vaikka niemimaa ulottuu niin kauvaksi pohjoiseen, että sen pohjoisimmassa osassa eli Finmarkissa aurinko kesällä ei laske kokonaanseen kuukauteen, on ilmasto kuitenkin niin lauhkea, etteivät pohjoisimmatkaan lahdet jäädy talvella. Syynä tähän on lämmi Golfivirta ja vienot lounaistuulet. Kesä on sitä vastoin viileä. Länsiosassa on tasainen ja kostea rantamaan ilmasto. Itäpuolella tuntureita ovat talvet kylmemmät, kesät lämpimämmät. Pohjanlahden satamat ovat monta kuukautta jäässä talvella.

Asukkaat. Suurin osa Skandinavian niemimaan asukkaista ovat *Ruotsalaisia* ja *Norjalaisia*, jotka ovat likeistä sukua keskenään. Pohjoisessa asuu myöskin *Suomalaisia* ja *Lappalaisia*.

Uskonto on lutherilainen ja *valistus* on niin etevällä kannalla, että se ainoasti Tanskassa on korkeammalla. Kansanopetus on pakollinen. Kansakouluja on kaikkialla ja useissa paikoin kansanopistojakin.

Valtakunnat. Skandinavian niemimaa on jaettu kahteen itsenäiseen valtakuntaan, joilla on yhteinen kuningas, mutta

muutoin on niillä kummallakin omat lakinsa ja oma hallituk-
sensa. Nämä valtakunnat ovat *Ruotsi* ja *Norja*.

Ruotsi.

Itäinen ja eteläinen osa Skandinavian niemimaata on *Ruotsi*.
Länsipuolelta on se yhteydessä Norjan ja koillispuolelta Suomen
kanssa. Muilta puolilta ympäröivät sitä meret.

Elinkeinoista ovat *maan-
viljelys* ja *karjanhoito* tärkeim-
mät. Viljavimmat osat ovat
maan eteläisin osa eli *Skåne*
sekä seudut suurien järvien
ympärillä. Niistä viedään vil-
jaa ulkomaillekin. *Karjanhoito*
on vanhastaan ollut tärkeä elin-
keino vähemmin viljavilla seu-
duilla; mutta nykyään harjoi-
tetaan sitä menestyksellä vilja-
vimmissakin seuduissa. *Met-
sänhoito* on varsin tärkeä poh-
joisissa osissa, etenkin Norrlan-
nissa. Ruotsista viedään ulko-
maille puutavaroita enemmän
kuin mistään muusta Europan

Trollhättan kanava.

maasta. *Vuorityö* antaa, etenkin rautaa ja vaskea sekä vähän
hopeaa. Ruotsin rauta on erittäin hyvää. *Kalastus* on vähem-
män tärkeä. *Teollisuus* on viime aikoina suuresti edistynyt, mutta
ei täytä maan tarvista. Sisämaan *kauppa* on suuri ja sitä edis-
tävät kanavat ja rautatiet. *Ulkomaan kauppaa* harjoitetaan eten-
kin Englannin ja Saksan kanssa.

Asukkaita on Ruotsissa lähes 5 miljoonaa.

Hallitusmuoto on rajoitettu kuningaskunta. Valtiopäivät
kokoontuvat joka vuosi ja jakavat kahteen kamariin.

Ruotsi jaetaan kolmeen pääosaan: *Norrlanti*, *Svealanti* ja
Götalanti.

Kaupunkeja:

Norlannissa: *Sundsvall* ja *Gefle* (jeevle), molemmat Pohjanlahden rannalla, harjoittavat suurta kauppaa, etenkin puutavaroilla.

Svealannissa: *Tukholma* (Stockholm), valtakunnan pääkaupunki, on rakennettu Mälarin ja Itämeren väliselle kannakselle. Täällä asuu kuningas ja täällä valtiopäivät kokoontuvat; täällä ovat myöskin korkeimmat virastot, useita oppilaitoksia ja tehtaita. Tukholma on Euroopan kauneimpia kaupunkeja. 250,000 asukasta. *Upsala* on Ruotsin vanhimpia kaupunkeja ja siinä on suuri yliopisto. Kuuluisa tuomiokirkko.

Götalannissa: *Norrköping*, joka on Ruotsin tärkein tehdaskaupunki. *Lund*, jossa on valtakunnan toinen yliopisto. *Göteborg*, Götajoen varrella, Tukholman jälkeen suurin kaupunki. *Malmö*, Juutinrauman rannalla. Tärkeä kauppa- ja tehdaskaupunki.

Norja.

Norja on läntinen osa Skandinavian niemimaasta. Itäpuolelta se on yhteydessä Ruotsin, Venäjän ja Suomen kanssa. Muilta puolilta ympäröivät sitä meret.

Elinkeinot. Norjassa on *maanviljelys* vähä-arvoinen, sillä viljeltävää maata on aivan vähän; maahan tuodaan sentähden paljon viljaa ulkomaalta. Sitä vastoin on *karjanhoito* varsin tärkeä. Vuoriseuduilla on lihavia laitumia, joille karja ajetaan kesäksi. Sen ohessa harjoitetaan suurenmoista *kalastusta*. Arvokkaimmat kalalajit ovat turska ja silli. Turskia pyytämään kokoontuvat ranta-asukkaat Lofotin saaristoon jo Helmikuussa, jolloin turska lähenee rantoja kutemaan. Kalastaminen kestää monta viikkokautta, jolloin meri on täynnä pieniä kalastajaluksia. Osa kaloista kuivataan kapakaloiksi, osa suolataan kabiljoksi ja viedään kaupunkeihin myytäväksi. Suuri osa myydään Espanjaan ja muihin katolisiin maihin, joissa köyhä kansa syöpi niitä paaston aikana.

Pohjois-Norjassa on vesilintuja tavattoman paljon. Haahkatelkistä saadaan kallisarvoista untuvaa. Sisämaassa harjoite-

taan *metsänhoitoa*. Paljoa tärkeämpi sitä on kuitenkin *meriliike*. Norjan kauppalaivasto on Englannin ja Pohjois-Amerikan Yhdysvaltain laivaston jälkeen suurin maailmassa. *Vuorityöt* ja *teollisuus* ovat vähäarvoisia.

Asukkaita on 2 miljonaa.

Hallitusmuoto on rajoitettu kuningaskunta ja Norja on n. s. unioonin kautta yhdistetty Ruotsin kanssa siten, että niillä on yhteinen kuningas. Lainsäätäjäkuntaa sanotaan *Stortingiksi*.

Norjalaisia vuonoja.

Maa jaetaan Söndenfjeldin Norjaan, eteläpuolella Dovrefjeldia, **Vestenfjeldin Norjaan**, Länsipuolella Langfjeldenea ja **Nordenfjeldin Norjaan**, pohjoispuolella Dovrefjeldia.

Kaupungeista ovat merkittävimmät: pääkaupunki *Kristiania*, kauniilla paikalla Kristianian vuonon rannalla, suurin tehdas- ja kauppakaupunki Norjassa. Maan ainoa yliopisto. 170,000 asukasta. *Bergen*, pääkaupungin jälkeen suurin kaupunki. Harjoittaa suurta kalakauppaa. *Trondhjemissa* on merkillinen tuomiokirkko. *Hammerfest* on maailman pohjoisin kaupunki.

Tanska.

Tanskaan kuuluu pohjoisosa *Jyllannin* eli *Juutin* niemimaasta sekä *Tanskan saaret*, joista *Själlanti*, *Fyen*, *Laalanti* (loo) ja *Bornholm* ovat suurimmat.

Själlannin eroittaa Ruotsista *Juutinrauma*. Själlantiin tunkee iso vuono, *Isefjord*. Jyllannin läpi kulkee idästä länteen *Limfjordin* vuono. Jyllannin länsipuolella on hietasärkkiä, jotka ovat laivaliikkeelle vaarallisia.

Tanska on suurimmaksi osaksi tasaista alankomaata, jossa ei tavata mitään korkeita vuoria. Saaret ja itäinen osa Jyllantia ovat hyvin viljeltyjä ja talot ovat tiheässä, keskellä niittyjä, pelloja ja kauneita pyökkimetsiä. Läntinen osa Jyllantia on sitä vastoin hedelmätöntä, metsätöntä kanervakangasta.

Ilmasto on lauhkea meri-ilmasto. Satamat ja salmet jäätyvät harvoin.

Maanviljelys ja **karjanhoito** ovat pääelinkeinot. Paljon viljaa, karjaa, juustoa ja voita viedään ulkomaille, etenkin Englantiin.

Asukkaita on vähän yli 2 miljoonaa. *Tanskalaiset* ovat samaa sukuperää kuin Ruotsalaiset ja Norjalaiset.

Uskonto on lutherilainen ja kansa on valistuneempi kuin missään muussa valtakunnassa maailmassa.

Hallitusmuoto on rajoitettu kuningaskunta.

Kaupunkeja:

Själlannin saarella: *Köpenhamina* (Kjöbenhavn), Juutinrauman rannalla, on pääkaupunki ja harjoittaa suurta kauppaa. Yliopisto ja paljon kouluja. 380,000 asukasta.

Fyenin saarella: *Odense*, Tanskan vanhimpia kaupunkeja.

Jyllannissa: *Aarhus* (oor), valtakunnan toinen kaupunki.

Tanskaan kuuluu *Färssaaret* ja *Islanti* Euroopassa sekä *Grönlanti* ja muutamat saaret Amerikassa. Färssaaret ovat autioita metsättömiä saaria kaukana Atlantinmeressä. Aasukkaat elättävät itseään lammasten hoidolla ja lintujen pyynnillä. Lampaat käyvät laitumella kesät sekä talvet. Islanti on iso vuorinen saari Atlantin ja Pohjois-Jäämeren välillä. Useat vuoret ovat tuliperäisiä

ja siellä löytyy monta lämmintä suihkulähdettä, joista *Geisir* on mahtavin. Metsiä ei ole ensinkään. Polttoaineina käytetään vesiajopuita ja turvetta. Islantilaiset harjoittavat ahkerasti lukemista ja lukevat etenkin mielihyvällä vanhoja satuja esi-isiensä urotöistä. He elävät etupäässä karjanhoidolla, kalastuksella ja lintujen pyynnillä.

Brittein saaret.

Brittein saariin luetaan kaksi suurta saarta: *Iso-Britannia* ja *Irlanti*, sekä joukko pienempiä saaria ja saaristoja. Isoa-Britannia on Europan suurin saari; sen eteläinen osa on *Englanti* ja pohjoinen *Skotlanti*. Kaikki nämät saaret kuuluvat yhteen valtakuntaan, *Britanniaan* tahi *Englantiin*, kuten sitä useimmiten nimitetään.

Brittein saaret erottavat *Pohjanmeren* Atlantinmerestä. Eteläpuolella Isoa-Britanniaa on *Kanali*, joka eroittaa Englannin Ranskasta. *Calais'in* (Kaleen) salmen kautta päästään Pohjanmerestä Kanaliin. Englannin ja Irlannin välillä on *Irlanninmeri*.

Ison-Britannian itäinen *rannikko* on matala ja osaksi rämeinen. Pohjoinen ja läntinen ranta on sen sijaan korkea ja rikas lahdistä. Sen edustalla on paljon korkeita, vuorisaa saaria. Pienellä saarella on *Fingalin luola*, jonka meri on kovertanut kovaan kallioon. Irlannin itäranta on myöskin matalaa, mutta läntinen ranta on korkea.

Iso-Britannia on suureksi osaksi alankomaata. Pohjoisessa on *Skotlannin ylänkömaa* ja lännessä *Wales'in* (uels) vuorinen maakunta. Irlanti on alhaista tasankomaata, täynnä järviä, rämeitä ja viheriäisiä niittyjä. Rannikoilla on matalia vuoria.

Virrat ovat lyhyet, mutta vesirikkaat, joten laivat pääsevät kulkemaan kauvaksi sisämaahan. Useilla on varsin leveät suut. Tärkein on *Thames* (Tems), joka laskee Pohjanmereen. Skotlannissa on monta kaunista, syvää vuorijärveä.

Merien ja *Golfi-virran* läheisyyden tähden on *ilmasto* lauhkea meri-ilmasto. Kesät ovat viileitä ja talvet niin leutoja, että

karja käypi laitumella lähes kaiken talven. Sateentulo on suurempi kuin missään muussa maassa Europassa ja usein laskeupi niin sakea sumu, että puolenpäivän aikana on pakko polttaa kynttilää. Tällaisesta kosteudesta seuraa, että ruoho kasvaa rehevästi, mutta viinirypäle ja hedelmäpuut eivät menesty. Metssissä kasvaa tammia ja pyökkiä. Irlannissa lehtimetsät viheriöivät kesät talvet, jonkatähden se onkin saanut nimen *Viheriäsaari*. Englannissa viljellään vehnää, Irlannissa vehnää ja potaattia, Skotlannissa etenkin kauraa.

Maanviljelys ja etenkin **karjanhoito** ovat korkealla kannalla. Englannin hevoset, sarvikarja ja siat ovat parhainta rotua. Meidänkin maahan on sieltä viime vuosina tuotu lehmii, lampaita ja sikoja, vieläpä vähäinen luku hevosiakin meidän kotimaisten rotujen parantamista ja jalostuttamista varten. Vaikka maanviljelys ja karjanhoito ovat suuresti kehittyneet, eivät niiden tuotteet läheskään riitä oman maan tarpeeksi, vaan tuodaan joka vuosi viljaa, voita ja lihaa suurin määrin ulkomailta. *Vuorityö, teollisuus* ja *kauppaliike* ovat kumminkin pääelinkeinot Englannissa. Ei mistään maasta saada niin paljon rautaa, kivihiiltä ja tinaa kuin Englannista. Sentähden onkin Englannin teollisuus suurempi kuin minkään muun maan. Monin paikoin on niin tiheässä tehtaita että maa on aina kiedottu paksuun tehtaitten piipuista nousevaan savuun. Näissä tehtaissa valmistetaan ääretön määrä rauta- ja terästeoksia, villa- ja pumpulikankaita y. m. *Meriliike* ja *kauppa* ovat suuremmat kuin missään muussa maassa ja näiden edistämiseksi on Englanti hankkinut itsellensä siirtomaita kaikissa osissa maata, joista se tuopi tehtaillensa raaka-aineita ja joihin se myypi teollisuustuotteitansa. Englantilaisia pidetään maailman parhaimpina merimiehinä. *Kalastus* on myöskin suuriarvoinen ja sitä harjoitetaan sekä oman maan ja Norjan rannikoilla että New-Foundlannin ympärillä (Amerikassa).

Asukkaat ovat *Englantilaisia, Skotlantilaisia* ja *Irlantilaisia*. Ne ovat läheistä sukua keskenään ja puhuvat suurimmaksi osaksi englannin kieltä.

Brittein saarella asuu $38\frac{1}{2}$ miljonaa asukkaita. Englantilaiset ovat voimakkaampia, käytännöllisempiä ja kestävämpiä kuin useammat muut kansat. Sentähden ovat he monessa suhteessa

muita enemmän edistyneetkin Varallisuus on hyvin epätasaisesti jaettu ja alhainen kansa kaupungeissa on raaempi ja köyhempi kuin useissa muissa Europan maissa.

Englantilaiset harjoittavat innokkaasti metsästämistä, kilpasoutua, ratsastamista y. m. „*sporttia*“. Kilparatsastaminen jalorotuisilla hevosilla on suurimmassa arvossa pidetty huvi. Englantilaiset pitävät paljon kansallisuudestaan ja halveksivat muita kansoja.

Yleisin *uskonto* Englannissa ja Skotlannissa on *protestanttinen* ja Irlannissa *katolinen*. *Kansanvalistus* on laiminlyöty ja suuri osa kansaa ei taida lukea. Irlantilaiset ovat hyvin tietämättömiä. Skotlannissa on kansanvalistus kuitenkin paljon parempi. *Tieteet* ovat korkealla kannalla.

Hallitusmuoto on rajoitettu kuningaskunta. Kuninkaan eli kuningattaren valtaa rajoittaa *parlamentti*, joka jakautuu *ylähuoneeseen* ja *alihuoneeseen*. Englanti on yksi suurivalloista ja sen merivoima on suurin maailmassa.

Kaupunkeja on Englannissa paljon, ja ne ovat väkikkaita.

Lontoo, Thames joen kahden puolen, on maailman suurin kaupunki ja maailman kaupan keskus; se on 4 peninkulmaa pitkä ja 2 leveä. Kaupungin alla on maanalainen rautatieverkko, joka yhdistää eri kaupunginosat toisiinsa. Äärettömän vilkas liike kaduilla. Vanhin kaupunginosa on *City*, joka on kaupan keskusta. Toisessa kaupunginosassa ovat useammat tehtaat ja kolmannessa asuvat rikkaat ja ylimykset. Asukkaita on 5 1/2 miljoonaa.

Katu Lontoossa.

Suurimmat kaupungit Lontoon jälkeen ovat *Liverpool* (pul), Europan toinen kauppakaupunki, ja *Bristol* (bristl) länsirannikolla sekä *Hull* (höll) itärannikolla, joka harjoittaa kauppaa Itämeren kanssa. Suurimmat tehdaskaupungit ovat: *Manchester* (mantshester), puuvillateosten keskus. *Leeds* (liids), verka- ja villateosten keskus, koillispuolella Manchesteria, *Sheffield* (fiild), kuuluisa hienoista terästakeistaan, itäpuolella Manchesteria, *Birmingham* (börmingääm), eteläpuolella Manchesteria, jossa on suurimmat konepajat. *Oxfordissa* (oksförd) ja *Cambridgessä* (kämbrids) on kuuluisat yliopistot.

Skotlannissa:

Edinburgh (eddnbor) itärannikolla on pääkaupunki, *Glasgow* (glässgoo) länsirannikolla, on suuri kauppa- ja tehdaskaupunki. Kuuluisa yliopisto.

Irlannissa:

Dublin (döblin) pääkaupunki, itärannikolla. *Belfast*, Irlannin tärkein tehdas- ja kauppakaupunki.

Alus- ja siirtomaat. Englannin tärkeimmät alusmaat Europassa ovat *Gibraltarin* (jibraltari) linnoitus Espanjan eteläisimmällä niemellä sekä *Malta* ja *Kypron* (Cypron) saaret Väli-meressä. Europan ulkopuolella on Englannilla suuret siirtomaat. Aasiassa: *Etu- ja Taka-Intia*; Afrikassa: *Kapmaa*; Amerikassa: *Brittiläinen Pohjois-Amerika* sekä suurin osa *Austraaliaa*.

Asukasten luku siirtomaissa on 300 miljonaa, joten viides osa kaikista maan kansoista on Englannin vallan alamaisia.

Keski-Europa.

Keski-Europa rajoittuu pohjoisessa *Itämereen* ja *Pohjanmereen*, lännessä *Englannin kanaliin* ja *Biscayanlahteen*, etelässä *Välimereen*. Se liittyy pohjoisessa *Jyllannin* niemimaahan, etelässä *Etelä-Europan* kolmeen niemimaahan ja idässä *Itä-Europaan*.

Pinta. Keski-Europa on matalin pohjois- ja länsiosassa ja kohoaa etelää kohti. Keskinen osa on täynnä ylänkömaita;

eteläisimmät osat ovat korkeata alppimaata. Ylänkömaiden ja alppimaan välissä on idässä laaja *Unkarin tasanko*. Keski-Europan voi jakaa kolmeen eri korkeusalueeseen; ne ovat: *Keski-Europan alangot*, *Keski-Europan ylängöt*, ja *Alpit*.

1. **Alangot** käsittävät *Rantamaan* ja *Unkarin tasangon*.

Rantamaan pohjoisessa ja lounaisessa osassa on hiekkakankaita. Muuten on tämä alanko hyvästi viljeltyä ja paikottain tiheästi asuttua. Unkarin tasanko on joka puolelta vuorien ympäröimä. Metsäinen vuoriselänne jakaa tasangon kahteen osaan, *Ylä-* ja *Ala-Unkarin tasankoon*. Edellinen on pienempi ja erittäin hedelmällinen; jälkimäisellä on enimmäksi laajoja tasaisia aroja, n. s. *pustoja*.

2. **Keski-Europan ylängöt** kulkevat kaarenmoisesti Välimerestä Mustan meren tienoille. Ne jakautuvat kolmeen osaan, jotka ovat *Karpatit*, *Saksan ylänkö* ja *Ranskan ylänkö*.

Karpatit muodostavat kaaren, joka on lounasta kohti avonainen. Unkarin tasanko ja *Tonavan laakso* erottaa ne Alpeista. Karpatit ovat paikoin suurien metsien peittämät. Kalliita metalleja on niissä paljon.

Saksan ylänkö on pohjoispuolella Alppeja. Siinä on kaksi vuoriryhmää, itäinen ja läntinen. Nämä yhtyvät *Fichtelgebirgessä*, josta itäinen ryhmä, *Böhmin vuoret* lähtevät kahteen suuntaan: *Böhmerwald* kaakkoon, *Erzgebirge* koilliseen; jälkimäinen vuoriselänne jatkuu itää kohden *Riesengebirgen* ja *Sudetein* nimisenä. Nämä vuoret sekä *Mährin* (määrin) *kukkulat* kaakossa ympäröivät *Böhmin pengermaan*. Läntisen ryhmän vuoret lähtevät *Fichtelgebirgestä* luodetta kohti nimellä *Thüringerwald*. Sen pohjoispuolella on erillään alangolla *Harz* vuori. *Thüringerwaldista* länteenpäin ovat *Rheinin liuskavuoret*, ja etelään niistä *Schwarzwald* ja *Vogesit*, jotka rajoittavat kauniin *Rheinin laakson*.

Ranskan ylängön yhdistävät *Ardennit* Saksan ylänköön; Alpeista erottaa sen *Rhône-laakso* (roon). Itäpuoli on jyrkkä, mutta lännessä ylänkö loivasti viettää alankomaata kohti. Kaakkoisosan muodostavat hedelmättömät *Cevennit*. Suurin osa Ranskan ylängöä on laajoja ylätasankoja. Keskikohdalla on vuoria, jotka ennen ovat suitsuttaneet tulta.

3. **Alpit** kulkevat suurena kaarena Välimerestä Adrian

merta kohti. Niitä ympäröivät tasangot ja laaksot. Alpeissa erotetaan kolme pääryhmää: *Itä-Alpit*, *Keski-Alpit* ja *Länsi-Alpit*. Itä-Alpit ulottuvat Adrianmerestä *Ortleriin*, Keski-Alpit Ortlerista *Mont Blanciin* (mong blang), joka on Europan korkein vuorenhuippu (4,800 m.); Länsi-Alpit kulkevat Mont Blancista Välimeren rannalle.

Alpit ovat tunnetut luonnonihanuudestaan. Niissä on korkeita vuoriharjanteita ja teräviä huippuja. Eri tunturiseutuja erottavat toisistaan vuorisolat ja syvät laaksot, joissa juoksee alpijokia. Tunturien rinteillä kasvaa metsää; ylempänä on vihan tia laitumia. Korkeimmat seudut ovat osaksi ikuisen lumen ja jään peitossa. Viime aikoina on rakennettu rautateitä jyrkille rinteille tai vuoren puhki *tunneleihin*. Kuuluisin on *Gotthardin tunneli*, joka on 15 kilometriä pitkä.

Järviä ja jokia. Keski-Europassa ei ole paljon järviä. Enimmät ovat Alppien rinteillä. Niistä ovat suurimmat *Bodenjärvi* ja *Genevenjärvi*. Vuoriseuduilta juoksee lukuisia jokia eri suuntiin ympärillä oleviin meriin.

Itämereen laskevat: *Weiksel*, joka tulee Karpateilta ja *Oder* Sudeteilta. Pohjanmereen virtaavat: *Elbe* Riesengebirgestä, *Weser* Thüringerwaldista, *Rhein* Keski-Alpeilta, joka juoksee Bodenjärkeen ja sitten virtaa Rheinlaakson läpi ja laskee monella suuhaaralla mereen. Rhein on maailman mainio kauneudestaan ja sen varrella olevista vanhoista ritarilinnojen raunioista, joita lukemattomat matkustajat käyvät ihailemassa. Atlantinmereen laskevat: *Seine* (seen) Ranskan ylängöltä, *Loire* (loaar) Cevenneiltä ja *Garonne* (garon) Pyreneiltä. Välimereen juoksee *Rhône* (roon) Keski-Alpeilta; Mustaan mereen *Tonava* Schwarzwaldista; sen tärkein lisäjoki on *Theiss*.

Ilmasto. Keski-Europan rantamaassa on *rannikko ilmanala*, talvet ovat lauhkeat ja kesät viileät. Eteläosissa Keski-Europaa on *mannerilmasto*, kylmät talvet ja kuumat kesät. Sateen tulo on luoteessa runsaampi, kaakossa niukempi. Unkarin tasanko usein kärsii kuivuutta. Vuoriseuduissa sataa runsaammin kuin muualla.

Valtiot. Keski-Europassa on 6 valtakuntaa, nimittäin: *Hollanti*, *Belgia*, *Saksa*, *Itävalta-Unkari*, *Sveitsi* ja *Ranska*.

Hollanti eli Alankomaat.

Hollanti on Pohjanmeren rannalla, *Saksan* ja *Belgian* välillä. Pohjoisrannikolla on leveä ja matala lahti, *Zuidersee* (söidersee), joka tunkee syvälle maahan.

Koko Hollanti on alhaista, tasaista alankomaata, joka paikoittain on alempana merenpintaa. Sentähden täytyy sitä kalteilla sulkulaitoksilla suojella meren tulvaa vastaan. Kumminkin tapahtuu joskus että meri murtaa sulkulaitokset ja tulvaa yli maan. Siten on Zuiderseekin syntynyt.

Virrat ovat *Rhein*, *Maas* ja *Schelde*. Nämä haarautuvat lähellä suutaan moneen suuhaaraan, jotka, yhtyen toinen toiseensa, ympäröivät monen monta suurempaa ja pienempää saarta. Sellaista maata sanotaan *suistomaaksi*. Läpi maan kulkee kaikille suunnille kanavia, jotka suuresti edistävät sisämaan kauppaa.

Pääelinkeino on *kauppa* ja *meriliike*. Hollanti oli joku aika sitten Europan suurin merivalta ja sillä on nytkin vielä suuria siirtomaita Europan ulkopuolella. Näistä tuovat he kahvia, sokeria ja maustimia, joista myyvät osan muille kansoille. Suuri osa asukkaista elättää itsensä *karjanhoidolla*, johon alhaiset n. s. *marskimaat* aivan hyvin soveltuvat. Ulkomaille viedään paljon jalorotuisia karjaa, voita ja juustoa. *Maanviljelys* on vähemmän tärkeä, sillä Hollanti on suurimmaksi osaksi niin alhaista, ettei se sovi muuksi kuin karjalaitumeksi. Hollantilaiset ovat sitä vastoin taitavia *kasvitarhan hoitajia*. Monin paikoin ovat useat tynnyrinalat istutetut hyasinteilla, tulpaaneilla ja muilla kukkakasveilla, joiden siemeniä ja sipulimaisia juuria myydään ulkomaille. *Sillin kalastaminen* on ranta-asukkaille tärkeänä elinkeinona; »hollannin silli» on kuuluisa hyvydestään. Metalleja ja kivihiiliä ei Hollannissa ole laisinkaan. Sentähden *teollisuuskaan* ei kukoista. Vedenkulku on noissa lukuisissa virroissa niin hidas, että ne eivät voi käyttää vesimyllyjäkään, vaan viljaa jauhetaan tuulimyllyissä. Niitä onkin Hollannissa tavattoman paljon.

Ilmasto on Hollannissa lämmin, kostea ja sumuinen.

Asukkaita on vähän enemmän kuin 4½ miljoonaa ja ne ovat germanilaista sukuperää. Hollantilaiset ovat tunnetut hidas-

luontoisuudestaan ja tyyneydestään, mutta samalla suuresta ahkeruudestaan sekä puhtauden ja järjestyksen aistista.

Uskonto on protestanttinen ja **kansanvalistus** on hyvin korkeaa. Korkeampaa sivistystä varten löytyy monta yliopistoa.

Hallitusmuoto on rajoitettu kuningaskunta.

Kaupunkeja:

Amsterdam, Zuiderseen[rannalla, Hollannin suurin kauppa- ja tehdaskaupunki. Se, kuten useampi kaupunki tässä maassa, on täynnä kanavia, joiden yli johtaa satoja siltoja. Huoneet ovat rakennetut paaluille, joita on maahan lyöty. 440 tuhatta asukasta. **Haag** on kuninkaan asutopaikka. **Rotterdam** on suuri kauppakaupunki Maasjoen varrella.

Hollannilla on suuria alusmaita Europan ulkopuolella: suuri osa **Sundasaaria** ja **Molukkeja** Aasiassa sekä muutamat **Vähistä Antilleista** Amerikassa. Näissä on 25 milj. asukasta.

Belgia.

Belgia ulottuu luoteessa **Pohjanmereen**. Muilla puolilla ympäröi sitä **Hollanti**, **Saksa** ja **Ranska**.

Kaakkoinen osa Belgiaa on metsäistä vuorimaata, mutta muu osa on tiheämmin asuttua ja paremmin viljeltyä tasankoa kuin mikään muu maa Europassa.

Tärkeimmät **joet** ovat **Maas** ja **Schelde**.

Pääelinkeinot ovat **maanviljelys**, **vuorityöt** ja **teollisuus**. Tasanko on suurimmaksi osaksi hedelmällistä ja yhtä huolellisesti hoidettua kuin kasvitarhat meillä. Kuitenkin täytyy maahan joka vuosi tuoda viljaa, kuin asutus on niin tiheä. Pellavat ovat erinomaisen hyviä ja niistä tehdään **Brüsselin pitsejä**. Kukien viljelystä harjoitetaan suuressa määrin. Vuorista saadaan runsaasti rautaa ja kivihiiltä. Belgian teollisuus onkin sentähden erittäin kukoistavalla kannalla ja kilpailee Englannin teollisuuden kanssa. Tärkeimmät teollisuustuotteet ovat palttina- ja villakudokset, höyrykoneet, pyssyt ja nahkateokset.

Belgiassa on rautateitä tiheämmässä kuin missään muussa maassa, ja jokia yhdistävät lukuisat kanavat.

Vaikka Belgia on vaan hiukan suurempi Uudenmaan lääninä, on siinä $6\frac{1}{4}$ milj. **asukasta**. Pohjois-Belgiassa ovat asukkaat hollantilaista sukuperää, *Flamilaisia*, ja etelässä ranskalaista sukuperää, *Valloneja*.

Uskonto on katolinen ja *kansanvalistus* on alhaisemmalla kannalla kuin Hollannissa.

Belgia oli ennen yhdistetty Hollantiin, mutta vuonna 1830 erosi se itsenäiseksi valtioksi, jota hallitsee kuningas. Kuningaan valta on rajoitettu.

Kaupunkeja:

Antwerpen, Schelden varrella. Maan tärkein merikaupunki. Luja liuna. *Brüssel*, keskellä maata, Belgian pääkaupunki. Se on Europan komeimmin rakennettuja kaupunkeja ja muistuttaa Parisia. $\frac{1}{2}$ milj. asukasta. *Lüttich*, Maasin varrella, etevä tehdaskaupunki; siinä on maailman suurin kivääritehdas. *Gent*, Schelden varrella, suuria palttinatehtaita. Suuremmoinen kukkien viljelys.

Saksanmaa.

Saksaan kuuluu useampia itsenäisiä valtakuntia, jotka ovat yhdistyneet suureksi liittovaltakunnaksi: **Saksan Keisarikunnaksi**. Suurin näistä valtioista on *Preussi*, jonka tärkeimmät maakunnat ovat: *Varsinainen Preussi*, *Pommeri*, *Brandenburg*, *Schlesia*, *Rheinin maakunnat* sekä *Schleswig-Holstein*. Muista Saksan valtioista mainittakoon: Kuningaskunnat *Sachsi*, *Baieri* ja *Württemberg*; suuriherttuakunnat *Badi* ja *Hessi*; kolme vapaata kaupunkia: *Hamburg*, *Lübeck* ja *Bremi* sekä valtiomaat *Elsass-Lothringi*.

Saksanmaa sijaitsee Europan mannermaan keskellä; sen rajana on meriä ainoasti pohjoispuolella: *Itämeri* ja *Pohjanmeri*. Saksaa rajoittaa itäpuolella *Venäjä* ja *Itävalta*, etelässä *Itävalta* ja *Sweitsi* sekä lännessä *Ranska*, *Belgia* ja *Hollanti*.

Pohjois-Saksa on alankomaata, joka vähitellen kohoaa etelää kohden. Pohjanmeren rannikko on niin alhainen, että sitä täytyy paikottain sulkulaitoksilla varjella meren nousua vastaan. Niitten sisäpuolella on laajoja n. k. *marskimaita*, joita rikkaan ruohokasvillisuuden tähden käytetään oivallisina laitumina. Saksan keski- ja eteläosa ovat sitä vastoin vuorimaata. Eteläisimmässä osassa Saksaa on haaroja Europan korkeimmista vuorista, *Alpeista*. Vuoriselänteitten välillä on alhaisempia tasankomaita.

Suurempia järviä ei ole laisinkaan, mutta virtoja on sitä vastoin monta ja suurta. Suurimmat ovat *Weiksel, Oder, Elbe, Weser, Rhein* ja *Tonava*.

Ilmasto ei ole niin lämpöinen, kuin Saksanmaan eteläisen aseman suhteen voisi otaksua, sillä maa kohoaa melkoisesti pohjoisesta etelää kohti. Siellä tavataan sentähden samoja puuja ja viljalajia kuin Tanskassa ja Etelä-Ruotsissa. Viiniköynnös menestyy niissä paikoissa, joissa ilma on lämpöinen, kuten esim. Rheinin laaksossa.

Tärkeimmät **elinkeinot** ovat *maanviljelys, vuorityöt* ja *teollisuus*. Vaikka maa luontojaan ei ole viljavaa, on se kumminkin hyvin viljelty. Pohjois-Saksassa viljellään ruista, mutta Keski- ja Etelä-Saksassa vehnää. Siellä, kuten kaikkialla etelässä, syöpi kansa ainoasti vehnäleipää. Sokerin valmistamista varten viljellään paikoittain paljon valkojuurikkaita. Vuorten päivärinteillä kasvatetaan viiniköynnöksiä, joiden hedelmistä, rypäleistä, puserretaan viiniä. Vuorista saadaan useampia metalleja, suolaa ja kivihiiltä. Tärkeänä tulokkina asukkaille on monin paikoin tavattavat lämpöiset *terveyslähteet*, joihin tulee muukalaisia kaikista maailman osista terveyttään parantamaan. Saksan *teollisuus* on suuresti edistynyt, ja kun Saksalaiset ovat ahkeria sekä vähän vaativaisia, voidaan heidän teollisuustuotteitaan myydä erittäin halpaan hintaan; mutta ne ovatkin usein huonoja ja monella tavalla väärennetyjä. Rauta- ja terästakeet, kankaat ja leikkikalut ovat huomattavimmat teollisuuden tuotteet. *Kauppa* on vilkas ja sen edistämiseksi on rakennettu paljon rautateitä.

Vaikka elinkeinot ovat suuresti kehittyneet, on Saksa kumminkin verrattain köyhä maa. Raskas sotapalvelus ja suuret

verot pakottavat monia tuhansia Saksalaisia vuosittain muuttamaan ulkomaille, etenkin Pohjois-Amerikan Yhdysvaltoihin.

Asukkaita on noin 52 miljonaa. **Saksalaiset** kuuluvat germanilaiseen kansanheimoon ja ovat suurilukuisimmat; idässä on sitäpaitsi **Puolalaisia** ja lännessä **Ranskalaisia**.

Uskonto on Pohjois-Saksassa lutherilainen ja Etelä-Saksassa katolinen. Lutherilaisissa maissa on kansa valistuneempi kuin katolisissa. **Tieteet** ja **taiteet** ovat erittäin korkealla kannalla, eikä missään maassa ole niin paljon kouluja, niin monta tiedemiestä, oppinutta ja taideniekkaa kuin Saksassa.

Saksan **sotajoukko** on suurempi ja paremmin harjoitettu kuin minkään muun valtakunnan. Saksa on Europan suurvaltoja.

Hallitusmuoto on rajoitettu keisarikunta. Hallitsijan valtaa rajottavat valtiopäivät, joihin kaikki liittovallat lähettävät edustajiansa. Kullakin valtiolla on sitäpaitsi oma hallitusmuotonsa. Preussin kuningas on samalla valtakunnan keisari.

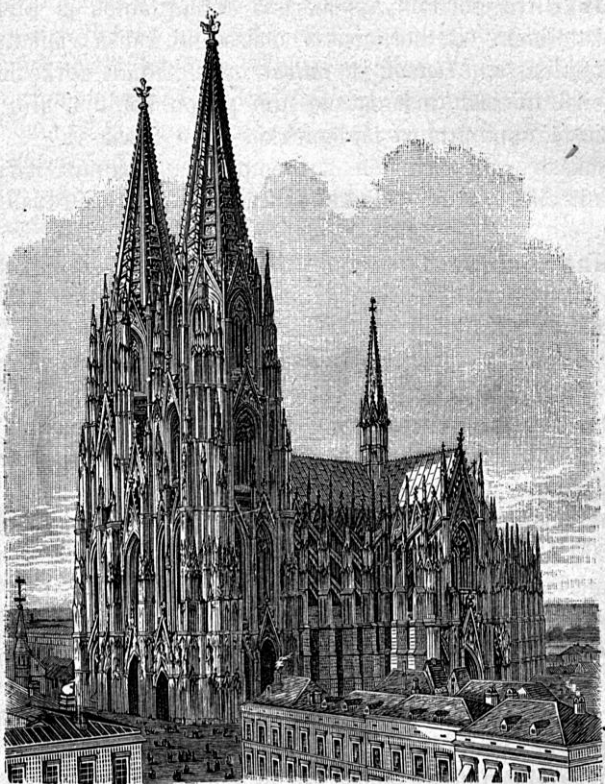
Kaupunkeja:

1. **Preussissa: Berlin**, Preussin ja koko Saksan valtakunnan pääkaupunki, on komeasti rakennettu ja siinä on kuuluisia yliopisto sekä muita suuria taide- ja tiedelaitoksia. Berlin on rakennettu rumalle ja hedelmättömälle hiekkatasangolle. 1,800,000 asukasta. **Stettin**, lähellä Oderin suuta, Preussin tärkein merikaupunki. **Königsberg** ja **Danzig**, Itämeren rannalla, mahtavia kauppakaupunkeja, jotka etenkin harjoittavat viljakauppaa. **Breslau**, Oderin varrella, tehdaskaupunki. **Kiel**, sotasatama, Itämeren rannalla. **Magdeburg**, myöskin Elben varrella. Suuria sokeritehtaita. **Franfurt am Main'iin** on asettunut asumaan rikkaita juutalaisia rahasaksoja, jotka harjoittavat suurta rahakauppaa ympäri maailmaa. **Köln**, Rheinvirran varrella, myypi Reinviinejä ja »eau de Cologne» (o-dekolonji) nimistä hajuvettä. Kölnin tuomiokirkko on komeimpia rakennuksia ja sen torni on korkeimpia kirkontornia maailmassa. **Elberfeld-Barmen**, kaksi yhteen rakennettua kaupunkia Rheinin itäpuolella. Suuri kutomateollisuus.

2. **Sachsin** kuningaskunnassa: **Dresden**, Elben varrella, on pääkaupunki ja tunnettu rikkaista taidekokoelmistaan. **Leipzig**

harjoittaa suurta kirjakauppaa ja sen markkinoille eli *messulle* kokoutuu kauppiaita monesta kaukaisestakin maasta.

3. **Baierin** kuningaskunnassa: *München*, pääkaupunki, on eteläpuolella Tonavan virtaa; siinä ovat Baierin etevimmät olut-

Kölnin tuomiokirkko.

tehtaat. *Augsburg*, kauppakaupunki. *Nürnberg*'issä, on monenlaisia tehtaita »Nyrnbergin rihkamät».

4. **Württembergin** kuningaskunnassa: *Stuttgart*, pääkaupunki, viinimäkien ympäröimä. Etelä-Saksan tärkein kirjakauppapaikka.

5. **Badin** suuriherttuakunnassa: *Karlsruhe*, pääkaupunki ja *Heidelberg*, jossa on suurenmoiset linnanrauniot.

6. **Elsassissa**: *Strassburg*, Rheinin varrella, on kuuluisa tuomiokirkostaan, „*Münster*“.

7. **Vapaat kaupungit**: *Hamburg*, lähellä Elben suuta, *Lübeck*, Itämeren rannalla ja *Bremen*, Weserin varrella, harjoittavat suurta kauppaa ja meriliikettä.

Saksa on vasta viime aikoina alkanut hankkia itsellensä siirtomaita Afrikassa ja Austraaliassa.

Itävalta-Unkari.

Itävalta-Unkari on muodostunut kahdesta itsenäisestä valtakunnasta, *Itävallan* keisarikunnasta ja *Unkarin* kuningaskunnasta, jotka ovat yhdistyneet yhdeksi. Ainoasti eteläpuolella ulottuu Itävalta-Unkari mereen, *Adrianmereen*, joka on *Välimeren* lahti. Muilta puolilta ympäröi sitä maat, nimittäin: idässä *Venäjä*; pohjoisessa *Saksa*; lännessä *Saksa* ja *Sweitsi* sekä etelässä *Italia*, *Adrianmeri*, *Turkinmaa* ja *Serbia*.

Läntinen osa maata on vuorinen. Siinä tavataan haaroja *Saksanvuorista* ja *Alpeista*. Itäisessä osassa on sitävastoin suuria tasangoita, joista *Unkarin aro* on mainittavin.

Päävirta on *Tonava* ja sen lisäjoki *Teiss*.

Ilmasto on eri paikoissa maan erilaisuuden mukaan hyvin vaihtelevainen.

Tasangot ovat hyvin viljavia ja tuottavat viljaa yli asukasten oman tarpeen. Paitsi tavallisia viljalajeja viljellään *mais-sia*, *tupakkia* ja *viiniä*, etenkin Unkarissa. Tokaiviini on kalleimpia maailmassa. **Pääelinkeino** vuoriseuduissa ja Unkarin arolla on *karjanhoito*. Unkarissa pidetään kotieläiminä *puhvelihärkiä*. *Vuorityö* on tärkeäarvoinen. Useampia metalleja ynnä kivihiiltä ja suolaa löytyy runsaasti. Suolakaivoksista on *Vielizkan* (litsh) suurin ja merkillisin. *Teollisuus* ja *kauppa* ovat edistyneet ainoasti saksalaisissa maissa ja varsinkin Böhmissä (lasiteoksia).

Itävalta-Unkarissa on 43 miljonaa **asukasta**. He ovat eri heimokuntia, nimittäin: **Saksalaisia** lännessä; **Madjareja** Unkarissa; **Slavilaisia** Böhmissä.

Yleisin **uskonto** on roomalais-katolinen ja **kansansivistys** on kuten muissakin katolisissa maissa alhaisella kannalla. Saksalaisten kesken on valistus kuitenkin parempi.

Eri kansakunnat eroavat suuresti toisistansa kielensä ja tapojensa puolesta, jonkatähden ne elävätkin suuressa eripuraisuudessa keskenänsä. Sentähden on Itävalta-Unkarin valtiollinen arvo, vaikka se luetaan Europan **suurvaltoihin**, melkoisesti vähentynyt viime aikoina.

Itävallalla ja Unkarilla on kummallakin oma erilainen hallitusmuotonsa ja hallintonsa. Hallitsijan valta on kummassakin rajoitettu.

Merkittävimvät Itävallan keisarikuntaan kuuluvat maat ovat: **Böhmi**, **Itävalta** ja **Tyrooli**. Unkarin kuningaskuntaan kuuluu: **Unkari** ja **Siebenbürgi**.

Kaupunkeja:

Wien, Tonavan varrella, Itävallan pääkaupunki. Se on Europan suurimpia kaupunkeja ja erittäin komeasti rakennettu. 1 1/2 milj. asukkaita. **Prag**, Böhmin pääkaupunki, Elben varrella. Vanha yliopisto. **Karlsbad**, mainio kylpypaikka Böhmissä. **Triest**, iso kauppakaupunki Adrianmeren rannalla. **Buda-Pest**, kaksoiskaupunki kahden puolen Tonavaa, on Unkarin pääkaupunki. Kaupan keskusta. 1/2 milj. asukkaita.

Sweitsi.

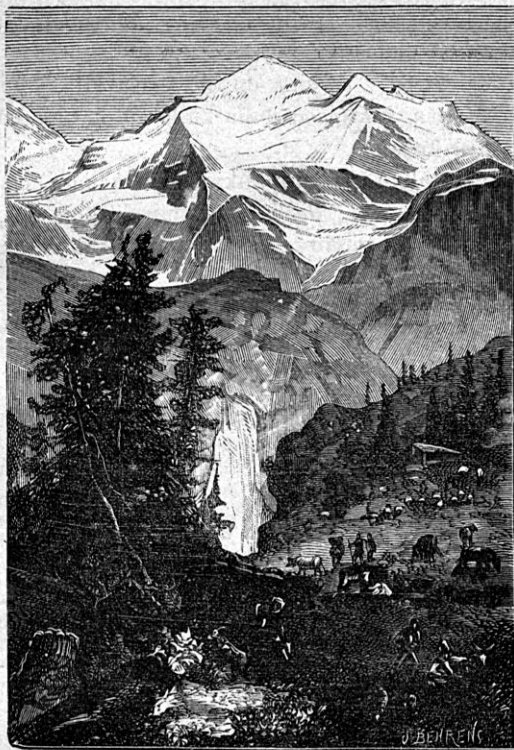
Sweitsi on pieni alppimaa melkein keskellä Europpaa. Sitä rajoittaa: pohjoisessa **Saksa**, idässä **Itävalta-Unkari**, etelässä **Italia**, lännessä **Ranska**.

Keski-Alpit täyttävät Sweitsin melkein kokonaan.

Vuorten korkeimmat osat ovat ikuisen lumen peittämät. Seudut niitten alapuolella ovat hyviä karjalaitumia tahi ovat ne peitetyt muhkeilla kuusimetsillä. Vuoriharjanteitten välillä

on kapeita viljavia laaksoja, joissa kasvaa hedelmäpuita ja viiniköynnöksiä.

Alpeilta alkavat monet suuret virrat, niinkuin *Rhein* ja *Rhône*.

Alppimaisema.

Elinkeinot. Viljeltävää maata on tuiki vähän ja vaikka se on hyvin taitavasti viljeltyä, ei omassa maassa kasvatettu vilja riitä maan tarpeeksi, vaan täytyy sitä tuoda muualta. *Karjanhoito* on tärkeämpi elinkeino. »Sweitsin juusto» on kaikkialla kiitetty. *Teollisuus* on hyvässä kunnossa. Käymäkelloja ja koristuksia valmistetaan paljon. Maalla on suuria tuloja matkailijajoukoista, jotka kesällä kulkevat sinne ihaillaksensa luonnon ylevyyttä.

Uskonto. Noin puolet asukkaista tunnustavat *reformista*, ja toinen puoli *katolilaista* oppia. Kansa on sivistyneempää kuin useammassa muussa maassa.

Asukkaita on 3 miljoonaa. Niistä on suurin osa *Saksalaisia*, jotka asuvat maan pohjoisosassa. *Ranskalaisia* asuu lännessä ja *Italialaisia* etelässä.

Hallitusmuoto. Sveitsi on liitto-tasavalta, johon kuuluu 25 pientä tasavaltaa, *Kanttonia*, joilla kullakin on oma hallintonsa.

Kaupunkia:

Bern, Liittovallan pääkaupunki. *Zürich* on maan suurin kaupunki. Iso yliopisto. *Genève* (shenev), kuuluisa käymälöistä. *Basel*, Sveitsin tärkein kauppakaupunki. Silkkitehtaita.

Ranska.

Ranskaa rajoittaa kahdelta puolelta meret, nimittäin *Atlantinvaltameri* lännessä ja *Välimeri* etelässä. Muilta puolin ympäröi sitä *Belgia*, *Saksa*, *Sveitsi*, *Italia* ja *Espanja*.

Atlantin valtameri muodostaa kaksi lahtea, *Kanalin* ja *Biscayalahden*, joiden väliin pistää *Bretagnen* (tanj) niemimaa. Välimeressä on *Korsikan* saari.

Luoteinen ja läntinen osa Ranskaa on alankoa, paitsi *Bretagnen* niemimaa, joka on vuorinen. Itäinen ja kaakkoinen osa on ylänköä; etelässä Espanjan rajalla ovat *Pyreneit*.

Tärkeimmät joet ovat *Seine*, *Loire*, *Garonne* ja *Rhône*.

Ilmanala on alangolla lämmin ja ihana; vuoriseuduissa ovat talvet usein kylmiä. Välimeren rannoilla on ihana eteläinen ilmasto.

Maanviljelys on korkealla kannalla ja maa on erittäin hyvin viljelty, mutta viljaa ei kumminkaan riitä omiksikaan tarpeiksi, sillä suurilla aloilla kasvatetaan *viiniä*, sekä valkojuurikkaita sokerin valmistamista varten. Ranska on maailman etevin viinimaa ja sen viinit ovat mitä arvokkaimpia. Paljon hedelmiä, etenkin päärynöitä, viikunoita, appelsiineja (oranseja)

ja oliiveja viedään ulos muihin maihin. Etelässä viljellään myöskin mulperipuita silkkiäistoukkia varten. **Karjanhoito** ei ole korkealla kannalla. **Kalastusta** harjoitetaan Islannin ja Newfoundlandin rannistoilla. Vuoriseuduissa saadaan paljon **rautaa** ja **kivihiiliä**. **Teollisuus** on niin suuri, että ainoastaan Englannin teollisuus voittaa sen. Ranskan teollisuustuotteet ovat tunnetut siroudestaan ja komeudesta. Etevimmat ovat silkkikankaat Lyonista (lion) ja muotitavarat Parisista. Sentähden ovat Ranskalaiset vuosisatojen kuluessa olleet esikuvana muille Europan kansoille miten heidän tulee käyttäidä ja pukeutua.

Asukkaat, joita on lähes 40 miljonaa, ovat suurimmaksi osaksi Ranskalaisia. He ovat erittäin ahkeria ja säästäväisiä, mutta samalla huikentelevia ja turhamielisiä.

Uskonto on katolinen ja **kansanvalistus** on alhaisella kannalla.

Hallitusmuoto on nykyään tasavaltainen, mutta se on usein muuttunut, väliin keisarikuntana, kuningaskuntana tahi tasavaltana. Ranska on suurvalta.

Kaupunkia:

Paris, Ranskan pääkaupunki, on Lontoon jälestä Europan suurin kaupunki; komeutensa, taiteidensa ja huijensa puolesta on se ensimmäinen. Siellä määrätään koko sivistyneen maailman muodit ja sinne kokoutuu matkustajia kaikkialta nauttimaan parisilaiselämän turhamielisiä iloja ja huveja. 2,800 tuh. asuk. **Le Havre** (lö-aavr), Parisin ulkosatama. Vilkas kauppa Amerikan kanssa. **Rouen** (ruang), puuvillateollisuuden keskus. **Bordeaux** (bordoo), Garonnen varrella, harjottaa suurta viinikauppaa. **Marseille** (marsei), Välimeren rannalla on Ranskan tärkein merikauppakaupunki. **Lyon** (lion), Rhône'n varrella, suurimmat silkkitehaat maailmassa.

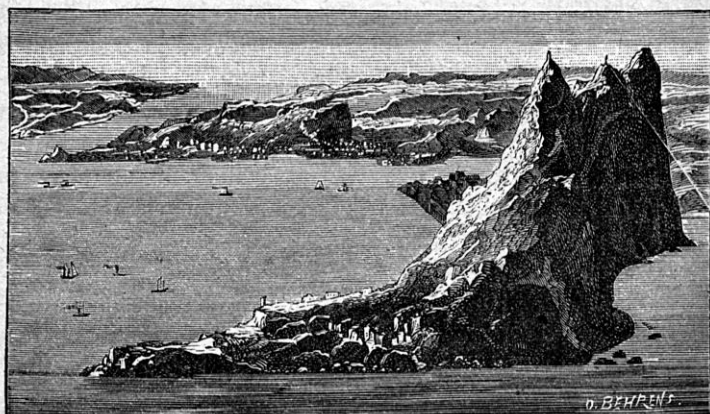
Ranskaan kuuluu **Algier** (alshir) ja **Tunis** Afrikassa sekä pienempiä siirtomaita muissa maanosissa.

Pyreneitten niemimaa.

Pyreneitten niemimaata ympäröi itäpuolella *Välimeri* ja länsipuolella *Atlantinmeri*. *Gibraltarin salmi* erottaa sen Afrikasta ja *Pyreneitten* vuoret muusta Euroopasta.

Rannikot ovat jotenkin sileät; ainoastaan pohjoisessa ja koillisessa, jossa rannat ovat korkeat ja vuoriset, on lahtia ja niemiä. Hyviä satamia on harvassa.

Pinta. Suurin osa niemimaasta on korkeaa ylänköä, joka

Gibraltar.

vähitellen alenee länttä kohti Atlantinmerelle päin. Ylängön läpi kulkee useampia korkeita vuoriharjanteita. Sen pohjoisreunassa on *Kantabrian* vuoret. Paikoin on tämä ylänkö hedelmällistä, paikoin kuivaa aroa. Sen eteläpuolella on *Andalusian alanko*, muinoin tunnettu suuresta viljavuudestaan ja luonnon ihanuudestaan. Tämän alangon etelä laidassa on *Sierra Nevada*, niemimaan korkein vuoristo. Pieniä alankoja on useissa paikoin etenkin rannoilla.

Jokia on monta, mutta enimmäkseen ovat laivakululle sopimattomat, sillä ne ovat hyvin koskisia ja niissä on kesällä vähän vettä. Atlantinmereen laskevat *Duero*, *Tajo* (taaho), *Guadiana* ja *Guadalquivir* (kivir); Välimereseen virtaa *Ebro*.

Ilmasto ja kasvillisuus. Sisämaassa ovat kesät kuumia ja kuivia, talvet kylmiä. Kasvillisuus on niuha ja sentähden sopivat nämä seudut ainoasti karjanlaitumiksi. Hienovillaisia *merinoslampaita* pidetäänkin paljon. Välimeren rantamaissa valitsee *välimeren ilmasto*, jonka ominaisuuksia ovat kuumat ja kuivat kesät, lauhkeat ja kosteat talvet. Tämä ilmasto on erittäin ihana ja sentähden on kasvillisuus rantamaissa rikas. Siellä viljellään paljon viiniä ja etelämaiden hedelmiä, niinkuin appelsiineja, sitroneja, oliiveja ja manteleita. Viljalajeista kasvatetaan vehnää, maissia ja riisiä. Tärkeä puulaji on korkkitammi, jonka kuoresta tehdään putellinkorkkeja. Etelässä kasvaa myöskin palmupuita. Gibraltarin kallioilla elää apinoita. Se on ainoa paikka Europassa, missä näitä eläimiä tavataan. *Vuorityö*, vaikka huonossa kunnossa, antaa elohopeaa, rautaa, vaskea ja hopeaa. Arvoisa vientitavara on suola, jota saadaan merestä, haihduttamalla sitä suurissa lammikoissa. *Teollisuus* on huonolla kannalla.

Valtiot. Pyreneitten niemimaalla on 2 valtakuntaa; *Espanja*, joka käsittää suurimman osan niemimaata ja *Portugal*, johon kuuluu Atlantinmeren rannikko. Molemmat ovat itsenäisiä.

Espanjassa on lähes 18 milj. asukasta ja Portugalissa lähes 5 milj. Espanjalaiset ovat tunnetut ylpeydestään ja turhamielisyydestään. Merkillinen kansallishuvi on härkätaistelut.

Uskonto on katolilainen ja *valistus* on niin alhaisella kannalla että tuskin puolet asukkaista taitaa lukea.

Hallitusmuoto on molemmissa valtakunnissa rajotettu kuningaskunta. Kuninkaanvaltaa rajoittaa lainsäätäjäkunta, jota nimitetään *Cortes*.

Kaupunkija:

Espanjassa: *Madrid*, pääkaupunki, autiolla ylätasangolla keskellä maata. Rautateiden keskus. $1\frac{1}{2}$ milj. asukasta. *Barcelona*, Välimeren rannalla, maan tärkein kauppa- ja tehdaskaupunki. *Valencia* ja *Malaga*, Välimeren rannalla; edellisessä on suuria silkkitehtaita, jälkimäinen vie ulos etelänhedelmiä ja viiniä. *Sevilla*, Guadalquivirin varrella, suuri tehdaskaupunki. *Gibraltar*, vahva linnoitus Gibraltarin salmen rannalla, on englantilaisten hallussa.

Portugalissa: *Lissabon*, Tajon suulla, pääkaupunki. Hyvä satama. Vilkas kauppakaupunki. *Oporto*, meren rannalla, harjoittaa viinikauppaa.

Espanjalla oli muinoin hyvinkin suuret siirtomaat muissa maanosissa, etenkin Amerikassa. Nytkin kuuluu siihen *Kanarin* saaret Atlantin meressä, *Cuba* ja *Portorico* Länsi-Indiassa.

Portugalin alusmaista mainittakoon *Azorit* ja *Madeira* Atlantin meressä.

Italia.

Italia on pitkä niemimaa, joka pistää Välimereen, eroittaen sen lahdet *Adrianmeren* ja *Tyrrheninmeren* toisistaan. Italiaan kuuluvat myös *Sicilian* ja *Sardinian* saaret. *Messinan salmi* erottaa Italian ja Sicilian toisistaan. Niemimaan rannat ovat yleensä matalia ja useissa paikoin rämeisiä ja epäterveellisiä.

Pinta. Italian niemimaan pohjoinen osa käsittää laajan ja hedelmällisen *Lombardian tasangon*, jonka pohjoisrajalla ovat *Alpit*. Suurimman osan varsinaista niemimaata täyttää *Apenninien* vuoriselänne. Keski- ja Etelä-Italiassa on tuliperäisiä seutuja, joissa on kuumia lähteitä ja tulivuoria. Neapelin lahden rannalla on *Vesuvion* ja Sicilian saarella *Etnan* tulivuori. Maanjäristykset tekevät toisinaan enemmän vahinkoa kuin tulivuorien purkaukset. — Maanjäristyksessä tärisee maa ja siihen syntyy usein suuria rakoja. Muutamissa minuuteissa sortuu kyliä ja kaupunkeja ja tuhannet ihmiset saavat surmansa. — Rannikoilla on paikottain pieniä alankoja. Sicilia ja Sardinia ovat täynnä vuoria.

Järviä ja jokia. Alppien etelärinteillä on monta kaunista järveä. Joista ovat tärkeimmät *Po*, joka lähtee Alpeista ja virtaa itää kohti Lombardian tasangon läpi Adrianmereen; *Tiber* laskee Tyrrheninmereen.

Ilmasto. Pohjois-Italiassa on joskus kylmät talvet, mutta muissa osissa maata on mitä ihanin ilmanala. Etelässä on melkein alituinen kesä, niin että puut ja pensaat aina viheriöitsevät.

Siellä sataa harvoin lunta. Ilma on harvinaisen läpikuultavaa. Rantamailla olevista rämeistä nousee kesällä myrkyllisiä höyryjä, jotka tekevät ilman epäterveelliseksi.

Elinkeinoista on tärkein *maan-* ja *hedelmänviljelys*. Lombardian tasanko on hedelmällisimpiä seutuja maailmassa. Pelloista saadaan kaksi satoa vuodessa ja heinää tehdään samasta niitystä kuusi kertaa vuodessa. Tärkeimmät viljalajit ovat vehnä, maissi ja riisi, joita viljellään paitsi Pontasangolla, myös Neapelin seuduilla ja Siciliassa. Ilman kuivuuden tähden ei vilja menesty muualla. Viljavainioiden ympärillä on Lombardiassa istutettu silkkiäispuita, joiden välillä viiniköynnös kiertelee. Etelänhedelmät menestyvät aivan hyvin. Apennineilla kasvaa kastanjapuu, jonka hedelmiä köyhä kansa pääasiallisesti käyttää ravintonaan leivän asemesta. Etelämaisista puista kasvaa Italiassa kypressi-, laakeri- ja myrttipuita. Havupuista on mainittava kaunis piniepuu. *Karjanhoito* on tärkeä elinkeino Pon laakossa. Paitsi tavallisia kotieläimiä pidetään Italiassa *aaseja*, *muuleja* ja *puhvelihärkkiä*. Lombardiassa kasvatetaan silkkiäismatoja suuressa määrässä. *Teollisuus* on vähäpätöinen; tärkeimmät teollisuustuotteet ovat silkkitavarat. *Kalastus* Välimeressä on suuriarvoinen.

Asukkaita on 30 $\frac{1}{2}$ miljonaa. Italialaiset ovat kauneita, hilpeäluontoisia ja hyvälahjaisia. He polveutuvat vanhoista *Roomalaisista*, ja heidän kielensä on hyvin latinan kielen kaltaista. Lombardian tasanko on tiheimmin asuttu seutu niemimaalla.

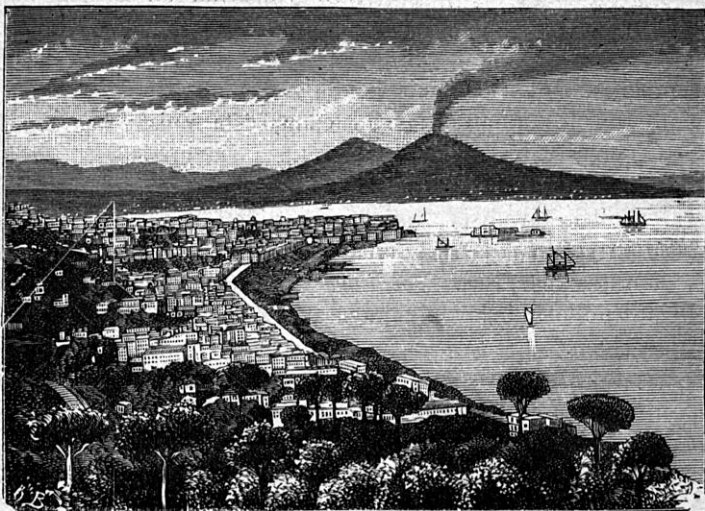
Uskonto on katolilainen. *Paavi*, joka on koko katolisen kirkon päämies, asuu Roomassa. Kaikki katolinuskoiset pitävät paavia suuressa kunniaassa ja Jumalan sijaisena maan päällä. Paavilla ei nyt enää ole mitään maallista valtaa, mutta pappien ja munkkien kautta vaikuttaa hän suuresti kansaan. *Kansanvalistus* on alhaisella kannalla. Sitä vastoin ovat taiteet ja tiedet hyvin edistyneet. Italian taidearteet houkuttelevat taiteiden ihailijoita matkustamaan sinne kaikista maailman ääristä.

Hallitusmuoto. Italia on perustuslaillinen kuningaskunta. Valtiokokousta sanotaan *parlamentiksi*. Italia on Euroopan pienin suurvalta.

Kaupunkeja:

Pohjois-Italiassa: *Venedig*, Adrianmeren rannalla. Se on rakennettu meren saarille ja katujen asemesta on kanavia, joita myöten kuljetaan veneillä, »gondoleilla». *Milano*, Pon pohjoispuolella. Suuria silkkitehtaita. Kaunis tuomiokirkko. *Genua*, samannimisen lahden rannalla, tärkein merikauppakaupunki. Komeasti rakennettu.

Keski-Italiassa: *Florens*, sisämaassa, kauneimpia kaupunkeja maailmassa. Olkihattujen valmistus. *Livorno*, tärkeä

Neapeli.

kauppakaupunki. *Rooma*, Tiberin varrella. Valtakunnan pääkaupunki sekä kuninkaan ja paavin asunto. Rooma on rikkaampi kuin mikään muu kaupunki historiallisista muistomerkeistä ja taide-aarteista. 400 tuh. asukasta.

Etelä-Italiassa: *Neapeli*, ihmeen ihanalla paikalla meren rannalla, on Italian suurin kaupunki. Yli 1½ milj. asukasta.

Siciliassa: *Messina*, samannimisen salmen rannalla, vie ulos etelänhedelmiä. *Palermo*, pohjoisrannalla, Sicilian suurin kaupunki.

Balkanin niemimaa.

Balkanin niemimaan rajat ovat lännessä: *Adrianmeri* ja *Joonianmeri*; etelässä: *Välimeri*; idässä: *Egeanmeri*, *Marmarameri* ja *Mustameri*. Pohjoispuolella on niemimaa yhteydessä muun Europan kanssa, josta sitä erottaa *Tonava* ja sen lisäjoet.

Rannikko on täynnä saaria ja syviä lahtia. Merkillisin lahti on *Korintonlahti*; tämä erottaa *Morean* niemimaan muusta mantereesta, johon sitä yhdistää kapea *Korinton kannas*. Joonianmeressä ovat *Jooniansaaret*. Egeanmeressä on lähellä rannikkoa suuri *Euhoian saari* ja kauvempänä meressä *Kykladit*; meren suussa on *Kandia* eli *Kreetta*.

Pohjoisin osa niemimaata on alhaista viljavaa tasankoa, mutta melkein koko muu osa on vuorista ylänkömaata. *Balkanin vuoret* kulkevat lännestä itään lähelle Mustaamerta. Luoteessa ovat *Dinarin alpit*, etelämpänä *Pindus*. Siitä itäänpäin on mah-tava *Olympos* eli »Jumalien vuori».

Ilmasto on Balkaninvuorten eteläpuolella olevissa maissa melkein yhtä ihana kuin Italiassa, mutta niitten pohjoispuolella, kylmille koillistuulille avoinna olevissa maissa, niinkin kylmä, että Mustanmeren satamat ovat useampia viikkoja jäässä.

Elinkeinot ovat ylimalkaan alhaisella kannalla. *Karjanhoito*, *maanviljelys* ja *kasvitarhanhoito* ovat tärkeimmät. Vuohia ja lampaita pidetään paljon. Hedelmällisillä tasangoilla viljellään vehnää, maissia, hirssiä ja kallisarvoista tupakkia. Vuorten rinteillä kasvaa, paitsi etelässä, metsää. Yleisiä puita ovat tammi ja kastanja; korkeammalla on havumetsiä. Pohjoisessa kasvatetaan paljon luumuja. Etelässä viljellään viiniä, korintteja ja ruusuja, joista viimemainituista valmistetaan ruusu-öljyä. Siellä menestyy myöskin puuvillapensas hyvin. **Teollisuus** on vähäarvoinen. Teollisuustuotteista mainittakoon sahviaani ja turkinmatot. Kreikkalaiset ovat hyviä merimiehiä ja taitavia kauppiaita.

Asukkaat ovat syntyperältään ja kieleltään monta eri kansallisuutta. Pohjoisessa asuu *Serbialaisia* ja idässä *Bulgaria-laisia*, jotka ovat slaavilaista heimokuntaa. Koillisessa asuu *Rumanialaisia*, jotka polveutuvat vanhoista Roomalaisista. Bal-

kanin niemimaan eteläosassa, kaikilla saarilla ja Egeanmeren rannikoilla asuu **Kreikkalaisia**. **Turkkilaiset**, jotka ovat osmanilaista heimoa, ovat vallitsevana kansana ja asuvat muitten kansain seassa etenkin kaakossa.

Useammat kansat tunnustavat **kreikkalais-katolista** uskontoa. **Turkkilaiset** ovat **muhamettilaisia**. Kansanvalistus on kovin alhaisella kannalla.

Muhamettilaisten uskonnon perustaja oli Muhamed. Hän opetti että on yksi ainoa Jumala, **Allah**, ja hänen profeetansa on Muhamed. Ihmisiä valitsee sallimus, jota ei kukaan saata karttaa. Varakkailla muhamettilaisilla on monta vaimoa, jotka viettävät suurimman osan elämäntänsä erityisessä, erillään olevassa rakennuksessa, **haaremissa**.

Valtakunnat. Vuosisatamme alussa kuului melkein koko Balkanin niemimaa Turkin valtakuntaan, mutta sittemmin ovat useammat eri kansat vapauttaneet itsensä Turkin vallan alta ja muodostaneet vapaita, itsenäisiä valtakuntia. Paitsi **Bosniaa** ja **Herzegovinaa**, jonka Itävalta-Unkari on ottanut haltuunsa, on Balkanin niemimaalla 6 eri valtakuntaa.

1. Rumania.

Tonavan pohjoispuolella, käsittää laajan **Rumanian tasangon**. Valtio on perustuslaillinen kuningaskunta. 5 ³/₄ milj. asukasta.

Kaupunkeja:

Bukarest, pääkaupunki, keskellä tasankoa. Yliopisto. 220,000 asukasta.

2. Serbia.

Tonavan eteläpuolella, sen lisäjoen **Moravan** varrella, on rajoitettu kuningaskunta. 2 milj. asukasta.

Kaupunkeja:

Belgrad, Tonavan varrella, pääkaupunki.

3. Montenegro.

Pieni ruhtinaskunta lähellä Adrianmerta, joka aina on jaksanut säilyttää itsenäisyytensä Turkkia vastaan. $\frac{1}{4}$ milj. asuk.

4. Bulgaria ja Itä-Rumiilia.

Ruhtinaskunta kahdenpuolen Balkanin vuoria, on nimeksi Turkin vallan alainen ja maksaa sille veroa, mutta sillä on oma hallitsijansa. $3\frac{1}{4}$ milj. asukasta.

Pääkaupunki: *Sofia*, Balkanin eteläpuolella.

5. Turkki.

Sulttaanikunta, jonka välittömän hallinnon alaisena on ainoasti Balkanin niemimaan keskiosa. Sulttaani on itsevaltiass hallitsija ja samalla kaikkein oikeauskoisten muhamettilaisten hengellinen päämies. $5\frac{3}{4}$ milj. asukasta.

Kaupunkeja:

Konstantinopeli, pääkaupunki, on erittäin ihanalla paikalla Bosporin rannalla. Kuuluisin rakennus on Sofian moskeija. 950,000 asukasta.

Alusmaita: Suurin osa Turkin valtakuntaa on Aasiassa ja Afrikassa.

6. Kreikka.

Rajoitettu kuningaskunta, joka käsittää Balkanin niemimaan eteläisimmän osan sekä useimmat saaret. Kreikkalaiset itse nimittävät maataan *Hellas*. $2\frac{1}{4}$ milj. asukasta.

Kaupunkeja:

Atena, pääkaupunki. Kaikkialla on raunioita muinaisista komeista rakennuksista. Niistä ovat *Partenonin* temppelin muhkeat rauniot merkellisimmät.

Yleiskatsahdus Europaan.

Europa on suuri, Aasiasta lähtevä niemimaa.

Luonnonlaatunsa puolesta saattaa Europan jakaa neljään pääosaan: *Itä-Europa*, *Pohjois-Europa*, *Keski-Europa* ja *Etelä-Europa*.

Itä-Europa käsittää koko Venäjän, itäosan Itävalta-Unkaria sekä Balkanin niemimaasta ne maat, jotka ovat Tonavan alaosan ympärillä. Se on tasaista alankoa, joka kauvimpana pohjoisessa muuttuu metsättömäksi tundraksi; keskiosa on osaksi metsäistä, osaksi hedelmällistä viljelysmaata; eteläisin osa on aroa.

Pohjois-Europa käsittää Suomen ja Skandinavian niemimaan. Se on ylipäänsä vuorinen. Korkeimmat vuoret ovat luoteisessa.

Keski-Europa sisältää kaiken muun Europan, joka on pohjoispuolella Pyreneitten vuoria, Alppeja ja Balkanin vuoria. Keski-Europa on luonnonsuhteidensa puolesta epäilemättä maanosamme onnellisin osa. Se on väkirikkautensa, viljelyksensä, varallisuutensa ja valtansa puolesta etevin.

Etelä-Europa käsittää kolme suurta niemimaata: *Pyreneitten*, *Italian* ja *Balkanin niemimaan*. Kaikki kolme ovat korkeavuoriset; tasankoja on verrattain vähän.

Ainoasti vähäinen osa Europaa on pohjoisen napapiirin sisällä ja kuuluu kylmään vyöhykkeeseen. Kaikki muu Europa on lauhkeassa vyöhykkeessä.

Ilmasto on Europassa tavattoman lauhkea, etenkin länsiosassa. Tämän vaikuttaa etupäässä *Golfivirta*. Itä-Europassa vallitsee ankara *mantereinen ilmasto*, jolla on lämpimät kesät ja kylmät talvet. Etelä-Europassa ovat talvet laubkeat, kesät kuumat. Sateentulo on lännessä runsas, Itä-Europassa niukempi. Runsaaimmin sataa vuoriseuduissa.

Elinkeinojen määrääjänä ovat kaikkialla luonnonsuhteet. *Maanviljelys* on kaikissa maissa pääelinkeinona, paitsi kylmässä vyöhykkeessä ja korkeilla vuorilla, jossa sitä kylmyyden tähden ei voi harjottaa. Kangasmaat ja arot ovat myös niin hedelmättömiä, että niitä sopii käyttää ainoastaan *karjanlaitumena*. Pohjois-Europassa ovat ohra, kaura ja ruis tärkeimmät viljalajit. Etelämpänä viljellään niitten sijaan vehnää sekä kaikkein ete-

läisimmässä maissia ja riisiä. Muista viljelyskasveista huomattakoon: valkojuurikkaat Keski-Europassa, viiniköynnös kaikkialla missä ilmasto on tarpeeksi lämmin, sekä etelämaan hedelmät Etelä-Europassa. — Poro on pohjoisessa melkein ainoa kotieläin. Muualla Europassa menestyvät samat kotieläimet kuin meillä. Etelä-Europassa pidetään sitä paitse aaseja, muuleja, paikoittain myöskin puhvelihärkiä, kameleja ja silkkiäisperhosia. **Vuoritöitä** harjoitetaan enimmäkseen matalavuorisissa seuduissa. Tasangoilla on kivihiilikaivoksia. **Teollisuus** kukoistaa etenkin niissä maissa, joissa on kivihiiltä. Suurinta meriliikettä harjoittavat ne maat, joilla on laajat rannikot, niinkuin Englanti, Norja, Hollanti ja Kreikka.

Vaikka Europa on pieni maanosa, asuu siinä noin 367 miljonaa asukasta eli lähes $\frac{1}{4}$ osa koko maanpiirin asukasluvusta, joka on noin 1,500 miljonaa. Sukuperänsä ja kielensä puolesta jaetaan kaikki kansat useampiin ryhmiin. Melkein kaikki Europan kansat kuuluvat **Kaukasialaiseen rotuun**, joka jakautuu kahteen suureen heimokuntaan, **Indo-Europalaiseen** ja **Semiläiseen**. Indo-europalainen heimokunta jakautuu: **Germanilaisiin kansoihin**, joihin kuuluvat Saksalaiset, Hollantilaiset, Englantilaiset ja Skandinaavialaiset. **Romaanilaisiin kansoihin** luetaan Ranskalaiset, Espanjalaiset, Italialaiset, Rumanialaiset. **Slaavilaisiin kansoihin** kuuluvat Venäläiset, Puolalaiset, Tshekkiläiset, Serbialaiset ja Bulgarialaiset. Indo-Europalaisia kansoja ovat vielä Kreikkalaiset. Semiläiseen heimokuntaan luetaan Juutalaiset. — **Mongolilaisen rodun** kansoja elää Europan pohjois- ja itäosissa. Ne jakautuvat kolmeen ryhmään: **Suomalais-Ugrilaiseen**, johon Suomalaiset, Madjarit ja Lappalaiset luetaan; **Turkkilaisiin** ja **Mongolilais-Kalmukkeihin**.

Melkein kaikki europalaiset kansat ovat **kristittyjä**. **Protestanttista** uskontoa tunnustavat: Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Pohjois-Saksa, Hollanti, Iso-Britannia ja suurin osa Sveitsiä; **Roomalais-katolista**: Irlanti, Belgia, Ranska, Etelä-Saksa, Puola, Itävalta-Unkari, Italia, Espanja ja Portugali; **Kreikkalais-katolista**: Venäjä ja Balkanin niemimaan kristityt kansat. **Muhamettilaisia** ovat Turkkilaiset ja muutamat muut kansat Etelä-Europassa.

Sivistyksensä ja valtiollisen kehityksensä puolesta on Europa kaikista maanosista etevin. Tosin on Europa saanut sivistyksensä Egyptiläisiltä ja Länsi-Aasian vanhoilta sivistyskansoilta, mutta jo muinaisina aikoina olivat Kreikkalaiset ja Roomalaiset etevimmät sivistyskansat. Sitten on sivistys yhä levinnyt länttä ja pohjoista kohti, jossa se nyt on korkeimmillaan. Nykyaikaan ovat etenkin Englantilaiset, Saksalaiset ja Ranskalaiset sivistyksen kannattajina ja edistäjinä.

Mahtavimmat valtiot Europassa ovat 6 suurvaltaa: *Wenäjä, Saksa, Englanti, Ranska, Itävalta-Unkari* ja *Italia*.

Aasia.

Aasiaa rajottaa pohjoisessa *Pohjois-Jäämeri*, idässä *Iso Val-tameri* eli *Tyvenmeri*, etelässä *Intianmeri*. Lännessä on Aasia yhteydessä Europan kanssa. Lounaassa erottavat *Punainen meri* ja *Suezin kanava* Aasian Afrikasta. Koillisessa on matala *Beringinsalmi* tämän maanosan ja Amerikan välillä.

Rannikot. Aasian itäpuolella pistävät *Kamtshatkan* ja *Korean* niemimaat Tyveneenmereen. Beringinsalmen rannalla on *Itäniemi*. Itärannalle muodostaa Tyvenmeri *Ohotskinmeren*, *Japaninmeren*, *Itä-Kiinanmeren* ja *Etelä-Kiinanmeren*. Näitä lahtia rajoittaa meren puolelta saariryhmät, joista tärkeimmät ovat *Kurilit*, *Japanin saaret* ja *Filippiinit*. Kaakossa ovat *Itä-Intian saaret* Aasian ja Austraalian välillä. Etelässä ovat *Taka-Intian*, *Etu-Intian* ja *Arabian niemimaat*. Taka-Intian eteläisin osa on *Malaka*. Intianmeri muodostaa Taka- ja Etu-Intian väliin *Bengalin lahden*, Etu-Intian ja Arabian kohdalle *Arabian meren*; tästä tunkee pohjoiseen kaksi lahtea, *Persianlahti* ja *Punainenmeri*, molemmiin puolin Arabian niemimaata. Lännessä on *Vähän-Aasian* niemimaa, jota ympäröivät *Välimeri*, *Egeanmeri* ja *Mustameri*.

Pinta. Aasiassa ovat maan korkeimmat vuorenhuiput ja syvimmät alangot. Siellä on suuria ylätasankoja, joita ympäröivät korkeat reunavuoret. Ylängöt ulottuvat lännessä itään. Niitä voi jakaa kahteen osaan: *läntiseen* pienempään ja *itäiseen* suurempaan ylänköön. Näiden ylänköjen eteläpuolella on kolme vuorista niemimaata, luoteessa on avara alanko; uloinna idässä ja kaakossa on suuri saaristo.

Läntinen ylänkömaa käsittää *Vähän-Aasian*, *Armenian* ja *Iranin* ylängöt sekä *Kaukasusvuoret*. Armeniassa on kuuluisa *Araratin* vuori. Kaukasusvuoristo on jylhä alppimaa, jossa on useita lumihuippuja; itäosassa on petroliumilähteitä. Iranin ylänköä rajoittavat korkeat reunavuoret. Pohjoisessa on *Elburs*, koillisessa *Hindukush*.

Itäinen eli Keski-Aasian ylänkö käsittää joukon vuorien ympäröimiä ylätasankoja. Lännessä on korkea *Pamirin ylätasanko*, pohjoisessa *Altai*, etelässä mahtavat *Himalaja* vuoret, joissa on maailman korkein vuorenhuippu *Gaurisankar* (8,800 m.). Idässä rajottaa ylänköä *Kiinan alppimaa*. Ylängöllä on useita vuorijonoja, joista mahtavimmat ovat *Kyenlyn* ja sen eteläpuolella *Karakorum*, joka jälkimäinen on maailman korkein vuoriharjanne (7,300 m.). Himalajan ja Kyenlynin välillä on maailman korkein maa *Tibet*. Koilliseen Kyenlynistä on aava *Gobi erämaa*.

Laajimmat **alangot** Aasiassa ovat *Siperian* ja *Turanin alangot* luoteessa, ja *Kiinan alanko* idässä.

Läntisin eleläisistä *niemimaista, Arabia*, on täynnä korkeita hiekkærämaita ja vuoriylönköjä; rannoilla on reunavuoria. Etu-Intian pohjoisosa käsittää *Hindustanin alangon*; eteläosa on *Dekanin ylänkö*. Taka-Intian läpi kulkee joukko kapeita vuorijonoja etelään ja kaakkoon päin, joiden välillä on jokilaaksoja.

Kaakkoiset **saaret** ovat korkeita, vuorisia ja tuliperäisiä.

Järviä ja jokia. Aasian sisäosissa on suuria alueita, joista vedet eivät juokse mereen; järvillä ei ole mitään laskujokea. Tällaisissa arojärvissä on vesi suolaista. *Kaspianmeri* ja *Araljärvi* ovat sellaisia. Ylängön reunavuorilta mereen juoksevat joet ovat kuitenkin suurimmat.

Pohjois-Jäämereen juoksevat *Obi, Jesinei* ja *Lena*. Ne ovat kalarikkaita ja laivakululle sopivia.

Tyveneenmereen laskevat *Amur, Hoangho* eli keltainen virta, *Janktsekiang* eli sininen virta ja *Mekong*. Kolme jälkimäistä alkaa Tibetin ylängöltä. Hoangho on hyvin virtava ja kuljettaa paljon keltaista mutaa mereen, josta se on nimensäkin saanut. Se tulvaa usein yli reunojensa ja hävittää laajoja viljelysmaita. Janktsekiang on vesirikas ja laivaliike on sillä varsin vilkas.

Intianmereen laskevat:

Iravadi, joka muodostaa suuren suistomaan, *Bramaputra* ja *Ganges*, jotka alkavat Himalajasta ja tekevät yhteisen suistomaan. *Indus*, Himalajasta, juoksee Arabianmereen. *Mesopotamian alangon* läpi juoksevat kaksoisjoet *Euftrat* ja *Tigris*, jotka yhdistyneinä laskevat Persianlahteen.

Ilmasto on Aasian pohjoisosassa kovin kylmä. Keski-Aasian ylängöllä on ankara mannerilmasto; siellä vallitsee suuri kuivuus. Ainoastaan reunavuorilla sataa riittävästi. Eteläosissa on ilma lämmin ja sade on muutamien paikoin erittäin runsas.

Kasvikunta on Jäämeren rannikolla varsin köyhä. *Tundroilla* kasvaa ainoastaan sammalia, jäkäliä ja vaivaiskoivuja. Etelämpänä *metsäalueessa* on suunnattoman suuret havumetsät; tämän eteläosassa on myöskin lehtimetsää. *Aroseutu* on äärettömän laaja; se on paikoin ruohotasankoa, paikoin hiekkaerämaata. Jokien varsilla on kuitenkin hedelmällisiä keitaita. Vuoriseudut ovat metsäisiä. Kaakossa ja etelässä on kasvillisuus rehevää; siellä on talvivihantia lehtipuita.

Eläinkunta. Pohjoisilla tundroilla elää jääkarhu ja peura. Meressä on mursuja ja hylkeitä. Suurissa metsissä on runsaasti turkkieläimiä, niinkuin karhuja, susia ja suopelia. Aroilla elää antilopeja, villiä hevosta, aaseja ja lampaita sekä kaksikyttyräisiä kameleja. Intiassa on eläinkunta hyvin rikas.

Venäjän Aasia.

Venäjän Aasian pääosat ovat *Siperia* ynnä *Amurinmaa*, *Turani* ynnä *Kirgiisien aro* ja *Kaukasia*. Koko tällä alalla, joka on 1 1/2 kertaa niin suuri kuin Europa, on ainoasti 20 milj. asukasta.

1. Siperia ynnä Amurinmaa.

Siperia ynnä *Amurinmaa* käsittää koko Pohjois-Aasian *Uralivuorista* aina *Beringinsalmelle* asti. Pohjoispuolella rajottaa sitä *Pohjois-Jäämeri* ja idässä *Tyvenmeri*.

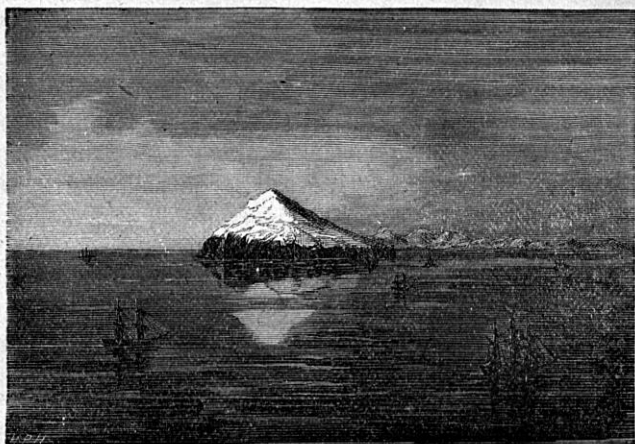
Asukkaista on suurin osa sisäänmuuttaneita Venäläisiä. He elättävät itseään kaupalla, vuorityöllä sekä etelässä maanviljelyksellä. Alkuperäiset asukkaat, jotka ovat monta eri kansakuntaa, ovat vielä enimmäkseen kastamattomia pakanoita. Heidän pääelinkeinonsa ovat poronhoito, kalastaminen ja metsästäminen, etenkin turkki-eläinten, niinkuin soopelin y. m. He

elävät teltoissa, muuttavat paikasta paikkaan ja käyttävät koiria vetoeläiminä. Vuorista saadaan vaskea, rautaa, kultaa, hopeaa ja grafiittia. Kivihiiliä löytyy myöskin. Pohjois-Siperian jäisestä maasta kaivetaan norsunluuta.

Siperiaan on siirtolaisina muutettu paljon rangaistusvankeja Venäjältä sekä Suomestakin.

Kaupunkeja:

Tobolsk, Ob'in lisäjoen varrella, harjoittaa suurta kala- ja turkisten kauppaa.

Itäniemi.

Tomsk, Ob'in varrella, tärkein kauppakaupunki. Yliopisto.

Irkutsk, erään Jenisein lisäjoen varrella, on Kiinan kaupan pääpaikka.

2. Turani, ynnä Kirgiisien aro,

on itäpuolella *Kaspianmerta*, suuren *Araljärven* ympärillä. Maa on suurimmaksi osaksi avaraa hedelmätöntä aroa, vieläpä etelässä erämaatakin. Virtain varsilla on ihania keitaita. Kaakkois-osa on vuorinen.

Asukkaat, jotka ovat uskonnoltaan muhamettilaisia, elävät paimentolaisina sekä harjoittavat sen ohessa rosvoamista.

Heidän tärkeimmät kotieläimensä ovat kaksikyttyräinen kameli ja hevonen. Keitailla ja viljavissa laaksoissa kasvatetaan viljaa, viiniköynnöksiä, puuvillapensaita ja silkkiäismatoja.

Kaupunkeja: *Bokhara*, eräällä keitaalla, on karavani-kaupan keskus.

3. Kaukasia.

Kaukasia on Mustanmeren ja Kaspienmeren välinen, *Kaukasusvuoria* ympäröivä, vuorimaa. Maa Kaukasusvuorien pohjoispuolella on hedelmätöntä sekä luonteeltaan samanlaista kuin Kaakkois-Europan arot, mutta eteläpuolella vuoria on ilmasto mitä suloisin ja maa niin viljavaa, että siellä kasvatetaan hedelmäpuita ja viiniköynnöksiä.

Asukkaat ovat monta eri heimokuntaa ja *uskonnoltaan* joko kristittyjä tahi muhamettilaisia. Kaukasialaiset ovat kuuluisat kauneudestaan ja sotaisuudestaan.

Kaupunkeja:

Tiflis, tehdas- ja kauppakaupunki. Venäläisen hallituksen asunto. *Bakū*, Kaspienmeren rannalla, runsaita petroleumlähteitä.

Kirgiisi.

Turkin-Aasia.

Turkin-Aasia käsittää kolme pääosaa: *Vähä-Aasian* ynnä *Armenian*, *Syrian* ynnä *Palestinian* ja *Mesopotamian*. Asukkaita on 17 miljoonaa.

1. Vähä-Aasia.

Vähä-Aasia on luonnoltaan melkein samanlainen kuin Pyreneitten niemimaa, nimittäin korkeaa, hedelmätöntä ylänköä. Rannikot ovat hedelmällisiä ja siellä kasvatetaan riisiä, maissia,

hyvää tupakkia, puuvillapensaita, etelämaanhedelmiä, etenkin viikunoita, sekä unikkoja, »opiumin» valmistamista varten. Vähä-Aasia on kirsikka- ja luumupuun kotimaa. Sisämaassa hoidetaan lampaita ja hienokarvaisia vuohia.

Asukkaat ovat enimmäkseen *Turkkilaisia* sekä *uskonnoiltaan* muhamettilaisia. Rannikoilla asuu kauppaa harjoittavia *Kreikkalaisia*, jotka ovat *kristittyjä*.

Kaupunkeja: *Smyrna*, Egeanmeren rannalla, harjoittaa suurta kauppaa viikunoilla, pesusienillä ja opiumilla.

Armenia.

Vähä-Aasian itäpuolella on korkea vuorimaa, *Armenia*. Maa on hedelmätöntä, paitsi jokilaaksot, joissa viljellään viljaa ja hedelmäpuita.

Alkuasukkaat, Armenialaiset, ovat *kristittyjä* sekä tunnettuja taitavina kauppiaina.

2. Syyria.

Syyria on *Välimeren* itäinen rantamaa. Sen lounaista osaa sanotaan *Palestinaksi*. Maan keskiosa on korkeaa ylänköä, joka vähitellen alenee itää ja länttä kohti. Korkein vuori on *Libanon*. Merkillisin joki on *Jordan*. Se virtaa *Genetsaretinjärven* läpi ja laskee *Kuolleeeseenmereen*, joka on merkillisimpiä järviä maailmassa, sillä sen pinta on meren pintaa paljoa alempi ja sen vesi on niin suolaista, ett'ei mikään eläin voi siinä elää. Syyria on suureksi osaksi kuivaa ja autiota ylänköä, mutta laaksot ja vuoririnteet ovat viljavia ja niissä kasvatetaan viljaa sekä öljypuita.

Asukkaat ovat etupäässä *Arabialaisia*. Niitä paitsi asuu siellä vähän *Europalaisia*, *Juutalaisia* ja *Turkkilaisia*.

Kaupunkeja:

Damaskus, Syyrian erämaan laidassa, on ihanain viinitarhain ja palmupuulehtojen ympäröimä. Tärkeän karavanitien varrella. *Jerusalem* on korkealle ylätasangolle rakennettu köyhä ja pieni kaupunki, jota kristityt ja juutalaiset pitävät *Pyhänä kaupunkinaan*. Sinne matkustaa joka vuosi tuhansittain pyhiinvaeltajia rukoilemaan *Kristuksen haudalle*.

3. Mesopotamia.

Mesopotamia käsittää Syyrian itäpuolella, *Euftrat* ja *Tigris* virtojen ympärillä olevan maan. Virtojen varsilla on maa erittäin viljavaa sekä aikaisemmin viljeltyä, kuin ehkä mikään muu paikka maailmassa. Kauvempana virroista on maa sitä vastoin vedenpuutteen tähden kuivaa, erämaan tapaista.

Kaupunkeja:

Bagdad, Tigrisvirran varrella. Siellä hallitsivat *Kaliifit* Arabialaisten isonvallan kukoistus-aikana.

Eufraatin varrella on *Niniven* ja Tigrisin varrella *Babylonin* kaupungin rauniot.

Arabia.

Arabia on suurimmaksi osaksi täynnä eräkaita. Punaiseen mereen pistävällä niemellä on *Sinain* merkillinen vuori. Lounainen rannikko on viljava. Kansan pääravintona on taateli-palmun hedelmät. Arabialaisia hevosia kiitetään kaikkia muita hevosrotuja kauniimmiksi, jalommiksi ja kestävämmiksi. Punaisesta merestä saadaan kallisarvoisia helmiä.

Asukkaat, joita on 5 miljoonaa, ovat arabialaisia. Sisämaassa elävät he pääasiallisesti paimentolaisina sekä rosvoamisella. Itse he nimittävät itseään *beduineiksi* eli „erämaan lapsiksi“. Rannikoilla harjoitetaan maanviljelystä.

Kaupunkeja:

Mekka, Muhamedin syntymäkaupunki, on muhamettilaisten pyhä kaupunki, johon heidän tulee ainakin kerran eläessään matkustaa rukoilemaan pyhässä *Kaaban* temppelissä. *Aden*, Englantilaisten omistama vahva linnoitus meren rannalla.

Irani.

Irania rajoittaa lännessä *Turkin-Aasia*, pohjoisessa *Turani*, idässä *Intia* ja etelässä *Persian lahti*.

Sisämaa on epätasaista ylänköä, jossa erämaa vaihtelee hedelmällisten keitaitten ja laaksojen kanssa. Metsiä on ainoastaan korkeilla vuorilla. Manteli- ja persikkapuu on täältä kotoisin; viiniköynnös ja taatelipalmu viihtyy hyvin. Rantamaa sekä rajaseudut ovat täynnä korkeita vuoria. Erämaissa elää leijona ja metsäaasi. Irani käsittää *Persian* ja *Afganistanin*.

1. Persia.

Persia on Iranin läntisin osa. Hallitsijaa nimitetään shahiksi ja hänen valtansa on rajaton.

Asukkaita on 9 miljoonaa ja pääväestönä on *persialaiset*. **Uskonto** on *muhamettilainen*. Persialaisia sanotaan „*Aasian ranskalaisiksi*“, koska he ovat käytökseltään kohteliaampia sekä sivistyneempiä kuin muut Aasian muhamettilaiset kansat.

Pääelinkeinona on *maan- ja hedelmänviljelys, kauppa ja teollisuus*. Persian matot ja silkkikankaat ovat kuuluisat.

Kaupunkoja: *Teheran*, pääkaupunki, on karavaniteiden yhtymäpaikka. *Tebris*, luoteisosassa, maan etevin kauppa- ja tehdaskaupunki.

2. Afganistan.

Afganistan on Iranin itäisin osa; sen hallitsijana on Kabulin emiri.

Asukkaita on 4 miljoonaa. *Afganit* ovat raakoja ja sotaisia paimentolaisia.

Intia.

Intian muodostaa *Etu-Intian* ja *Taka-Intian* niemimaat sekä *Itä-Intian saaret*. Etu-Intian eteläisimmän niemen päässä on *Ceylon* saari.

Lähes koko Intia on kuumassa vyöhykkeessä, jossa aurinko jonkun aikaa vuodessa on niin korkealla taivaalla, että sen säteet kohtaavat maata luotisuoraan. Kuumaa vyöhykettä rajoittaa kaksi viivaa, jotka ajatellaan vedetyksi yhtäsuuntaisesti toistensa kanssa maan ympäri. Näitä viivoja nimitetään *käännepiireiksi*, toista *pohjoiseksi*- ja toista *eteläiseksi-käännepiiriksi*. Käännepiirien välille ajatellaan kolmas viiva vedetyksi yhtäsuuntaisesti molempien kanssa ja samalla yhtäkauvaksi pohjois- ja etelänavasta. Tätä viivaa nimitetään *päiväntasaajaksi* ja se jakaa siis maan kahteen yhtäsuureen puoliskoon, pohjoiseen ja eteläiseen pallonpuoliskoon. Kaikilla niillä senduilla, jotka ovat päiväntasaajan kohdalla, ovat päivät ja yöt aina yhtä pitkät; aurinko nousee aina k:lo 6 aamulla ja laskee k:lo 6 illalla. Hämärää ei ole ensinkään. Varsinaista talvea ei ole kuumassa vyöhykkeessä olemassa, vaan sen sijaan on niinsanottu *sadeaika*, jolloin yhdessä viikossa voipi sataa enemmän kuin meillä koko vuodessa. Muulla ajalla ei sada juuri ensinkään, vaan taivas on ainairkas ja sininen.

Auringon lämpö on erinomaisen voimakas ja tenhosa, jonkatähden eläin- ja kasvikunta ovat tavattoman rikkaat. Tässä suhteessa tuskin mikään maa voittaa Intian. Siellä kasvaa useampia hyödyllisiä kasvia kuin missään muussa paikassa maan päällä. Tärkein viljakasvi on riisi, joka antaa monta satoa vuodessa. Riisiä ei voi leipoa leiväksi, vaan sitä syödään pelkättään keitettynä vedessä. Pisangi eli banani, jonka hedelmät ovat pienten kurkkujen näköisiä, on ravitsevaisuutensa ja virkistytäväisyytensä tähden erittäin arvossa pidetty. Muista hyödyllisistä kasveista mainittakoon: kahvi- ja teepensas, indigo, sokeriruoho, guttaperkka, puuvillapensas sekä maustekasveja: kanelipuu, kryptineilikka, muskotti, pippuri ja inkifäära. Puulajeista vetävät huomiotamme puoleensa etenkin palmupuut, joista mainittakoon taateli-, kokos- ja saagupalmu sekä bamburuoko. Missä maa ei ole viljelty, peittää sitä suuret *aarniometsät*. Niissä on monta puulajia sekasin ja ne kasvavat korkeammiksi kuin mitkään metsät meillä. Puissa on loistavia kukkia ja niitten välillä suikertaa puusta puuhun köynnöksien tavoin liaaneja, joten metsät käyvät melkein läpitunkemattomiksi.

Intian eläimistä on norsu eli elefantti suurin ja merkillisin. Kesytettynä tulee se viisautensa ja voimansa kautta ihmisten hyödyllisimmäksi kotieläimeksi. Muista eläimistä mainittakoon: sarvikuono, monet härkälajit, apinat ja tiikeri, joka on kaikista pedoista vaarallisin. Myrkyllisiä käärmeitä on paljon ja niitten puremisesta kuolee vuosittain monta tuhatta ihmistä. Virroissa elää krokotiilejä. Merestä pyydetään kallisarvoisia helmiä.

Intialainen maisema.

Ceylon saari ja monet paikat mantereella ovat rikkaat timanteista ja muista jalokivistä.

1. Etu-Intia.

Etu-Intiaa rajottaa pohjoisessa maailman mahtavimmat vuoret, *Himalaja*.

Etu-Intia ja etenkin Hindostanin itäosa on erinomaisen hyvin viljeltyä ja tiheään asuttua. **Asukkaita** on 270 miljoonaa ja heitä nimitetään *hinduiksi*. **Uskonnoltaan** on joku osa asukkaita muhamettilaisia, mutta suurin osa palvelee *Bramaa*. Hin-

duit ovat maailman vanhimpia sivistyskansoja. Kansa on jaettu useampaan säätyyn eli kastiin, jotka jyrkästi eroavat toisistaan. Mihin luokkaan hindu on syntynyt, siinä tulee hänen pysyä elinaikansa ja siihen kuuluvat myöskin kaikki hänen perillisensä. Papein eli bramiinein kasti on etevin.

Suurin osa Etu-Intiaa on Englantilaisten oma.

Kaupunkeja:

Kalkutta, Gangesjoen suulla, on pääkaupunki; 900,000 asukasta. **Bombay** (bombee), länsirannalla, on Intian suurin tehdas- ja kauppakaupunki; 850 tuhatta asukasta. **Benares**, Gangesjoen varrella, on hinduein pyhä kaupunki. **Madras**, itärannalla. Harjoittaa timantti- ja helmikauppaa.

2. Taka-Intia.

Taka-Intian rantamaat ja laaksot ovat hyvin viljavia. Luonnontuotteista, joita siellä viljellään, ovat riisi, puuvilla ja teepensas huomattavimmat.

Asukkaita on 45 miljonaa. He ovat monta eri sukuperää. Rantamaissa elää *kiinalaisia*; Malakkaniemellä *malajeja*. Malajit ovat *muhamettilaisia*, muut tunnustavat *Buddan oppia*. Buddan uskoisilla on paljon luostareja ja juhlallisia kirkonmenoja. Lukutaito on buddalaisissa maissa yleinen.

Länsipuoli niemimaata on Englantilaisten, itäpuoli Ranskalaisen hallussa. **Siamin** valtio on vielä itsenäinen.

Kaupunkeja: Englannin alueissa: **Singapur**, joka on rakennettu samannimiselle Malakkaniemen päässä olevalle saarelle. **Rangun**, Iravadin suistomaassa. Vie ulos paljon riisiä. **Siamin** pääkaupunki on **Bangkok**. Tärkeä kauppa. 600 tuh. asukasta.

3. Itä-Intian saaret.

Itä-Intian saaristo on suurin maailmassa. Se ulottuu Aasian kaakkoiskulmasta Australiaan asti. Sitä rajottaa idässä **Tyvenmeri**, ja etelässä **Intianmeri**. Saaristo jakautuu neljään pääryhmään: **Isot Sundasaaret**, jotka ovat **Sumatra**, **Java** (djaava), **Borneo** ja **Celebes**; **Vähät Sundasaaret**; **Molukit** ja **Filippinit**.

Saaret ovat luonnonlaadultaan samanlaiset kuin Intian niemimaat. Vuoret ovat tuliperäisiä, ja tultasuitsuvia **tulivuoria** on

paljon. Sentähden ovat maanjäristykset aivan tavallisia. Luonnontuotteet ja eläimistö ovat samat kuin mantereella.

Asukkaat ovat *Malajilaista rotua*. Malajit jakautuvat monen heimoon, jotka ovat varsin erilaisia sivistyksen puolesta. Muutamilla heimoilla, niinkuin Javan asukkailla, on oma kirjakieli ja runsas kirjallisuus. Ne harjottavat maanviljelystä. Uskonnoltaan ovat he muhamettilaisia. Toiset heimot ovat raakoja pakanoita; he elävät kalastuksella ja merirosvouksilla. Jotkut ovat ihmissyöjiä. Yleensä ovat malajit tunnetut rohkeiksi merimiehiksi. Luvultaan on heitä 35 miljoonaa.

Useimmat saaret ovat Hollantilaisten, mutta Filippiinit Espanjalaisten hallussa.

Hollantilaisten *pääkaupunki* on *Batavia*, Javan saarella, josta viedään ulos kahvia. *Filippinein* saarilla on *Manila*, jossa on suuria tupakkatehtaita.

Kiina.

Kiina käsittää koko kaakkoisen Aasian *Turanista Tyveneeseen* ja *Siperiasta Intiaan*. Siihen kuuluu *Varsinainen Kiina* ja sen alusmaat, joista tärkeimmät ovat: *Tibet*, Himalaja vuorten pohjoisrinteillä ja *Mongolia*, Tibetin pohjoispuolella, joka rajoittuu *Turaniin* ja *Siperiaan*.

Varsinaisen Kiinan länsi- ja eteläosat ovat vuorisia, mutta koillisosa ja rannikko ovat hedelmällistä alankoa. Mongolian täyttää suurimmaksi osaksi *Gobin erämaa*.

Kiinan alanko on erittäin viljavaa ja niin hyvin viljeltyä ett'ei pieninkään maankaistale ole jätetty viljelemättä. Suuri joukko vesijohtokanavia on kaivettu maahan. Kiina tuottaa enemmän riisiä, teetä ja silkkiä kuin kaikki muut maat yhteensä. Varsinaista karjanhoitoa ei harjoiteta laisinkaan. Monet teollisuustuotteet ovat oivallisinta laatua, niinkuin silkki- ja puuvillakankaat, lakeeratut puutavarat y. m. Tibetissä ja Mongoliassa on karjanhoito pääelinkeinona. Paitsi muita kotieläimiä

pidetään siellä pitkäkarvaisia jakkihärkiä. Sieltä ovat useimmat kotieläimistämme kotoisin.

Kiinan valtakunta on suurempi kuin koko Europa ja siinä asuu noin 400 miljoonaa *kiinalaista*. Siis on melkein joka neljäs ihminen koko maan asukasluvusta kiinalainen. Maa onkin monin paikoin niin tiheään asuttua, että ihmiset eivät sovi maalle, vaan täytyy heidän asua venheissä ja lautoilla. Satoja tuhansia kiinalaisia muuttaa vuosittain vieraille maille hakemaan työn-

Peking.

ansiota ja toimeentuloa siellä. Kiinalaiset kuuluvat *mongolilaiseen rotuun* ja ovat keltaihoisia, vinosilmäisiä ja luonteeltaan pelkureita, mutta tavattoman älykkäitä, ahkeria ja vähään tyytyväisiä. Sentähden ovatkin he mitä parhaimpia työmiehiä maailmassa, eikä mikään kansa voi heidän kanssaan kilvoitella työpalkkojen huokeudessa. Niinpä tyytyvät he huokealla hinnalla toimittamaan mitä töitä hyvänsä. Kup hevosia on peräti vähän, toimittavat he kaikki maantytöt lapiolla ja muilla käsiaseilla, kuljettavat matkustavia pienissä vaunuissa tahi kantavat heitä pariloissa.

Kiinan sivistys ja valistus on useampia vuosituhansia vanhempi kuin muitten maitten. Kiinan kielessä on vaan yksitaivuisia sanoja ja heidän kirjoitustaan on vaikea oppia. Kuitenkin on lukutaito Kiinassa yleinen. Monet tärkeät keksinnöt, niinkuin ruudin, paperin ja porsliinin valmistamisen, kirjapainotaiteen sekä kompassin ovat kiinalaiset tehneet monta sataa vuotta aikaisemmin kuin europalaiset, mutta omituista kyllä ovat he jääneet samalle kannalle, edistymättä siitä edelleen.

Kiinan kansa tunnustaa *Buddan oppia*, mutta sivistyneet tunnustavat *Konfutsen oppia*. Kaikki kiinalaiset ovat uskonnollisissa asioissa hyvin laimeita; petollisuus ja opiumin polttaminen ovat yleisiä paheita. Heidän parhaimpia hyveitensä on vanhempien kunnioitus.

Hallitusmuoto on rajoittamaton keisarikunta ja keisaria nimitetään *taivaan pojaksi* ja *kansan isäksi*.

Ei missään maassa ole niin monta suurta *kaupunkia* kuin Kiinassa.

Peking on pääkaupunki. 1 1/2 milj. asukasta. *Schanghai*, tärkeä kauppakaupunki meren rannalla. Vie ulos teetä ja silkkiä. *Kanton*, ensimmäinen satama, johon sallittiin europalaisten tulla. 1 3/4 milj. asukasta. Kantonin edustalla on Englantilaisten omistama *Honkong saari*. *Nanking*, Janktsekiangin varrella. Opium pääpaikka. Suuria puuvilla- ja silkkitehtaita.

Korea.

Japanin meren ja Itä-Kiinan meren välillä on *Korean* niemimaa. Sen läpi kulkee pohjoisesta etelään vuorijono, jossa on lumihuippujakin. Länsipuolella on laaksoja, jossa viljellään riisiä, puuvillaa ja tupakkaa. Korealaiset ovat mongolilaista kansaa. Yleisenä uskontona on Buddan oppi. Maata hallitsee kuningas. Asukkaita on 10 miljoonaa.

Japani.

Japanin valtakunta käsittää neljä suurta saarta, joista *Nipon* on suurin, sekä useampia pieniä saaria, jotka sijaitsevat Tyvennessä meressä Kiinan pohjoispuolella. Saaret ovat hyvin vuorisia. Useita tulivuoria löytyy. Vuorista saadaan paljon arvokkaita metalleja, niinkuin kultaa, hopeaa ja etenkin vaskea.

Ilmasto on tasainen ja mieto. Talvi on varsin leuto, sillä itärannalla kulkee lämmin merivirta. Kasvi- ja eläinkunta on rikas. Alemmilla seuduilla kasvaa kameliapuita ja palmuja. Maa on puutarhan tavoin viljelty. Teetä, riisiä, sokeria, puuvillaa ja etelänhedelmiä viljellään runsaasti. Etelässä tavataan apinoita ja kauniita fasaania. Pohjoisessa on karhuja ja kettuja.

Pääelinkeino on *maanviljelys*. Myöskin *teollisuus* on hyvällä kannalla. Tärkeimmät vientitavarat ovat silkki, tee, puuvilla, lakeeratut puutavarat ja metalliteokset.

Asukkaita on 41 miljoonaa. *Japanilaiset* ovat *mongolilaista rotua* ja hyvin kiinalaisten kaltaisia, joilta he myöskin ovat saaneet koko sivistyksensä. Nyt ovat he monessa suhteessa edistyneet etevimmiksi opettajiansa, hankittuaan maahansa rautateitä, sananlennätinlaitoksia sekä muita europalaisia keksinnöitä.

Uskonto on *Buddan oppi*. Japanissa on paljon kouluja. Sen ohessa käy japanilaisia nuorukaisia oppimassa Europan yliopistoissa.

Valtakuntaa hallitsee *keisari* eli *mikado*.

Kaupunkoja on paljon. Tärkeimmät niistä ovat:

Tokio eli *Jeddo*, Nipon saarella, pääkaupunki. 1 ¹/₄ milj. asukasta. *Nagasaki*, kauppakaupunki, ensimmäinen, johon europalaisia päästettiin. *Kioto*, japanilaisen opin pääpaikka. Tehdas-kaupunki.

Yleiskatsahdus Aasiaan.

Aasia on suurin kaikista maanosista ja siinä asuu noin puolet kaikista maanasukkaista eli 873 miljonaa.

Aasian kansoista ovat hinduit ja persialaiset samaa sukujuurta kuin germanilaiset, slaavilaiset ja romanilaiset kansat Europassa ja kuuluvat siis *Indo-europalaiseen* kansaryhmään. Arabian, Syyrian ja Mesopotamian asukkaat ovat *Semiläisiä*. *Malajeja* asuu Itä-Intian saarilla. Kaikki muut Aasian kansat ovat *mongolilaista rotua*.

Uskonnoltaan ovat melkein kaikki Länsi-Aasian ja Itä-Intian saarilla asuvat kansat muhamettilaisia. Etu-Intiassa on Braman usko yleisin. Itä-Aasian kansat ovat Buddanuskolaisia. Kristittyjä on siellä täällä hajallaan muitten seassa.

Sivistyksen puolesta ovat Aasian asukkaat hyvin erilaisella kannalla. Pohjoisessa asuu raakoja kalastaja- ja metsästäjäkansoja; aroilla kuljeksivat paimentolaisheimot lammasta- ja hevoslaumoineen paikasta toiseen. Länsi-, etelä- ja kaakkoisosissa harjoitettiin jo aikaisin maanviljelystä ja siellä kehittyi jo vanhimpina aikoina sivistys korkealle. Monet näistä vanhoista sivistyskansoista ovat kokonaan hävinneet. Toiset ovat vuosisatoja pysyneet samalla kehityskannalla edistymättä. Kansanvalistus on nykyään alhainen, paitsi niissä maissa, joissa Buddan oppi on yleinen.

Pohjois- ja keski-Aasiassa on asukkaita aivan harvassa. Sen sijaan on kaakkoinen osa tiheämmästi asuttu kuin mikään maa Europassa.

Valtiollisesti sopii Aasian jakaa *European alusmaihin* ja *itsenäisiin valtioihin*. Jälkimmäisistä ovat tärkeimmät *Kiina, Japan, Korea, Siam* ja *Persia*.

Afrika.

Afrikaa rajottavat joka taholla meret. Pohjoisessa on *Väli-meri*, lännessä *Atlantinmeri*, etelässä *Intianmeri* ja idässä *Punainenmeri*.

Rannikko on suora ja peräti köyhä lahdistä ja niemistä. Pohjoisrannalle tekee Väli-meri *Vähän* ja *Ison Syrtin* lahdet. Lännessä on suuri *Guinean lahti*. Saaria on Afrikan rannikoilla vähemmän kuin Aasiassa. Atlantinmeressä ovat *Azorit*, *Madeira* ja *Kanarian saaret*. Intianmeressä on suuri *Madagaskarin saari*.

Pinta. Afrika on täynnä suuria ylätasankoja, joita reunavuoret ympäröivät. Nämä vuoret alenevat penkereissä kapeita rantatasankoja kohden. Tavallisesti jaetaan Afrika 3 pääosaan, nimittäin: *Pohjois-Afrikkaan*, *Keski-Afrikkaan* eli *Sudaniin* ja *Etelä-Afrikkaan*.

Pohjois-Afrika käsittää maan *Saharan erämaan* eteläreunaan asti. Luoteessa kohoavat korkeat *Atlasvuoret*. Ison Syrtin itäpuolella on pieni *Barkan ylänkö*. Etelään näistä ylängöistä leviää maailman suurin erämaa, joka ulottuu Atlantinmerestä Punaiseen mereen asti. Sen keskiosassa on vuorisoutuja, mutta läntisen ja itäisen osan täyttävät kuivat kivikkotasangot ja hiekkaaavikot, joissa paikoin on pitkiä hietaharjanteita. Lähteiden ympärillä on hedelmällisiä *keitaita*. Erämaan reunoissa on kuivuneita jokiuria. Pohjoisessa on suolalampia, jäännöksiä entisistä järvistä.

Sudan on enimmäkseen ylänkömaata; ainoastaan keskinen osa on alankoa, jonka alhaisin seutu on matala *Tsadjärvi*. Idässä on Afrikan korkein Alppimaa *Abessinia*, jossa on korkeita vuorihuippuja ja syviä, mutkikkaita jokilaaksoja.

Etelä-Afrika on maanosan korkein osa. Se on vuorien reunustama ylätasanko. Itäreunassa on sammunut tulivuori *Kilimandjaro*. (6000 m.), joka on ikuisen lumen peittämä. Länsiosassa on *Kalaharin erämaa*. Tämän eteläpuolella on *Kapmaa*.

Järviä ja jokia. Suurimmat järvet ovat Etelä-Afrikassa. Niistä ovat tärkeimmät *Ukereve*, *Tanganjika*, *Niassa* ja *Bangveolo*. Ne ovat syviä sekä suuremmat Europan järviä. Isoja jokia on Afrikassa monta; mutta ne ovat koskisia ja sen kautta laivakululle sopimattomia. Sentähden ovat Afrikan sisäosat näihin aikoihin saakka olleet tuntemattomia Europan sivistyskansoille. Välimereen laskee *Niili*, joka tulee Ukerevestä. Atlantinmereen virtaa *Kongo*, Afrikan vesirikkain joki ja *Oranjejoki*, Kapmaan

Saharan erämaa.

pohjoispuolella. Guineanlahteen laskee *Niger*. Intianmereen juoksee *Sambesi*.

Ilmasto. Suurin osa Afrikaa on kuumassa vyöhykkeessä. Sentähden on tämä kaikista maanosista kuumin. Ainoastaan Välimeren seuduilla ja Kapmaassa on lauhkea ilmasto. Kesän ja talven lämpö määrän erotus ei ole suuri, mutta sitä suurempi on ero yön ja päivän lämpö määrässä. Sateentulo on hyvin erilainen. Saharan erämaassa on paikkoja, joissa moneen vuoteen ei sada ensinkään. Toisin paikoin, varsinkin vuoriseuduissa ja

Guineanlahden rannoilla sataa hyvin runsaasti. Kuumassa vyöhykkeessä sataa kesällä, uloinna pohjoisessa ja etelässä on talven sijassa kostea vuodenaika.

Kasvi- ja eläinkunta on eri osissa erilainen, riippuen siitä kuinka paljon sataa kussakin seudussa. Pohjoisessa ranta-
maassa menestyvät etelänhedelmät sekä vehnä ja maissi. Saha-
ran keitailla viljellään taatelipalmuja ja useita viljalajeja. Erä-
maassa kasvaa harvassa pieniä pensaita. Eläimiä on täällä vähän.
Erämaan laitamilla tavataan kamelikurkia ja anttilopeja. Yksi-
kyttyräinen kameli on erämaassa tärkein kotieläin. Keski- ja
Etelä-Afrikassa on laajoja ruohotasankoja, joilla kasvaa niin kor-
keata ruohoa, että suurim-
matkin eläimet voivat kät-
keytyä siihen. Länsipuol-
lella on suuria metsiä, joissa
on palmuja monta lajia;
tärkein on öljypalmu, josta
saadaan palmuöljyä. Mer-
killisin puulaji on *apina-
leipäpuu*, jonka oksat ovat
paksummat kuin vahvimmat
tammet. Afrika on *kahvi-
puun* kotimaa. Tärkeimmät
viljelyskasvit ovat *banani* ja
yamsjuuri, viljakasveista on
tärkein *durra*. Kapmaa on
tunnettu kanervakasveistaan, joissa on erittäin kauniit kukat.
Ei missään maanosassa ole niin paljon suuria nisäeläimiä kuin
Afrikassa. Ruohotasangoilla elää anttilopeja, sebroja, norsuja,
sarvikuonoja, virtahevosia ja giraffeja. Metsissä on apinoita.
Mainittavimmat petoeläimet ovat jalopeura, hyena ja sakali. Lin-
nuista ovat mainittavimmat flamingo ja pelikani. Suurissa vir-
roissa elää krokotiilejä. Madagaskarin saarella tavataan paljon
puoliapinoita. Kotieläiminä pidetään etupäässä lehmii, lampaita,
vuohia sekä kanoja.

Neekeri.

Asukkaat. Afrikassa on 190 milj. asukasta. Pohjois-Af-
rikassa asuu *kaukasialaisia kansoja*, muissa osissa *neekerejä*. Edel-

listen joukossa on arabialaisia, jotka ovat Aasiasta tulleet. Enimmät näistä kansoista ovat *muhamettilaisia* uskonnoltaan. *Abessinialaiset* ovat samaa sukuperää kuin arabialaiset ja tunnustavat kristinuskoa. Neekereillä on musta iho, villantapainen tukka ja paksut huulet. He ovat luonteeltaan lapsellisia ja iloisia. Vaatteita käyttävät he varsin vähän. Asuntonsa tekevät he enimmiten savesta ja oljesta; ne ovat mehiläispesän muotoiset. Karjanhoidon ohessa harjoittavat neekerit myöskin maanviljelystä. Heidän sivistyksensä on alhainen. Orjia pidetään sisäosissa vielä yleisesti. Vähäinen osa neekerejä on muhamettilaisia, mutta suurin osa on pakanoita ja palvelee luonnonesineitä, joita nimitetään »fetisheiksi». Muutamissa heimoissa ovat ihmisuhrit yleisiä; paikoittain syödään kaatuneitten vihollisten ruumiit. Neekerivalloissa on hallitusmuoto *despotillinen*, s. o. hallitsijalla on täysi valta alamaistensa omaisuuden ja hengenkin yli.

Valtiot. Afrika jaetaan *European alusmaihin* ja *Kotimaisiin valtioihin*.

European alusmaat.

Turkin alusmaista on *Egypti* tärkein. Se käsittää Niilin suistomaan ja kapean alueen Niilin molemmin puolin.

Egypti on viljavuutensa ja muinaisuutensa tähden merkellisempiä maita maailmassa. Sen hedelmällisyys riippuu Niilin tulvasta. Syyskuussa on vesi korkeimmillaan. Silloin koko maa näyttää yhdeltä ainoalta järveltä, josta korkeimmilla paikoilla olevat kaupungit ja kylät saarien tavoin kohoavat. Vesi jättää poistuessaan jälkeensä paksun kerroksen mutaa, joka tekee maan hedelmälliseksi. Talvella kylvetään vehnää ja ohraa, kesällä riisiä ja maissia. Sitä paitsi viljellään puuvillaa ja sokeria.

Egypti on tullut tärkeäksi maaksi sittenkuin European ja Intian välinen kauppa on alkanut käydä Suezin kanavan kautta.

Asukkaita on Egyptissä 17 miljoonaa.

Hallitsijaa sanotaan *kediviksi*; hän maksaa veroa Turkille, mutta on enemmän riippuvainen Englannista kuin Turkista.

Kaupunkeja:

Kairo, Niilin varrella, pääkaupunki. Karavaanikaupan keskus. Afrikan suurin kaupunki. Muhamettilainen yliopisto. 380 tuhatta asukasta. Kaupungin läheisyydessä on merkillisiä muinaisjäännöksiä, niinkuin pyramiidit. **Aleksandria**, Välimeren rannalla. Tärkeä merikauppakaupunki.

Tripoli ja **Barka** Välimeren rannalla kuuluvat välittömästi Turkin hallituksen alle.

Ranskan alusmaat:

Elefantti.

Tunis, Tripoliin länsipuolella Välimeren rannalla. Maata hallitsee ruhtinas, joka on Ranskan suojeluksen alainen.

Algier käsittää rantamaan itäpuolella Tunisia. Sitä hallitsee kenraalikuvernööri. Ulos viedään etelänhedelmiä ja *halfaruohoa*, josta valmistetaan paperia ja koreja. Tärkein kaupunki on **Alger**.

Senegambia lännessä ja **Ala-Guinea** Kongon pohjoispuolella. Täältä viedään ulos paljon *gummiä*, erään puun pihkaa.

Reunion, Intian meressä saari, jossa viljellään sokeria ja kahvia.

Madagaskar saarella asuu malajilaisia kansoja, joista hallitseva kansa, *hova*, tunnustaa kristinuskoa. Maa on Ranskan suojeluksen alainen ja sitä hallitsee kuningatar.

Englannin alusmaat:

Englannin Länsi-Afrika, useita siirtokuntia Guineanlahden pohjoisrannoilla. Niistä viedään Europaan palmuöljyä.

Englannin Etelä-Afrika käsittää *Kapmaan* ynnä muita siirtokuntia. Tärkein elinkeino on karjanhoito; etenkin pidetään lampaita. Viini sekä etelänhedelmät ja vehnä menestyvät hyvin. Oranjevirran varrella on maailman rikkaimmat timanttikaivokset. Tärkeimmät vientitavarat ovat villat ja kamelikurjen sulat.

Asukkaista on suuri osa muuttanut sinne siirtolaisina Englannista ja Hollannista. Alkuasukkaat ovat *hottentotteja*.

Kapkaupunki Atlantinmeren rannalla on Etelä-Afrikan suurin kauppakaupunki.

Mauritius saari Intianmeressä on myöskin englantilaisten hallussa. Sieltä viedään ulos sokuria.

Englannin suojelusvallan alainen on *Sansibar* Afrikan itärannikolla. Sitä hallitsee arabialainen sulttaani, ja asukkaat ovat arabialaisia. Kaupunki *Sansibar* on Itä-Afrikan paras kauppapaikka. Vie ulos norsunluuta.

Portugalin alusmaat:

Ala-Guinean rannikko Kongon eteläpuolella ja rantamaa *Mosambikin kanavan* kohdalla sekä muutamat saaret Atlantinmeressä, joista tärkeimmät ovat *Azorit* ja *Madeira*. Saarista saadaan hedelmiä, sokeria ja viiniä.

Espanjan alusmaista ovat mainittavimmat *Kanarian saaret*, jotka ovat hyvin hedelmällisiä.

Saksan alusmaat ovat Guineanlahden pohjukassa pieni alue ja Oranjevirran pohjoispuolella oleva *Damaranmaa*.

Kongovaltio

on suuri alue Kongojoen ympärillä. Se on Belgian kuninkaan yliherruuden alainen. Maahan on perustettu kauppapaikkoja, ja rautateitä rakennetaan par'aikaa. Maasta saadaan norsunluuta, gummia ja palmuöljyä.

Kotimaiset vallat.

Marokko Afrikan luoteiskulmassa. Maata hallitsee sulttaani. Vaikka maa on hedelmällistä, ovat elinkeinot huonolla kannalla. Tila on maassa hyvin epävarma ja asukkaat ovat kovin tietämättömiä. Tärkein kaupunki on **Fez**, jossa sulttaani ajottain asuu.

Sudanin valtakunnat. Nigerjoen ja Tsadjärven ympärillä on useita valtakuntia, jotka osaksi ovat neekerien perustamia. Muutamat näistä ovat tiheästi asuttuja ja niissä on kau-

Venhe ja neekereitä

punkteja, joissa teollisuutta ja kauppaa harjotetaan. Etevin kaupapaupunki on **Timbaktu** Nigerin pohjoisen mutkan kohdalla. Karavaniteiden yhtymäpaikka. Saharasta tuodaan sinne suolaa, Sudanista kultahietaa. Itä-Sudanin tärkein kaupunki on **Kartum**.

Abessinia käsittää samannimisen alppimaan. Maassa vallitsee suuri rauhattomuus. Rosvoamiset ovat aivan yleisiä. Hallitsija on itsevaltias.

Amerika.

Amerika nimitetään **Uudeksi maailmaksi**, koska europalaiset ovat oppineet tuntemaan sen myöhemmin kuin Vanhan mantereen maat. Amerikkaa ympäröivät valtameret. Pohjoisessa on **Pohjois-Jäämeri**, idässä **Atlantinmeri** ja lännessä **Tyvenmeri**. Se on Aasian jälkeen suurin maanosa. Siinä on kaksi pääosaa, **Pohjois-Amerika** ja **Etelä-Amerika**, joita toisiinsa yhdistää **Panaman kannas**. Molemmat osat ovat kolmion muotoiset ja niiden kärjet ovat käännetty etelään päin

Rannat. Pohjois-Jäämeressä on suuri autio saaristo, jossa suurin saari on **Grönlanti**. Sen erottaa **Baffin lahti** Amerikan mantereesta. Mantereeseen pistää Pohjois-Jäämerestä **Hudsonin** (hödsn) **lahti** ja Atlantinmerestä **St. Lawrence** (säng lorens) **lahti**. Näiden lahtien välillä on **Labrador niemimaa**. St. Lawrence lahden ulkopuolella on **New-Foundlannin** (njuföndlennin) **saari**. Pohjois- ja Etelä-Amerikan väliin muodostaa Atlantinmeri kaksi suurta lahtea, **Mexikon** (mejikon) **lahden** ja **Karaibin meren**. Näiden edustalla on **Länsi-Intian saaristo**. Etelä-Amerikan eteläpuolella on **Tulimaan saaristo**; tämän ja mantereen välillä on **Magelhanin** (mageljanin) **salmi**. Tyvenmeri tekee Amerikan länsirannalle **Kalifornian lahden**, jonka **Kalifornian niemimaa** erottaa merestä. Luoteessa ovat **Aleutin saaret**.

Pohjois-Amerika.

Pinta. Läntinen osa Pohjois-Amerikkaa on laajaa ylänköä, joka on tunnettu nimellä **Pohjois-Amerikan Kordillerit** (kordiljerit). Se käsittää joukon suuria ylätasankoja, joiden itä- ja länsipuolella kohoaa mahtavat vuorijaksot. Läntinen vuorijono on korkea ja siinä on tulivuoria, joista korkein on **Elias vuori** (6000 m.).

Itäinen jono, *Kalliovuoret*, on alaltaan laajempi edellistä. Ylätasangot näiden vuorien välillä ovat paikoin erämaan kaltaisia. Etelässä ovat ylängöt yhteydessä *Mexikon ylängön* kanssa, jossa on paljon tulivuoria. Muu osa Pohjois-Amerikkaa on alatasankoa, jonka itäreunassa kohoavat *Alleghany* (älligenni) *vuoret*.

Järviä ja jokia. Pohjois-Amerika on rikas järvistä ja joista. Pohjoisosassa on suuri joukko järviä, joista vesi juoksee Pohjois-Jäämereen. *St. Lawrencejoen* kautta purkavat suuret järvet *Yläjärvi*, *Michigan* (mitshigän), *Huron* (juuren), *Erie* (iiri) ja *Ontario* (onterio) vetensä Atlantinmereen. Erien ja Ontarion välillä on *Niagaran* (nejagaran) *putous*. Suurin joki on *Mississippi*, joka juoksee Mexikon lahteen. Sen tärkein lisäjoki on *Missouri*. Nämä kaksi jokea muodostavat yhdessä pisimmän joen maan päällä. Kalliovuorilta virtaa *Rio Kolorado* Kalifornian lahteen. Läntisellä ylängöllä on joukko suolajärviä, joista suurin on *Iso suolajärvi*.

Ilmasto, kasvi- ja eläinkunta. Pohjoisilla saarilla on kovin kylmä ilmasto. Grönlanti on melkein kokonaan suurien lumiaukioiden eli jäätikköjen peittämä. Nämä liikkuvat hiljalleen rannoille päin, särkyvät ja muodostavat jäävuoria, joita tuulet ja merivirrat kuljettavat etelään päin. Grönlannin länsirannalla on kapea kaistale sulaa maata. Pohjois-Amerikan keskiosassa on mantereinen ilmasto. Itärannikolla on kylmempi kuin Europan länsirannalla sitä vastaavilla seuduilla. Länsirannalla vallitsee lauhkea ilma. Eteläisillä rantamailla on ilma kuuma ja epäterveellinen; siellä raivoaa usein *keltakuume*. — Uloinna pohjoisessa on tundroja, jotka kasvavat jäkälää ja sammalta. Meressä on runsaasti mursuja, hylkeitä ja valaita; maalla elää jääkarhu ja peura. Etelämpänä on laajoja havumetsiä, joissa tavataan pesukarhuja, ilveksiä ja majavia. Tämän metsäseudun eteläpuolella on lehtimetsä-alue idässä ja lännessä; keskellä on Kalliovuorten ja Mississipin välillä laaja ruohotasanko, *prääria*. Läntisessä vuoriseudussa kasvaa talvivihantia lehtipuita sekä suuria havupuita, niinkuin mammuttipetäjä, joka on maailman paksuin puu.

Asukkaat. Pohjoisilla saarilla ja pohjoisessa rantaseudussa asuu *Eskimoja*. He ovat lyhytvartaloisia ja vinosilmäisiä.

Heidän ainoa kotieläimensä on koira. Kesällä asuvat he hylkeennahoista tehdyissä teltoissa, talvella kivistä ja turpeista rakennetuissa matalissa majoissa. Kaikki tarpeensa saavat he hylkeistä ja valaista, joita he pyytävät. Grönlannin eskimoit ovat kristittyjä, mantereella asuvat heimot pakanoita. Muissa osissa Pohjois-Amerikkaa asuu *Intianeja* ja maahan muuttaneita *Europa-laisia* sekä *Neekerejä* ja vähän *Kiinalaisia*. Intianit ovat Amerikan alkuasukkaat. Heidän ihonsa on kuparinkarvainen; luonteeltaan ovat he urhoollisia ja julmia, mutta vieraanvaraisia. He eivät harjoita maanviljelystä eikä karjanhoitoa, vaan elävät metsästämisellä ja kalastamisella. Sivistyksen ja viljelemisen edestä on heidän täytynyt väistyä yhä kauemmaksi rantamaista ja he näkyvät pian kuolevan sukupuuttoon. Neekerit olivat ennen orjia, mutta nyt ovat he vapaina. Kiinalaiset ovat työväkenä Tyvenenmeren tienoilla. Pääväestönä ovat europalaiset. Tiheimmästi asuttuja ovat itäiset ja eteläiset sendut. Pohjois- ja Keski-Amerikassa on noin 100 miljoonaa asukasta.

Intiani.

Valtiot ja alusmaat.

Grönlanti

on Tanskan alusmaa. Siellä asuu rantamaissa eskimoja ja tanskalaisia. Tärkeimmät tuotteet ovat hylkeennahka ja hylkeenrasva sekä haahkan untuvat.

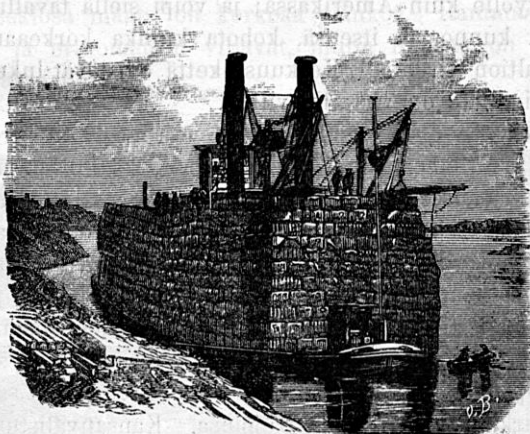
Brittiläinen Pohjois-Amerika.

Koko Pohjois-Amerikan pohjoisosa, paitsi luoteinen kulma on Englannin alusmaa. Pohjoisin osa on autio ja metsätön; keskiosan peittävät suuret metsät ja eteläisin osa, *Kanada*, on viljava sekä hyvin viljelty. Kanada käsittää monta maakuntaa, jotka yhdessä muodostavat valtioliiton. Pääväestö on europalaisia siirtolaisia, jotka harjoittavat maanviljelystä. Pohjoisissa osissa asuu intianeja ja eskimoja. Maasta viedään ulos viljaa, punta-varaa ja turkiksia.

Tärkeimmät kaupungit ovat *Montreal* (montriol) ja *Quebec* (kuibek); edellinen harjoittaa suurta viljakauppaa, jälkimäinen laivanrakennusta.

Pohjois-Amerikan Yhdysvallat.

Pohjois-Amerikan Yhdysvaltoihin kuuluu melkein koko eteläinen osa Pohjois-Amerikaa. Ne ulottuvat *Atlantinmerestä*

Puuvillalla lastattu höyryalus.

idässä *Tyveneenmereen* lännessä sekä Brittiläisten alusmaista pohjoisessa *Mexikonlahteen* etelässä. Sitäpaitsi kuuluu niihin Pohjois-Amerikan luoteisin osa.

Harvat maat ovat niin rikkaita kaikenlaisista hyödyllisistä luonnontuotteista kuin Pohjois-Amerikan Yhdysvallat ja tuskin mikään kansa on ymmärtänyt hyväksensä käyttää maansa rikkautta samassa määrässä kuin amerikalaiset. Pääelinkeino on *maanviljelys*. Pohjoisessa viljellään vehnää ja maissia; etelässä etenkin riisiä, tupakkia, sokeria ja puuvillaa. Ei mikään maa vie ulos niin paljon viljaa kuin Yhdysvallat ja siellä kasvatetaan enemmän puuvillaa kuin kaikissa muissa maissa yhteensä.

Läntisten vuorien rinteillä kasvaa suuria metsiä. *Karjanhoito* on oivallisella kannalla, etenkin pidetään paljon sikoja. Prärioilla eli ennen äärettömän suuria laumoja bisonihärkiä sekä villejä hevosia, mutta nykyaikaan ovat ne melkein sukupuuttoon hävitetyt. Vuorissa tavataan hyödyllisiä metalleja. Kaliforniassa on kultaa, hopeaa ja elohopeaa. Alleghanyvuorissa on rautaa ja kivihiiltä. Pensylvaniassa ovat maailman rikkaimmat vuoriöljy-kaivokset. Kaupassa, meriliikkeessä ja tehdasteollisuudessa ovat amerikalaiset englantilaisten jälkeen etevimmät kaikista maailman kansoista. Ei missään maassa anneta niin suurta arvoa kunnolliselle työlle kuin Amerikassa; ja voipi siellä tavallinen työmies, joka kunnostaa itsensä, kohota kuinka korkeaan arvoon tahansa valtion viroissa. Keskuusliikettä edistävät lukuisat rautatiet. Laivaliike on virroilla vilkas.

Asukkaita on 68 milj. Suurin osa heistä on europalaisia, jotka ovat muuttaneet siirtolaisina sinne, sekä niitten jälkeläisiä. Enimmät siirtolaiset tulevat Englannista ja Saksasta; viimeaikoina on Ruotsista ja Suomestakin lähtenyt paljon siirtolaisia Amerikkaan etsimään onneansa vieraassa maassa. Lähes $\frac{1}{10}$ asukkaista on neekerejä ja mulatteja. Mulatit ovat europalaiden ja neekerein jälkeläisiä. Intianein luku vähenee vähenemistään.

Amerikassa ei ole mitään valtiokirkkoa, vaan täysi uskonnollinen vapaus vallitsee. Kaikki uskonnolliset lahkot saavat itseylläpitää kirkkonsa ja palkata pappinsa. Kansanvalistus on korkeammalla kannalla kuin missään mnussa maassa, mutta tieteellinen sivistys ja taiteet ovat vähemmin edistyneet kuin Europassa.

Pohjois-Amerikan Yhdysvallat muodostavat *liittovaltion*, johon kuuluu 45 itsenäistä valtiota ja muutamia piirikuntia. Valtiollinen ja uskonnollinen vapaus on suurempi kuin missään muussa maassa. Jokainen täysi-ikäinen amerikalainen mies saapi ottaa osaa kaikkiin valtioilisiin vaaleihin. Liittovaltiota johtaa neljäksi vuodeksi valittu presidentti.

Kaupunkeja:

New-York (nju-jork), Atlantinmeren rannalla, on maailman-kaupan pääpesiä ja Amerikan suurin kaupunki. $2\frac{1}{2}$ milj. asuk. *Filadelfia*, eteläpuolella New-Yorkia, myöskin Atlantinmeren rannalla, on tärkeimpiä kauppakaupunkeja. $1\frac{1}{4}$ milj. asuk. *Was-*

hington (uoshingtn), lähellä meren rantaa on Yhdysvaltain pääkaupunki ja hallituksen asuinsija. *New-Orleans* (nju-orliins), Mississippijoen suulla, on puuvillakaupan keskus. *Chicago* (tshikaago), Michigan järven rannalla, on sianlihan ja viljakaupan keskus. *San Francisco*, Tyvenenmeren rannalla, on erittäin kultarikkaassa seudussa. Melkoinen osa asukkaita on kiinalaisia.

Mexiko (mejiko).

Mexiko on Pohjois-Amerikan lounainen, Tyvenenmeren ja Mexikonlahden välinen osa.

Keskiosa maata on korkeaa ylänköä. Rantatasangot ovat alhaiset ja erinomaisen viljavat, mutta ilmasto on terveydelle hyvin vahingollinen.

Capitoliumi Washingtonissa.

Pääelinkeino on *karjanhoito* ja maan tärkeimmät tuotteet ovat jalot metallit, kaakkao, sokeri, kahvi, ja konsonilliväri.

Asukkaita on 12 milj. Suurin osa on espanjalaisia ja intianeja. He puhuvat espanjankieltä, tunnustavat roomalais-katolista uskontoa ja ovat hyvin alhaisella sivistyskannalla.

Vallankumouksia on tapahtunut useampia kertoja ja *hallitusmuoto* on sentähden vaihetellut väliin tasavaltana väliin keisarikuntana. Nykyjään on Mexiko liittotasavalta.

Pääkaupunki on *Mexiko* (mejiko), sisämaassa ylätasangolla. Useita kirkkoja.

Keski-Amerika ja Länsi-Intian saaret.

Keski-Amerika on kapeanlainen maakannas, jota rajottaa idässä **Mexikonlahti** ja **Karaibinmeri** sekä lännessä **Tyvenmeri**.

Maa on korkeavuorista ylänköä, jonka ilmasto on mitä ihanin. Rannikot ovat epäterveellisiä.

Elinkeinot ovat varsin vähän edistyneet. Tärkeimmät tuotteet ovat mahonkipuu, kahvi, indigo, konsonilli ja kaakkao.

Keski-Amerikan muodostaa **viisi pientä tasavaltaa**, jotka ovat alituisissa sodissa keskenään.

Asukkaat ovat enimmäkseen sekarotuisia ja intianeja, ja valistus on peräti alhaisella kannalla.

Länsi-Intian saaria rajottaa idässä **Atlantinmeri**, lännessä **Mexikonlahti** ja **Karaibinmeri**. Ne jakautuvat kolmeen ryhmään nimittäin: **Isot-Antillit**, jotka ovat **Kuba**, **Jamaika**, **Haiti** ja **Puertoriko**, **Vähät-Antillit** ja **Bahama saaret**.

Tuotteista ovat sokuri, kahvi ja tupakki tärkeimmät.

Suurin osa **asukkaita** on neekerejä ja mulattoja.

Useimmilla Europan kauppakansoilla on siellä alusmaita.

Espanjan alusmaita ovat **Kuba** ja **Puertoriko**. Kubassa on kaupunki **Habana** (havana), joka on tunnettu suurista sikarri-tehtaistaan. Habanasikarit ovat parhaimmat ja kalleimmat kaikista sikarreista.

Englannin alusmaita ovat **Jamaika**, useat **Vähät-Antillit** ja **Bahama saaret**.

Haitilla on kaksi itsenäistä tasavaltaa, joista neekerit hallitsevat toista ja mulatit toista.

Etelä-Amerika.

Pinta. Etelä-Amerikassakin on läntinen osa korkein. Maanläpi kulkee pohjoisesta etelään yhtä suuntaa Tyvenenmeren rannikon kanssa korkeat **Andesvuoret**. Se on jonovuori, jossa on useita ylätasankoja ja korkeita tulivuoria. Maanjäristykset ovat täällä hyvin tavalliset. Andesvuorista saadaan hopeaa ja

vaskea. Itäpuolella manteretta on kaksi ylänköä, joissa on suuria ylätasankoja ja paikoin reunavuoria. Näiden ylänköjen ja läntisen vuorimaan välillä on laaja, yhtämittäinen alankomaa, joka paikoin ulottuu Atlanmereen asti ja jakautuu kolmeen joki-alueeseen.

Järviä ja jokia. Etelä-Amerikassa on varsin vähän järviä. Tärkeimmät ovat Andesvuorilla. Useassa on vesi suolaista, syystä että niillä ei ole laskujokia. Joista ovat mainittavimmat: *Orinoco*, *Amazonjoki* ja *La-Plata*, jotka laskevat Atlantinmereen. Amazonjoki on vesirikkain joki maan päällä.

Ilmasto, kasvi- ja eläinkunta. Suurin osa Etelä-Amerikaa on kuumassa vyöhykkeessä, ainoastaan eteläisin osa on lauhkeassa vyöhykkeessä. Alangoilla on erittäinkin kuuma ja kostea ilma. Andein ylängöillä on sen sijaan ainainen kevät. Länsirannikon keskinen osa on kuivaa, sitä vastoin sataa runsaasti sen pohjoisessa ja eteläisessä osissa. Orinoco ja La-Plata jokien varsilla on äärettömän laajat ruohoa kasvavat alangot, joilla elää villejä hevosia ja sarvikarjaa. Orinocon varsilla olevia tasankoja nimitetään *Llanos* (ljanos) ja La Platan varsilla olevia *Pampas*. Amazonjoen ja sen lukuisien lisäjokien ympäristö on tasaista alankoa, jossa kasvaa äärettömän laajat aarniometsät. Niitä nimitetään *Selvas*, ja kasvillisuus on niissä rikkaampi kuin missään muualla maailmassa. Puut ovat korkeita ja niiden ympäri kiertävät köynnöskasvit. Hyödyllisistä tuotteista ovat tärkeimmät kautsukki ja kiniini.

Viljeltyjä seutuja on Etelä-Amerikassa vähän. Etupäässä harjoitetaan viljelystä ylätasangoilla. Tärkeimmät viljelyskasvit ovat kahvi, sokuriruoko ja banaani, sekä amerikasta kotoisin oleva kaakkaopuu ja tupakka.

Eläinkunta on Etelä-Amerikassa rikas. Amazonin metsissä elää apinoita ja jaguaareja sekä jättiläiskäärme. Laiskiaisia on monta lajia. Erittäinkin on täällä paljon lintuja. Korkeilla vuorilla elää kondori; pienet kolibrit ovat hyvin kauniin väriset. Metsissä on papukaijoja. Aroilla tavataan amerikalainen strutsi. Virroissa elää kilpikonnia ja alligatoreja.

Kotieläimistä on mainittava lama, joka elää Andein vuorilla. Europalaisia kotieläimiä pidetään paljon.

Asukkaat ovat *intianeja*, *sekakansoja* ja *kreoleja*, joiksi espanjalaisten ja portugalilaisten jälkeläisiä nimitetään. Neeke-rejä on ainoastaan vähän. Puolet väestöstä on sekakansoja ja intianeja. Sivistys on alhainen. Maa on hyvin harvaan asuttu.

Valtiot. Etelä-Amerikassa on 10 itsenäistä *tasavaltaa* ja 1 europalainen alusmaa. Tasavallat käyvät alituista sotaa keskenään. Niistä ovat tärkeimmät:

Peru Tyvenenmeren rannalla. Sieltä viedään ulos kultaa, hopeaa ja salpeteriä sekä *guanoa*, vesilintujen lantaa, joka vuosituhsien kuluessa on kokoontunut paksuiksi kerroksiksi muutamille saarille meressä. Ennen eurolaisten tuloa oli lama ainoa kotieläin täällä. Pääkaupunki on *Lima*, ja sen satamakaupunki on *Callao* (kaljaa).

Chile (tshile). Kapea rantamaa Andesvuorien ja Tyvenenmeren välillä. Se on Etelä-Amerikan etevin valtio. Sivistys ja varallisuus on siellä parempi kuin muissa tasavalloissa. Chilestä ovat potaatit kotoisin. Päätuotteet ovat vehnä ja metallit. Pääkaupunki on *Santiago*, ja tärkein kauppakaupunki on *Valparaiso*, josta on säännöllinen höyrylaivakulku Europaan.

Argentina, La Platajoen varrella. Laajoilla tasangoilla pidetään suuria karjalaumojia. Kaupunki *Buenos Ayres* vie ulos nahkoja ja muita karjantuotteita. Komeasti rakennettu. $\frac{1}{2}$ milj. asuk.

Brasília käsittää suurimman osan itäpuolella Andesvuoria olevaa Etelä-Amerikaa. Rantamaa on viljavaa ja tuottaa kahvia, puuvillaa, tupakkia ja väriaineita. Sisämaasta saadaan kultaa ja timantteja.

Asukkaita on 14 miljonaa. Ne ovat portugalilaisia, intianeja ja sekakansoja. Uskonto on romalaiskatolinen ja kansanvalistus alhainen. Pääkaupunki *Rio Janeiro* on erittäin kauniilla paikalla Atlantinmeren rannalla. Harjoittaa suurta kahvikauppaa. 800 tuh. asukasta. *Bahía*, Atlantinmeren rannalla, tärkeä kauppakaupunki.

Guayana, Etelä-Amerikan koillisessa kulmassa, on jaettu Englannin, Ranskan ja Hollannin välillä. Ilmasto on hyvin epäterveellinen. Asukkaat ovat enimmäkseen neekerejä ja intianeja. Päätuotteet ovat maustimet.

Australia.

Australia on pienin kaikista maanosista. Sen itäpuolella on *Tyvenmeri* ja länsipuolella *Intianmeri*. Siinä on kaksi erisuuruista osaa: *Australian manner* eli *Uusi Hollanti* ja *Australian saaret* Tyvenessä meressä.

Australian manner.

Australian mantereen rannikot ovat yleensä hyvin vähän uurrettuja. Pohjoisessa on *Karpentarian lahti*, jonka itäpuolella on *Yorkin niemimaa*. Eteläpuolella mannerta on *Tasmanian saari*.

Pinta. Sisämaassa on laajoja aroja ja erämaita. Rannikkoja kohden kohoaa maa ja muodostaa ylätasankoja. Idässä ovat korkeimmat vuoret. Suurempia jokia ei ole ensinkään. Useissa järvissä ja joissa on vettä ainoastaan jonkun ajan vuodessa. Syynä tähän on kuuma ilma ja epätasainen sateentulo. — Australian mantereella on vaan kaksi vuodenaikaa, sade-aika ja kuiva-aika. Pohjosessa ja idässä on sadetta kylläksi, mutta sisäosissa on kovin kuiva ilma.

Kasvillisuus on aivan toisellainen kuin muissa maanosissa. Kotimaisia hyödyllisiä kasveja on peräti vähän. Tiheitä aarniometsiä ei ole olemassa, vaan puut ovat kaukana toisistaan ja niiden lehtilavat ovat luotisuoria asennoltaan, ett'ei niiden juurille synny mitään varjoa. Sentähden peittää maan tiheä ruohosto. Tämä tarjoo runsaan ravinnon lukuisille lehmä- ja lammaslauomoille, jotka siellä hoidetaan. Tavallisia puita ovat gummipuut, jotka kasvavat kirkontornin korkuisiksi. Sisäosissa kasvaa suurilla aloilla tiheitä pensastoja tai okaista heinää.

Vieläkin suuremmassa määrässä kuin kasvillisuus eroaa Australian *eläimistö* muitten maanosien eläimistöstä. Suuria nisäkkäitä ei löydy ensinkään. Ainoat nisäkkäät, joita oli siellä ennen europalaisten tuloa, ovat reppu- ja nokkaeläimet. Reppueläimiä on monta lajia ja niistä on suurin ja merkillisin *Ken-*

guru. Se on lampaan näköinen, mutta sen häntä ja takajalat ovat hyvin kehittyneet ja etupuoli ruumista taas suhteellisesti hyvin pieni. Europalaisten siirtolaisten tuomat kotieläimet: lehmät ja lampaat ovat lisääntyneet tavattoman nopeasti; kanit niinkin suuressa määrässä, että nyt ovat todellisena rasituksena maalle.

Vuorikaivoksista saadaan paljon kultaa ja kivihiiltä.

Australian mantereen alkuasukkaat ovat **Australineekerejä**. He ovat tummanruskea- tahi mustaihaisia ja heikkoruumiisia sekä elävät hajallaan metsissä hakien elatukseeseen kasvinjuuria, hyönteisiä, matosia, käärmeitä y. m. Tuskin mikään kansa maailmassa on niin alhaisella kehitymisasteella kuin australineekerit. He ovat sukupuuttoon häviämäisillään. Pääosa väestöstä on maahan muuttaneita europalaisia, etenkin englantilaisia. He harjoittavat maanviljelystä, karjanhoitoa ja vuorityötä. Kauppaa edistää säännöllinen höyrylaivaliike Europan, Intian ja Amerikan kanssa.

Koko Australian manner on englantilaisten hallussa, ja se on jaettu siirtokunta-alueisiin, joita hoitavat brittiläisen hallituksen asettamat kuvernöörit.

Suurimmat **kaupungit** ovat:

Sydney (sidni), itärannikolla, joka on Australian tärkein kauppakaupunki. 390,000 asukasta. **Melbourne** (melbörn), etelärannikolla, on Australian suurin kaupunki. Yliopisto. 520,000 asukasta.

Australian saaret

ovat: Kaksoissaari **Uusi Zeelanti** itäpuolella, **Uusi Guinea** pohjoispuolella Utta Hollantia sekä joukko pienempiä saaria kahdenpuolen päiväntasaajaa Tyvenenmeren eteläosassa, jota nimitetään **Etelämereksi**. Niistä ovat merkillisimmät: **Sandwich** (sänduitsh) **saaret** ja **Seurasaaret**.

Toiset näistä saarista ovat korkeavuorisia ja tuliperäisiä, toiset ovat matalia korallisaaria, jotka ovat syntyneet koralliriutoista. Näitä riuttoja rakentavat pienen pienet korallieläimet. Kuin riutoille kokoontuu aaltojen ajamana hiekkaa, simpukoita y. m. sen verran että ne kohoavat veden yli, alkaa niille ilmes-

tyä kasveja, niinkuin kokospalmuja y. m. niistä siemenistä, joita tuuli ja laineet tuovat mukanaan. Vähitellen asettuu saarille myöskin lintuja ynnä muita eläimiä. Kaikilla saarilla kasvaa kokospalmuja ja leipäpuita.

Ilmasto saarilla on mitä ihanin, sillä meri lauhduttaa ilman kuumuuden.

Mantereen läheisillä saarilla asuu *Paapuas kansaa*, kaukaisimmilla saarilla *malajeja*. Paapuas kansoilla on musta iho ja tuuhea tukka. He ovat raakoja ihmissyöjiä. Malajit ovat paapuakansaa paljon sivistyneemmät, harjoittavat meriliikettä ja muodostavat monella saarella järjestettyjä yhteiskuntia. Sandwichsaarilla ovat he muodostaneet Europan mallin mukaan perustuslaillisen vallan; se on nykyään tasavalta. Pääkaupunki *Honolulu* on koko Australian saariston tärkein kauppapaikka. Useimmat saaret ovat Europan kauppakansojen alusmaita, etenkin Englannin ja Ranskan.

Valtameret.

Maan koko pinta-alasta on kolme neljättäosaa merta ja ainoasti yksi neljäsosa maata. Mitä me mantereiksi nimitämme ovat siis oikeastaan suuria saaria. Näiden mantereiden kautta jaetaan meri osiin, joita nimitetään valtameriksi. Valtameriä on viisi, nimittäin:

Atlantinmeri, jonka länsipuolella on Amerika ja itäpuolella Europa ja Afrika. Etelässä yhtyy se Etelä-Jäämereen, eteläpuolella Hyväntoivon-nientä Intianmereen sekä eteläpuolella Kap Hornia Tyveneenmereen. Pohjoisessa on se yhteydessä Pohjois-Jäämeren kanssa.

Intianmeri, jota ympäröi länsipuolella Afrika, pohjoisessa Aasia ja idässä Australia. Etelässä yhtyy se Etelä-Jäämereen. Eteläpuolella Uutta-Hollantia yhtyy se Tyveneenmereen.

Tyvenmeri on suurin kaikista valtameristä ja se sijaitsee Aasian ja Amerikan välillä. Etelässä yhtyy se Etelä-Jäämereen ja pohjoisessa Beringin salmen kautta Pohjois-Jäämereen.

Merkillistä on, että Tyvenenmeren ympärillä on melkein täydellinen kehä tultasuitsuvia vuoria, nimittäin *Andesvuorilla, Kamtsjatkalla, Japanin saarilla, Itä-Intian saarilla sekä useilla Australian saarilla.*

Pohjois-Jäämeri käsittää suurimman osan pohjoista kylmää vyöhykettä. Sen keskustana on *pohjoisnapa*. Napaseutuja ei tunneta laisinkaan, sillä ne ovat ikuisen jään ja lumen peittämiä; ja sentähden on ollut mahdotonta päästä sinne laivoilla. Jäämeren reunamat ovat ainoasti tunnettuja. Siellä tavataan joukko saaria ja saaristoja, niinkuin *Novaja Semlja, Grönlanti ja Huippuvuorten saaret.*

Jäämeren eteläosissa uiskentelee aina suurensuuria jäämöhkäleitä, jotka tekevät purjehtimisen siellä vaaranalaiseksi. Suurimmat jäämöhkäleet ovat usein yhtä korkeat kuin korkeimmat kirkontornit. Niitä nimitetään jäävuoriksi. Merivirtojen ajamina joutuvat ne usein kauvaksi Atlantinmereen ja Tyvenenmereen.

Etelä-Jäämeri käsittää koko eteläisen kylmän vyöhykkeen ja ympäröipi *etelänapaa*. Se on vielä vähemmän tunnettu, sillä se on kylmempi ja enemmän jäiden täyttämä kuin Pohjois-Jäämeri.

Meren syvyys on erilainen eri paikoissa. Kaikkein syvin paikka on löydetty Tyvenenmeren luoteisosassa; se on 8,500 metriä syvä. Meren pohja on ylipäänsä paljon tasaisempi kuin maan pinta. Meren lahdet ovat matalia valtameriin verraten.

Monessa paikassa Valtameressä virtaa vesi aina samaan suuntaan. Sellaisia virtoja sanotaan *merivirroiksi* ja niistä on *Golfivirta* merkillisin. Se on lämmin merivirta, joka alkaa Meksikonlahdessa, kulkee pitkin Amerikan rantaa New-Foundlannin sivu ja kääntyy sieltä poikki Atlantinmeren Brittein saaria kohti. Sieltä se virtaa lähelle Norjan rannikkoa Pohjois-Jäämereen. Golfivirta on etupäässä syypää Luoteis-Europan lauhkeaan ilmastoon.

Kaikkialla maan päällä on isoissa valtamerissä huomattava liikunto, jota nimitetään *luoteeksi* ja *vuokseksi*. Se on suuri laine, joka vyöryy valtamerien yli ja sen vaikuttavana syynä on kuun vetovoima. Laineen korkein kohta eli *harjanne* on sillä kohdalla maata, joka on kuuta lähinnä. Samallinen laineen harjanne on myöskin maan vastakkaisella puolella, eli siis sillä puolella, joka on kauvimpana kuusta. Näitten harjanteitten keskivälillä on *laineenpohja*. Ulapalla merellä ei lainetta tunnu, mutta kuin se lähenee rannikkoa kohoaa vesi ja silloin on *vuoksi*, mutta kun laineenpohja lähenee rantaa laskeupi vesi ja silloin on *luode*. Kahdesti vuorokauteen on luode ja kahdesti vuoksi.

Ilmakehä.

Maata ympäröipi ilmakehä eli atmosfääri. Se ulottuu noin seitsemän peninkulmaa maanpinnasta ja ympäröi siis korkeimmatkin vuoret. Lähellä maanpintaa on ilma tiheämpää, mutta minkä ylemmäksi nousee, sitä harvemmaksi käypi ilma. Sentehtäden onkin vaikea hengittää korkeilla vuorilla.

Kun me puhumme lämpimyydestä tahi kylmyydestä, tarkoitamme sillä aina ilman lämpö määrää. Paikkakunnan ilmastolla ymmärrämme kaikkia niitä ilmasuhteita, jotka vallitsevat eri paikoissa, niinkuin lämpö, tuulet ja sademäärä.

Lämmön jakautuminen. Olemme ennen huomauttaneet, että lämpö päiväntasaajan kohdalla on suurin, koska aurin golla siellä on suurin voima vaikuttaa. Mitä kauvemmaksi päiväntasaajasta poistutaan ja mitä lähemmäksi napoja tullaan, sitä kylmemmäksi käypi ilma. Napojen kohdalla on siis kylmin.

Samallaisen vaikutuksen kuin kaukaisuus päiväntasaajasta tekee myös paikan korkeus merenpinnasta. Jos siis päiväntasaajan seudussa nousee korkealle vuorelle, huomataan lämmön yhä vähenevän, samalla tavoin kuin jos matkustettaisiin yhä kauvemmaksi päiväntasaajasta. Kun tullaan vuorenhuipulle ikuisen jään- ja lumen-*piiriin*, on ilmasto samallinen kuin napaseuduissa.

Paikan lämpösuhteihin vaikuttaa etupäässä sen kaukaisuus päiväntasaajasta ja sen korkeus merenpinnasta; mutta sitäpaitsi vaikuttaa niihin myöskin, kuten ennen olemme huomauttaneet, lämpöiset eli kylmät *merivirrat* sekä vallitsevat *tuulet*.

Lämmön jakautumisen eri vuodenajoille määrää etupäässä suurten vesien läheisyys eli kaukaisuus. Jos suuret vedet, jotka hitaasti lämpiävät ja hitaasti jäähtyvät, ovat läheisyydessä, käyvät kesät viileämmiksi ja talvet vähemmän kylmiksi. Sellaisen paikan ilmastoa sanotaan *rantailmastoksi*. Mutta jos suuria vesiä ei ole läheisyydessä, ovat kesät hyvin kuumia ja talvet kylmiä. Sellaista ilmastoa sanotaan *mantereiseksi*.

Tuulet syntyvät siten, että ilma eri paikoissa maanpintaa lämpiää epätasaisesti. Mitä lämpöisemmäksi ilma käypi jossakin paikassa, sitä keveämmäksi se tulee ja sitä halukkaammin kohoaa se ylös. Lämpöisen ilman sijaan virtaa sivultapäin kylmää, tiheämpää ilmaa. Tämä ilman virtaaminen on tuuli.

Meidän maassamme ovat tuulet suunnalleen hyvin vaihtelevaisia ja sentähden on aivan mahdotonta edeltäkäsintietää mistäpäin tuuli puhaltaa kuukauden tahi viikkokauden perästä. Toisin on laita lämpöisissä maissa. Päiväntasaajan seuduilla lämpiää ilma ensin, lämminnyt ilma laajenee, kohoaa ylöspäin ja virtaa ylhäällä pohjoiseen ja etelään päin. Näillä seuduilla ei tunnu tuulta maan pinnan kohdalla, ja sitä sanotaan sentähden *tuulettomaksi vyöhykkeeksi*. Pohjoisesta ja etelästä virtaa viileätä ilmaa sijaan. Maan pyöriminen vaikuttaa että nämä tuulet pohjoisella pallonpuoliskolla ovat koillistuulia ja eteläisellä pallonpuoliskolla kaakkoistuulia. Näitä tuulia nimitetään *passadituuliksi*. Ne tuntuvat parhaiten merellä ja rantamailla.

Pohjois- ja eteläpuolella näitä seutuja tuulee vaihtelevia tuulia. Maan pinnalla voidaan sen mukaan erottaa 5 tuulivyöhykettä: Päiväntasaajan kohdalla *tuuleton vyöhyke*, molemmin puolin sitä *passadivyöhykkeet* ja niiden pohjois- ja eteläpuolella *vaihtelevien tuulien vyöhykkeet*.

Sateet. Veden pinnalta, kosteasta maasta, kasvien lehdistä j. n. e. haihtuu alati vettä. Tämä vesi sekautuu näkymättömänä kaasuna ilmaan. Lämpöinen ilma voipi sisältää enemmän vettä kaasumaisessa tilassa kuin kylmä. Kun läm-

min ilma jäähtyy, erkanee siitä vesi pienen pieninä rakkuloina, jotka tekevät ilman läpinäkyvämmäksi, *utaiseksi*. Tällä tavoin syntyvät pilvet yläilmoihin, sumu maanpinnalle ja kaste tahi härmä maahan. Jos ilma vieläkin jäähtyy, niin putoaa vesi alas vesi- tahi lumisateena.

Sateen syntymistä varten on siis välttämätöntä, että ilma sisältää jonkun määrän vesikaasua ja että tämä kaasu jäähtyy. Haihtuminen on suurempi lämpöisissä maissa ja merien läheisyydessä. Sentähden sataakin niissä seuduissa enemmän. Korkeat vuoret jäähdyttävät ilmakerroksia ja saavat siis sadetta aikaan. Mantereitten keskellä, etenkin jos niitä ympäröipi korkeat vuoret, sataa samoista syistä vähän, usein liiankin vähän.

Maa ja sen liikunto.

Maa on taivaankappalo, joka liikkuu vapaasti avaruudessa, samoin kuin aurinko, kuu ja tähdet. Muodolleen on se melkein pallon muotoinen. Maan pinnalta sen keskusta on noin 6000, kilometriä ja sen ympärys päiväntasaajan kohdalla noin 40,000 kilometriä.

Maan liikunto on kahdenlainen: se pyörii akselinsa ympäri ja kiertää samalla auringon ympäri.

Maan pyöriminen akselin ympäri. Meistä näyttää sille, kuin maa olisi paikoillaan, mutta koko taivas aurinkoineen tähtineen kiertäisi kerran vuorokaudessa maan ympäri, idästä länteen. Mutta tämä taivaan liikkuminen on ainoasti näennäinen. Samaten näyttää meistä istuessamme rautatievaunuissa talot ja puut kulkevan ohitsemme, mutta vaunu seisovan paikoillaan. Se on päinvastoin maa, joka kerran vuorokaudessa pyörii akselinsa ympäri, mutta lännestä itään.

Pyöriessään näin on ainoasti kaksi pistettä maanpinnalla liikkumatonna; niistä nimitetään toista *pohjois-* ja toista *etelänavaksi*. Viiva, joka ajatellaan yhdistävän nämä pisteet toisensa kanssa, nimitetään *maanakseliksi*. Ne pisteet maan pin-

nalla, jotka ovat yhtä kaukana navoista, muodostavat ympyrän, *päiväntasaajan*.

Toinen puoli maan pinnasta on aina auringon valaisema, siellä on silloin päivä; toisella puolella on yö.

Kun tahdotaan tarkoilleen määrätä kuinka kaukana pohjoisessa tahi etelässä joku paikka on, määrätään sen kaukaisuus päiväntasaajasta. Tämä kaukaisuus mitataan *asteilla* ympyröiden avulla, jotka kulkevat yhtäsuuntaisesti päiväntasaajan kanssa ja sitä nimitetään paikan *maantieteelliseksi leveydeksi*. Päiväntasaaja napojen väli on siten jaettu 90 asteeseen (90°). Napapiirit ovat $66\frac{1}{3}^\circ$ ja käännepiirit $23\frac{1}{2}^\circ$ leveydellä päiväntasaajasta.

Kun taas tahdotaan määrätä jonkun paikan asemaa idässä tahi lännessä, se on paikan *maantieteellistä pituutta*, jaetaan päiväntasaaja 360 pituusasteeseen ja näiden pisteitten läpi vedetään kohtisuoraan päiväntasaajaa kohti puoliympyrät, jotka ulottuvat navasta napaan ja joita nimitetään *puolipäiväpiireiksi*. Tämän nimen ovat he saaneet sentähden, että kaikilla paikoilla, jotka ovat samalla puolipäiväpiirillä, on samaan aikaan puolipäivä.

Maan kiertäminen auringon ympäri. Aikaa, jota maa tarvitsee kiertääkseen kerran auringon ympäri, nimitetään vuodeksi. Rata, jota myöten maa liikkuu auringon ympäri, on melkein ympyrän tahi oikeammin soikilon muotoinen.

Maan asento auringon suhteen ei ole samanlainen aina. Kussakin eri paikassa kohoaa aurinko jonakuna vuodenaikana korkeammalle taivaalle, jolloin päivät tulevat pidemmiksi, ja toisena aikana taas vähemmin korkealle, jolloin päivät käyvät lyhyemmiksi. Näitten eroavaisuuksien kautta syntyvät eri *vuodenajat*.

Että maan asento auringon suhteen muuttuu niin, että vuodenajat syntyvät, riippuu siitä, että maan akseli on hiukan vinossa maan radan suhteen. Sen kaltevuus maanradan suhteen vaihtelee, niin että väliin pohjois- väliin etelänapa on kääntynyt aurinkoon päin.

Kun siis pohjoisnapa on kääntynyt aurinkoa kohti, on pohjoinen pallonpuolisko enemmän valaistu kuin eteläinen ja auringon säteet kohtaavat sitä lähes luottisuoraan. Siellä on sil-

loin pisin päivä eli *kesäpäivänseisaus*, Kesäkuun 21 päivä; samaan aikaan on eteläisellä pallonpuoliskolla keskitalvi. Koko pohjoinen kylmävyöhyke on silloin auringon valaisema, ja siellä on siis alituinen päivä. Jokainen piste, joka on tämän vyöhykkeen ulkopuolella, joutuu maan pyöriessä joksikuksi aikaa varjoon ja siellä on silloin yö. Minkä kauvempana etelässä tämä piste on, sitä kauvemmin aikaa se tulee olemaan varjossa ja sitä pitempi on sen paikkakunnan yö. Päiväntasaajan kohdalla ovat päivät ja yöt yhtä pitkät; ja eteläisen napapiirin eteläpuolella on tähän aikaan alituinen yö.

Puolen vuoden kuluttua on maanpallo auringon vastakkaisella puolella. Maanakselilla on aivan sama asento kuin edellä selvitetyssä tapauksessa ja siitä seuraa että maan etelänapa on nyt käännetty aurinkoa kohti. Eteläinen pallonpuolisko on nyt enemmän valaistu, auringon säteet lankeavat enemmän luotisuo-raan ja siellä on keskikesä. Pohjoisessa on samalla aikaa pisin yö ja *talvipäivänseisaus*, Joulukuun 21 päivä. Mitä kauvempana pohjoisessa joku paikka on, sitä lyhempi on päivä siellä. Päiväntasaajan kohdalla ovat nytkin päivät ja yöt yhtä pitkät; ja pohjoisen napapiirin pohjoispuolella on alituinen yö.

Aikoja, jotka ovat molempien päivänseisauksien puolivälissä, nimitetään *päiväntasaukseksi*: toista kevätpäiväntasaukseksi, Maaliskuun 21 päivää, toista syyspäiväntasaukseksi, Syyskuun 21 päivää. Maanakseli ei käännä silloin kumpaakaan napaansa enemmän aurinkoa kohti. Molemmat maanpallonpuoliskot ovat samalla tavoin valaistut ja päivä sekä yö kaikkialla yhtäpitkät.

Ihmisrodut.

Kaikki ihmiset luetaan samaan sukuun, mutta ovat toisistaan hyvin eroavia ulkomuotonsa, kielensä ja elintapojensa puolesta. Nämät erilaisuudet ovat nähtävästi syntyneet vähitellen erilaisten ilmanalasuhteitten, ravinnon ja elintapain vaikutuksesta. Näitten erilaisuuksien perusteella on ihmissuku jaettu useampiin ihmisrotuihin. Päärotuja on viisi, nimittäin:

Kaukasialainenrotu, joka on levinnyt suurimmalle osalle Europpaa, Lounais-Aasiaa, Pohjois-Afrikaa, Amerikkaa ja Australiaa. Se jakautuu kahteen pääosastoon: *indoeuropalaiseen* ja

Kaukasialainen.

Neekeri.

Mongolilainen.

semiläiseen. Indoeuropalaisia ovat: *germanilaiset*, *romanilaiset* ja *slaavilaiset* Europassa ja *hinduit* ja *persialaiset* Aasiassa. Semiläisiä ovat: *arapilaiset* ja *juutalaiset*.

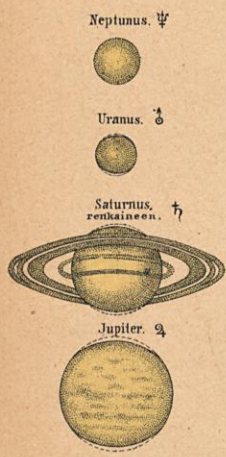
Mongolilaisrotu asuu suurimmassa osassa Aasiaa, Koillis-Europassa ja Pohjois-Amerikassa Jäämeren rannoilla. Siihen luetaan: *mongolit*, *suomalais-ugrilaiset*, *japanilaiset* ja *kiinalaiset*.

Malajirotu asuu Itä-Intian saarilla, suurimmalla osalla Australian saaria sekä Madagaskarilla.

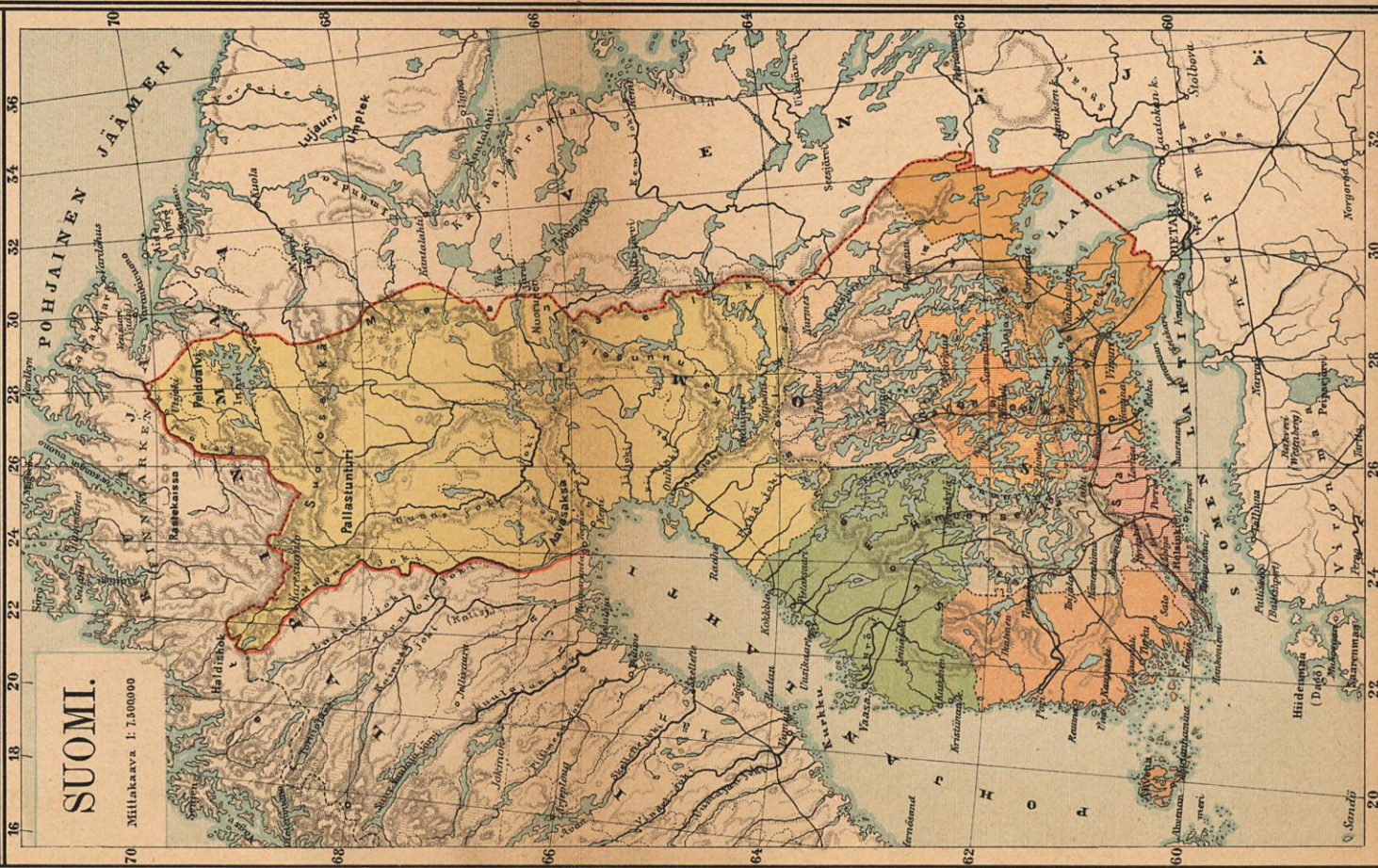
Intianirotu on hajaantunut yli koko Amerikan. Se on hyvin vähälukuinen ja näyttää olevan sukupuuttoon häviämässä.

Neekerirotu asuu Keski- ja Etelä-Afrikassa. Se jakautuu moneen eri kansakuntaan.

KIERTOTÄHTIEN
verrallinen
suuruus.

- Erikois kiertotähdet
 Irmee
 Venera
 Mars
 Jupiter
 Saturnus
 Uranus
 Neptunus
 Merkurius
 Maan
 Venus
 Merkurius

Etelä Suomi.

EUROPA.

Mittakaava 1: 23 000 000.

Lukukirja lapsille. Ensimmäistä lukemisen ja kirjoituksen opetusta varten. Toimitti *K. Raitio*. Neljäs painos. Hinta sid. 65 p.

Toinen lukukirja. Kansakoulujen tarpeeksi toimitti *K. Raitio*. Kirjassa on 176 sivua ja 109 lukukapp. Sid. 1: 25 p.

Lukukirja kiertokoulujen ylä-osastoja varten. Toimitti *J. H. Tuhkanen*. Runsaasti kuvilla kaunistettu. Sid. 65 p.

Valmistavan koulun lukukirja. Toimitti *Alli Nissinen*. Runsaasti kuvilla kaunistettu. Sid. 1 m. 60 p.

Koulun lukukirja. Toimittanut *Lucina Hagman, Mikael Johnsson, Frans Rapola*. Ensimmäinen osa, sid. 1: 60. Toinen osa, sid. 1: 60. Kolmas osa, sid. 1: 60.

Suomalainen lukemisto. Toimittanut *Knut Cannelin*, lyseon lehtori. Toinen painos. Hinta sid. 2: 75.

Valittuja runokappaleita. Kansakouluja varten. Toimittanut *K. Werkko*. 35 p., sid. 50 p.

Suomen kielioppi. Kansakouluja varten kirjoittanut *Arvi Jännes*. Kolmas painos. Hinta 35 p., sid. 55 p.

Äidinkielen Alkeisoppi. Etupäässä kansakoulujen tarpeeksi kirjoittanut *K. Raitio*. Viides painos. Hinta 40 p.

Suomen kielioppi. Ensimmäistä alkeisopetusta varten toimit-
tanut *A. H. Kallio*. Hinta sid. 1: 25.

Oikeinkirjoitusharjoituksia. Käsikirjaksi etupäässä kansakou-
lujen opettajille toimitti *K. Raitio*. Sid. 85 p.

Hiljaiset kirjoitusharjoitukset. Kansakoulujen tarpeeksi toi-
mitti *K. Raitio*. Hinta 35 p.

Suomalais-ruotsalainen sanakirja. Toimitti *Knut Cannelin*,
filos. lisent. Hinta sid. 2: 25.

Ruotsalais-suomalainen sanakirja. Toimitti *Arvi Jännes*, yli-
opiston professori. Hinta sid. 4: 50.

Maantieteen oppikirja. Kansakouluja varten kirjoitti *A. Th. Genetz*, Kymölän lehtori. Kuvilla ja kartoilla varus-
tettu. Kolmas painos. Hinta sid. 1 m.

Valmistava maantiede. Kirjoittanut *Elis Lagerblad*. Suo-
mennos. Valaistu 76 kuvalla. Hinta sid. 1: 50.

Maantieteen oppikirja. Kirjoittanut *Elis Lagerblad*. Suo-
mennos. 2:n painos. Sid. nahkaselkään 3 m.

Kasvioppi ja eläintiede. Kansakouluja varten kirjoitti *Arvid Th. Genetz*. Runsaasti kuvilla varustettu. Sid. 1 m.

Luonnon tieto. Kansakouluja varten toimittanut *Vilho Ahl-
gren*. Valaistu 161 kuvalla. Hinta sid. 85 p.